

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА
VULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

26/2013

СОФИЯ•2013

На корицата: Създаването на първите славянски книги от св.св. Кирил и Методий. Миниатюра в Радзивиловата хроника от XV в. Библиотека на Руската академия на науките, Санкт Петербург, № 34.5.30.

Редактор: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова,
доц. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

© Централна библиотека на БАН, 2013

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките

Съвет за чуждестранна българистика

ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“

Анисава Милтенова тел. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltanova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Велина Богданова Мавродинова, художник, 2013

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES
BULGARICA
INFORMATION BULLETIN

26/2013

SOFIA•2013

On the cover: Creation of the first Slavonic books by SS Cyril and Methodius.
Miniatures from Radziwill Chronicle of 15th c. Library of Russian Academy of Sciences, Sankt Petersburg, № 34.5.30.

Editor: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

© Central Library of BAS, 2013

Council for Bulgarian Studies Abroad
Bulgarian Academy of Sciences
Bulgarica, Information Bulletin
Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
Anisava Miltenova tel. (+359-2) 9795383
E-mail: amiltenova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Velina Bogdanova Mavrodinova, cover designer, 2013

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОДНИ ДУМИ	9
Приветствено слово на на вицепрезидента Маргарита Попова към участниците в Кръглата маса „Европейските измерения на делото на светите братя Кирил и Методий“	9
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	13
Книги 2012–2013 г.	14
Съст. Емилия Волева	
Научна периодика 2012–2013 г.	27
Съст. Емилия Волева	
ДИСЕРТАЦИИ	39
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	41
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	47
Любка Липчева-Пранджева — Българистиката във Виена – пред и постюбилейни размишления	47
НАУЧЕН ЖИВОТ	59
Александра Антонова — Юбилейна научна конференция „Полюси на критическата съдба“ (Втора част)	59
Регина Койчева — Национална кръгла маса „Европейски измерения на Кирило-Методиевото дело“	63
Анета Димитрова – Национална конференция „Проблеми и подходи в изследването на Станиславовия чети-миней“	69

ПРОФИЛИ	71
Николай Аретов – Раймон Детрез на 65 години	71
Анисава Милтенова – Дмитрий Буланин на 60 години	76
Ваня Лозанова – Денис Хупчик на 60 години	82
Даниела Асенова, Рогер Юлин – В памет на Свен Густавсон (1938–2013)	89
ОТЗИВИ	95
Диляна Радославова – Beati possidentes. Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на проф. дфн Боряна Христова.	95
Елена Коцева – Марияна Цибранска-Костова, Елка Мирчева. Зайковски требник от XIV век. Изследване и текст.	100
Марияна Витанова – Калина Мичева-Пейчева. Сблъсъкът на чистотата и нечистотата в българската култура и език	104
Славка Керемидчиева – Диян Желязков. Българско-латински речник	108
СЪОБЩЕНИЯ	111
Наградени българисти	111
Нов Център по български език, литература и култура в Киев.....	111

C O N T E N T S

PREFACE	9
Welcoming Speech by Vice-President Margarita Popova to the Participants in the Round Table European Dimensions of the Deed of Saints Cyril and Methodius	9
BULGARIAN LITERATURE	13
Books 2012–2013	14
Comp. by Emilia Voleva	
Periodicals 2012–2013	27
Comp. by Emilia Voleva	
THESES	39
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	41
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	47
Lyubka Lipcheva-Pranzheva – Bulgarian Studies in Vienna – Pre- and Post-jubilee Reflections	47
SCIENTIFIC ACTIVITIES	59
Alexandra Antonova – Jubilee Scientific Conference Antipodes of the Critical fate (Second Part)	59
Regina Koycheva – National Round Table European Dimensions of the Deed of Saints Cyril and Methodius	63
Aneta Dimitrova – National Conference Problems and Approaches in the Study of Stanislav’s Reading Menaion	69
PROFILES	71
Nikolay Aretov – Raymond Detrez at 65	71
Anisava Miltenova – Dmitriy Bulanin at 60	76
Vanya Lozanova – Dennis Hupchick at 60	82
Daniela Asenova, Roger Gyllin – In memoriam Sven Gustavsson (1938–2013)	89

REVIEWS	95
Dilyana Radoslavova – Beati possidentes. Jubilee Anthology, Dedicated to the 60th Anniversary of Prof. Dr. Boryana Hristova	95
Elena Kotseva – Mariyana Tsibranska-Kostova, Elka Mircheva. Zaykov Prayer Book from 14th century. Study and Text	100
Mariyana Vitanova – Kalina Micheva-Peycheva. The Collision of Purity and Impurity in the Bulgarian Culture and Language	104
Slavka Keremidchieva – Diyan Zhelyazkov. Bulgarian-Latin Dictionary	108
 ANNOUNCEMENTS	 111
Prize Winners in Bulgarian Studies	111
New Centre of Bulgarian Language, Literature and Culture in Kiev	111

ЎВОДНИ ДЎМИ

Приветствено слово на на вицепрезидента Маргарита Попова към участниците в Кръглата маса „Европейските измерения на делото на светите братя Кирил и Методий“. (6 април 2013 г., Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, София)

Уважаема госпожо Христова,

Много Ви благодаря и Ви поздравявам за организацията и провеждането на първото събитие от поредицата, с която през 2013 г. отбелязваме наистина грандиозно дело, с впечатляваща кръгла годишнина – 1 150 години от Велико-моравската мисия на нашите първоучители Кирил и Методий.

Няма съмнение, че най-подходящото място за откриването на европейската по своята същност, по своята украса и по своето значение годишнина, е нашата Национална библиотека. Не само защото нейни патрони са светите братя Кирил и Методий, а защото това е гнездото, където се съхранява националната ни памет. Тук е жаравата, тук е огънят, тук е просвещението, тук са хората, които са израсли в читалните, сред книгите. Тук сте всички вие, чиито научни трудове са ни възпитавали. Вие продължавате да обучавате и нас, и нашите деца и внуци. Радостна, удовлетворена и спокойна се чувствам сред вас, моите колеги по първото ми образование „Българска филология“, които безкрайно уважавам.

Няма никакво съмнение, че измеренията на делото на двамата солунски братя са европейски. Не само това. Тяхното дело и тяхното присъствие в историята на човечеството е част от световното културно наследство. Ние знаем това, горди сме, работим за достойната памет и продължение на смисъла на апостолския им труд.

Знам, че тук има изследователи от Словения и други чуждестранни учени, които приветствам като скъпи гости с типично българските топлота и уважение.

Уважаеми колеги, за начало на днешното събитие най-подходящи са познати на всички ни думи – по плодовете им ще ги познаете, защото старозаветната мъдрост намира ярък пример в делото на братята Кирил и Методий. Позволете

ми още в началото да отгранича две пълноводни посоки, в които вече десетилетия наред, а и занаят, ще съсредоточаваме оценката за мисията на първоучителите. Първата е покръстването и значението на този християнски и политически акт, който е бил важен и значим за двамата братя, особено за Методий. Покръстването е началото, за да може славянството да се присъедини към православния свят. Този факт е изключително важен и от историческа, и от културна, и от духовна гледна точка. Той е пълноводната река, която определя и ще определя за столетия напред историята на човечеството.

Много тясна е връзката на покръстването, християнството, православния свят – от една страна, със създаването, разпространението и съхраняването на славянската книжнина. Ето това са двете отправни точки и колосалните теми, с които отраснахме, по които ни обучавахте и възпитавахте назад в годините и които и днес са обект на сериозната ви научна отдаденост. Днешната кръгла маса ще даде нов поглед и принос върху неизвестни досега моменти от житието и от делото на двамата братя като част от световното културно наследство.

Още веднъж бих искала да кажа на всички мои колеги и преподаватели, които сте тук, че изпитвам към вас почит, уважение и преклонение за това, което упорито правите толкова дълго време. Необятно е познанието и вие всеки ден допринасяте то да става все по-широко, все по-задълбочено, все по-понятно. Вие правите възможно да се доближим до него, да имаме достъп, за да прозрем човешкия свят и смисъла от човешкото съществуване, единството на света и силата на духовното пред материалното.

Европейските измерения на делото на светите братя Кирил и Методий е темата на днешния ден – 6 април, който е и църковният празник Успение Методиево. Събрахме се на най-подходящото място, избрахме най-подходящото време за начало на тържествата през календарната 2013 г. Методий остава често в сянката на безспорно гениалния си брат Кирил, но той е истински европейска личност по своето излъчване и по делата, които е извършил. Дела, които без преувеличение можем да наречем подвизи и които са в името на това, да се запази славянската писменост, за да се поставят основите на висока литература и да се доведе до успешен край едно от титаничните духовни и книжовни начинания на средновековна Европа.

Защото, ако не беше делото на Методий, с неговата всецяла отдаденост на каузата за съхраняване и разпространяване на славянската книжнина, ако не бяха талантът и вярата, с които е бил щедро надарен, славянското дело можеше и да не успее или да бъде задушено още в зародиш. Но св. Методий, чийто живот е образец за посвещение изцяло и докрай на една божествена мисия, е дал шанс на славянството да превземе изключително висок културен връх още през далечните IX и X век. Затова неслучайно в много земи дълги години Методий е бил популярен и от своя брат Кирил, като за това можем да съдим по изображението му в прочутата Стематогрфия на Христофор Жефарович, където откриваме

гравюра на Методий като моравски епископ. Роден в почтено аристократично и учено семейство, Методий отрано става обществено позната и много уважавана личност. Той се проявява и като добър учител. Както е отбелязано в неговото житие, и по бащина, и по майчина линия „той произхождал не от прост, а от много добър и почтен род, известен преди всичко на Бога, а след това и на царя, и на цялата Солунска област, което личало и от прекрасния му външен вид. Затова и учените люде, които го обичали още от детинството му, водели с него достойни разговори. Най-сетне царят, като узнал за неговите способности, му дал да управлява едно християнско княжество, като че ли предвиждал, че един ден ще го изпрати за учител и пръв архиепископ на славяните, та да изучи всичките им обичаи и постепенно да ги обикне.“

Когато тръгва на просветителска мисия с брат си Кирил, Методий всъщност поема по стъпките на апостол Павел – учител и пример в служенето на християнската идея. Свещената идея, на която посвещава живота си и е готов да го жертва, е покръстването на славяните и приобщаването им към православния свят. Това дело прави възможно разпространението и съхранението на книжнината, за да се впише тя достойно в съкровищницата на културното наследство на човечеството. Няма препятствие, което да спре Методий по този път. Няма несгода, която той да не е готов да изтърпи. Няма трудност, която да не превъзмогне в името на възвишената роля, която е поел на силните си плещи. Каквито и спорове да има около различни моменти в житието му и в похвалното слово за него и за св. Кирил, никой не може да отрече, че описанието на пристигането му в Моравия напълно отговаря на истината. Ето какво четем в похвалното слово: „Когато Методий пристигна в Моравия, всички люде излязоха с радост да го посрещнат и го приеха като божий ангел. И отвори се очите на слепи и ушите на глухи и започнаха да чуват. Той изгря като слънце. Прогони мъглата на незнанието и просвети сърцата на всички със светлината на богопознанието.“

Няма с какво да сравним неговите „медоточни“ слова. Няма с какво да сравним духовните му висоти. Старите славянски книжовници не могат да намерят достатъчно силни думи, за да възхвалят подвига на св. Методий и усилията му да остане верен на каузата и да я спаси от всякакви набези и от най-страшното, от забравата. У нас, съвременниците, всичко това буди заслужено уважение и у поколения българи – възхита и преклонение. Ето защо, когато приключва неговият земен път, той е изпратен като истински патриарх, като велик човек, оставил наистина осиротяло паството. Ето как е описано неговото погребение, състояло се на 6 април 885 г.: „Събра се народ от безчислено множество хора, които го изпроводиха със свещи, плачейки за добрия учител и пастир. Мъже, жени, малки и големи, богати и бедни, свободни и роби, вдовици и сираци, чужденци и туземци, недъгави и здрави, всички оплакаха оногова, който беше всичко за всички, за да спечели всички.“ Така достойно може да бъде

изпратена една велика, значима личност, която след смъртта си всъщност поема по пътя на безсмъртието. Една личност, която е пример и днес за нас. Пример, че за да те обичат, за да те уважават, за да си значим и за да останеш, трябва да можеш да даваш и да работиш за общото, а не да вземаш и непременно да очакваш лична полза.

Каквито и спорове да има около различни подробности от житейския и от книжовния път на Методий, те остават без особено значение на фона на стореното от него за славянството и за християнството. И затова изясняването на всички по-малки и по-големи, все още недоизяснени въпроси, свързани с началото на старобългарската писменост отпреди 1 150 години, е народополезно, европейско значимо дело и брънка от това, което ние даваме за световното духовно дело. Да се надяваме, че някои от тях ще бъдат осветлени тъкмо на тази кръгла маса и на всички научни изяви, които ще осъществим по-късно през годината, посветени на скъпата за нас тема.

Днес от страна на Президентството сме тук аз, проф. Топалов и още един млад човек, също възпитаник на Славянския факултет на Софийския университет, това е Ирина Гъркова, с която работихме заедно и в Министерството на правосъдието. Сега е на почетно място като съветник на Президента в областта на културата и националната идентичност.

Благодаря ви сърдечно за вниманието, за възможността, която ми давате да изпитам удоволствието да бъда отново с вас, да говорим, за пореден път да покажем – духовното и в днешния ни тежък и труден ден е изключително ценно. Защото духовно богатите хора са в състояние по-умно, по-бързо и по-перспективно да се справят с всяка материална несгода

Благодаря ви, че ви има. Успех на кръглата маса и с нетърпение очаквам да чуем всичко, което ще ни разкажат и което ще ни посъветват хората, които неуморно работят в полза на всички ни.

Благодаря ви много.

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2012—2013 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилометодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2012—2013 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2012—2013 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

КНИГИ 2012–2013

BOOKS

ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL

АРИЗАНОВА, Силвия. Българите в агиографията от XIII–XV век. С., Фондация Българско историческо наследство, 2013. 460 с.
ISBN 978-954-853-612-7.

Книгата е опит да бъдат представени, обобщени и анализирани сведенията за българското общество, бит и култура в агиографията от XIII–XV век. Вниманието е насочено предимно към културния живот на българите през този период. В първата глава се обобщават и анализират сведенията за българския владетел, патриарха, църковните служители, монасите, болярите, войниците, зависимото население, професионалните групи, хората в неравностойно положение, еретиците и чужденците. Отделно място е посветено на жените в българското общество, като се проследяват техните различни лица и функции. Във втората глава се разглеждат данните за жилищата, храната и облеклото. Обръща се внимание на болестите и тяхното лечение, както и на празниците, почитани от българите. В третата глава се проследяват общите тенденции и явления в духовната култура на българите, които намират израз и отклик в агиографията от XIII–XV в. Засагат се темите за образованието и книжнината, култа към светците, историческата памет, научните знания, музиката, православната религия и отношението към ересите.

БАЛКАНИТЕ през първото десетилетие на 21 век. С., Парадигма, 2013. 454 с.
ISBN 978-954-326-182-6.

Съставители: Александър Костов и Екатерина Никова
Статиите в сборника са обединени в две части: в първата са представени едни от най-важните аспекти от общоевропейското развитие, засягащи и Балканите – общите рамки на евроинтеграцията, проблемите на сигурността и транснационалните енергийни проекти; във втората част се проследява развитието във всяка от дванадесетте балкански държави, като се отчитат няколко общи насоки, а именно: вътрешнополитическото развитие, външната политика, икономиката, най-важните събития и тенденции.

ГЮЗЕЛЕВ, Васил. Сметководна делова писменост от Българското и Европейското средновековие. С., Фондация Българско историческо наследство, 2013. 318 с.
ISBN 978-954-8536-09-7.

Сборникът включва 73 средновековни документа от периода 716–1509 г. от най-различен произход (старобългарски, византийски, венециански, генуезки, дубровнишки, унгарски, немски и др.). Те са разнообразни по тип, форма и съдържание: сметководни книги, договори и статутни, нотариални и спогодбени актове, трудови договаряния, актове за продажби, ценоразписи на стоки, наръчници за водене на търговия, ведомости за изплащане на заплати, разписки и др.

ИТАЛИЯ, България и Балканите (1870–1919). С., Гутенберг, 2012. 238 с.
ISBN 978-954-617-137-5.

Съставители: Александър Костов и Пенка Данова

Книгата съдържа изследвания на италиански и български учени балканисти, работещи по съвместен проект за научни изследвания, сключен между университета „Рома тре“ и ИБЦТ. Студиите разкриват непознати факти и нови интерпретации на явления в политиката, икономиката и културата на балканските страни и в двустранните отношения на Италия и България в бурния и наситен със съдбовни събития период, последвал националните възраждания на двете страни.

ЛЮЦКАНОВ, Йордан. Ранното евразийство и българските му съседи. (По)мислимостта на друг(ия). С., АИ Марин Дринов, 2013. 388 с.
ISBN 978-954-322-554-5.

В изследването е анализиран мултикултуралният и диалогичен потенциал на ранното евразийство въз основа на едно конкретно събитие от 1920–1921 г. – възникването на течението в София в средата на новопристигналите хиляди руски емигранти.

СМОЛЯНИНОВА, Марина. Васил Друмев (митрополит Климент). С., Боян Пенев, 2012. 440 с.
ISBN 978-954-8712-78-1.

Изследвана е спецификата на българския литературен процес през Възраждането. За първи път се въвеждат в научно обръщение над 350 документа, ръкописи и писма на В. Друмев. Отделено е внимание на спецификите на Българското просвещение, проявите на сантиментализма, романтизма и реализма в творчеството на ред писатели от разглеждания период, а също така и връзките на българската литература с литературата на други страни. Монографията включва две части, които излизат съответно на руски и български език.

ТАЦОВ, Александър. Сборник с книги, статии и материали за София, Столична община и Етрополе. С., Симолини, 2012. 848 с.
ISBN 978-954-9493-63-4.

В сборника са представени тематично почти всички публикации на А. Тацов за историята на София и Софийското общинско управление. Основно място в изданието заема историческото изследване „Етрополе във вековното си минало“. Сборникът съдържа и много факсимилета, снимки и преписи, свързани с живота и делото на автора.

ЦИБРАНСКА-КОСТОВА, Мариана. Сборникът „Различни потреби“ на Яков Крайков между Венеция и Балканите през XVI век. С., Валентин Траянов, 2012. 200 с.
ISBN 978-954-9928-65-5.

Монографията е посветена на 440-годишнината от появата на една от най-редките ранни български печатни книги, съдържаща уникални сведения за българския религиозен и книжовен живот, за духовните потребности на православния човек от Балканите под османска доминация.

BEATI Possidentes. Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на проф. дфн Боряна Христова. С., НБКМ, 2012. 554 с. + 5 ил.
ISBN 978-954-523-131-5.

Съставителство и редакция: Антоанета Тотоманова и Цветанка Панчева
Сборникът съдържа статии от 45 автори в областта на библиотечното и библиографското дело, историята на средновековната литература, на балканското ръкописно наследство, изкуството и културата през Възраждането и Новото време, пречупени през осмислянето на събитията и образите на личностите.

ИСТОРИЯ / HISTORY

БОЖИНОВ, Пламен. Цариградските българи между реформите и революцията 1875–1877 г. С., АИ Марин Дринов, 2012. 360 с.
ISBN 978-954-322-508-8.

В изследването са представени идеите и политическите изяви на цариградските българи в последните години преди Освобождението. Проследени са ролята и мястото на тази разнородна група в прехода от традиционното към модерното общество. В съпоставителен план с другите етнически и религиозни общности, населяващи османската столица, са разгледани демографският им потенциал, икономическата, просветната и културната им дейност. Обект на проучване са както легалните политически прояви на цариградските българи в началото на Източната криза, така и действията им след разгрома на Априлското въстание, при подготовката на дипломатическата мисия на Драган Цанков и Марко Балабанов и по време на Цариградската конференция.

БЪЛГАРСКОТО възрожденско общество – проблеми, борби и постижения. С., Марин Дринов, 2012. 258 с.
ISBN 978-954-322-544-6.

Сборник с изследвания в чест на 75-годишнината на доц. д-р Огняна Маждракова-Чавдарова. С богатството от повдигнати въпроси и разработени проблеми сборникът отразява съвременното ниво на българската историческа наука по въпросите на националното Възраждане. Авторы са както утвърдени специалисти от водещи научни звена и регионални исторически музеи, така и млади изследователи.

БЪЛГАРСКО средновековие: Общество, власт, история. Сборник в чест на проф. д-р Милияна Каймакамова. С., УИ Св. Климент Охридски, 2013. 650 с.
ISBN 978-954-07-3464-4.

Съставители: Георги Н. Николов и Ангел Николов
В сборника участват 47 български и чуждестранни учени (исторници, литературоведи, изкуствоведи и етнологи) с изследвания в областта на медиевистиката (византология, палеославистика, архивистика), историята и културата на България. Публикувани са нови извори и анализи на Българското средновековие.

ИСТОРИЯ на Отечествения фронт/съюз. С., УИ Св. Климент Охридски –
Т. 1. 2012. 419 с. ISBN 978-954-07-3417-0.

Съставител: Искра Баева

Сборникът съдържа научни изследвания върху възникването, ролята и развитието на най-масовата обществена организация, просъществувала като опора на властта през целия период от 9.IX. 1944 г. до 10.XI.1989 г.

Т. 2. 2012. 414 с. ISBN 978-954-07-3418-7.

Съставител: Искра Баева

Съдържа портрети на дългогодишни ръководители, спомени на централни и местни дейци, както и изследвания върху ключови моменти от дейността на Отечествения фронт като обществена организация.

РАЙЧЕВСКИ, Стоян. Братята в българската история. С., Български бестселър, Национален музей на българската книга, 2013. 616 с.
ISBN 978-954-463-029-4.

В книгата е разгледано братството като елемент от социално-нормативната култура на традиционното българско общество.

VII състав на Народния съд. С., Изток-Запад, 2013. 460 с.
ISBN 978-619-152-172-2.

Съставители: Върбан Тодоров и Николай Поппетров

VII състав на Народния съд (февруари–април 1945 г.) е образуван специално за „съдене на подсъдимите, провинили се като антисемити-фашисти“ и разглежда гоненията против българските евреи от края на 1940 до 9.IX.1944 г.

Сборникът съдържа основната част на съдебното дело – обвинителния акт, обвинителните речи на народните обвинители за исканите от тях присъди, присъдата на съда и мотивите за нея.

СРЕДНОВЕКОВНИЯТ българин и „другите“. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. дин Петър Ангелов. С., УИ Св. Климент Охридски, 2013. 432 с.
ISBN 978-954-07-3454-5.

Съставители: Георги Н. Николов, Ангел Николов

Книгата съдържа изследвания на 30 автори в областта на средновековната история, балканистиката и антропологията. Темата за средновековния българин и „другите“ е обогатена с нови интерпретации и неизвестни източници.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

БАЕВА, Вихра. Разкази за чудеса. Локална традиция и личен опит. С., АИ Марин Дринов, 2013. 508 с.
ISBN 978-954-322-563-7.

Монографията изследва религиозната култура в района на Бачково, Асеновград и Горни Воден през призмата на разказната традиция с акцент върху една специфична и слабо проучена до момента наративна форма – разказите за чудеса. Текстовете се съпоставят със специфичните местни празници и свързаните с тях ритуални практики и вярвания. Личните разкази за чудеса са класифицирани в няколко тематични групи

(разкази за изцеления, знамения, сънища и видения), като се откроява връзката им с културната традиция и фолклора, анализират се присъстващите в тях образи и символи, очертават се психологическите и социалните им аспекти. Анализира се взаимодействието между християнство и фолклор, както и параметрите на разказването като индивидуална експресия и културна практика.

ГЕРГОВА, Лина. **Етнически стереотипи във всекидневната култура**. С., Парадигма, 2013. 320 с.

ISBN 978-954-326-171-0.

Книгата е посветена на „нашето“ и „чуждото“ като комплекс от устойчиви представи и типични образи за „другия“ – етническите стереотипи.

СЕДАКОВА, Ирина. **Балкански мотиви в езика и културата на българите. Раждане и съдба**. С., АИ Марин Дринов, 2013. 316 с.

ISBN 978-954-322-579-8.

В монографията се анализират балканските черти в българските текстове, посветени на родилния обред, като се обръща особено внимание на терминологията, обредността и фолклорните материали. Празничният комплекс, свързан с първите стъпки на детето, включва целия спектър от лингвокултурни балканизми, като едновременно разкрива и спецификата на българската традиция на фона на общославянската и балканската. В книгата са публикувани теренни записи от последните години, осъществени в градове и села, както и етнолингвистични карти.

СПАСОВА, Димитрия. **Магически практики от българската народна медицина**. Благоевград, УИ Неофит Рилски, 2012. 221 с.

ISBN 978-954-680-839-4.

Изследването е посветено на магическите практики в българската народна медицина, известни под общото наименование баяния. Териториалният обхват е Югозападна България (съвременната административна Благоевградска област).

РЕЛИГИЯ / RELIGION

ВАЧЕВ, Хитко. **Резиденции, църкви и манастири в Търновската митрополия през XV–XVIII век**. Велико Търново, Фабер, 2013. 368 с.

ISBN 978-954-400-802-4.

Изследване върху храмовото строителство и архитектура.

ЕЛЕНКОВА, Цветанка. **Български фрески: празник на корена**. С., Омофор, 2013. 120 с.

ISBN 978-954-2972-13-6.

Книгата е посветена на фреските от Софийската Света гора, свързани с делото на Пимен Зографски. Изданието съдържа 125 фотографии от 26 манастира, съпътствани с десет християнски есета. Резултат е от едно поколонничество до 140 манастира с уникална документална стойност на стенописи от XIV–XIX век.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

БИБЛИОГРАФИЯ на българската ономастика 1981–2000. Велико Търново, Фабер, 2013. 399 с.

ISBN 978-954-400-829-1.

Трудът е част от научния проект „Тезаурус на българската топонимия – неизчерпаем източник на информация за културно-историческо минало и народна идентичност“. В библиографията на ономастичната литература е представено и пространството, разположено между онимията и ономията, включващо: етноними, групоними, конфесионими, катойконими и др. В приложението са представени два раздела: „Показалец по ономастична номенклатура – представя в азбучен ред ономастичните категории чрез цифрови показатели, указващи номера на статията в справочника“ и „Онимен показалец – азбучник, в който са представени всички онимни единици“.

ВРЕМЕНАТА отлитат, написаното остава! Изследвания в чест на доц. д-р Ани Леви. С., Нов български университет, 2013. 336 с.

ISBN 978-954-535-758-9.

Съставител: Мария Китова-Василева

Сборникът съдържа статии, обединени в разделите: „Теория и практика на превода“, „Литература“ и „Езикознание“.

ИЛИЕВА, Лилия. Български народен поетически език. С., Буквица, 2012. 270 с.

ISBN 978-954-92858-3-3.

Книгата е резултат от десетилетни проучвания върху българския песенен фолклор, главно върху материалите на поредицата „Сборник за народни умотворения“.

ИЛИЕВА, Лилия. Българският език в предисторията на компаративната лингвистика и в езиковия свят на ранния европейски модернизъм. Благоевград,

УИ Неофит Рилски, 2011. 246 с.

ISBN 978-954-680-768-7.

Книгата представя изследвания в областта на лингвистиката и славистиката и цели да покаже предисторията на компаративната лингвистика в Европа, интереса към славянските езици, родствените им връзки с други езици и мястото на българския език в лингвистичното мислене от XIII до XVIII век. Българският език е изследван в неговите ранни реализации през периода XVI–XVIII в.

ЛЕГУРСКА, Палмира, Неда Павлова, Мария Китанова. Човешкият живот – раждане, сватба, погребение. Тематичен речник на българската семейна обредност. С.,

АИ Марин Дринов, 2013. 168 с.

ISBN 978-954-322-548-4.

Книгата е част от проект, посветен на изследването на културната лексика в идеографски аспект. Предлага ономасиологична картина на тематичните цикли „Раждане“, „Сватба“ и „Погребение“.

МАНОЛЕВА, Августа. Котленски сборник. С., Елгатеx, 2013. 316 с.

ISBN 978-954-9617-08-5.

Книгата съдържа две части – „Езиково изследване“ и „Текст“. Котленският ръкопис № 437, съхраняван в Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, е представен в

графично и езиково отношение, като е направена и съпоставителна характеристика с котленския диалект.

МИТЕВ, Дамян. Очерки по сопоставителной грамматике русского и болгарского языков. Велико Търново, Ивис, 2012. 320 с.
ISBN 978-954-296-824-5.

В книгата е представен съпоставителен анализ на основните части на речта с присъщите им морфологични категории и форми в руския и българския език. Разкрити са най-съществените черти, определящи както характера на граматичните свойства на думите, така и степента на близост и различие между двата езика. Анализът се предшества от основни въпроси на методологията на лингвистичното изследване и данни от историята на руския и българския език, които са от съществено значение за подхода към езиковите факти и тяхното обяснение.

МИХАЙЛОВА, Димитрина. Семантични процеси и явления в българската топонимия. Велико Търново, Ивис, 2012. 160 с.
ISBN 978-954-296-844-3.

Етюди по проприална семантика. В изследването се представят част от проблемите на топонимичната семантика. Разгледани са процеси, изразяващи се в закономерно следваща промяна на състоянието на топонима вследствие неговия развой, а именно – онимизация, трансонимизация, апелативация (субстантивация), фразеологизация, десемантизация, метафоризация.

НОВИ изследвания по генеративен синтаксис на българския език. С., АИ Марин Дринов, 2013. 304 с.
ISBN 978-654-322-612-2.

Съставители: Светла Коева и Илияна Кръпова.

Сборникът съдържа статии на български и чуждестранни учени, посветени на проблеми, свързани с функционалните категории, синтаксиса на именните групи, категорията „определеност“, морфологията на глагола, структурата на изречението и др.

ПАЦЕВА, Мирена. За словното ударение в българския език, изучаван като чужд. С., УИ Св. Климент Охридски, 2012. 248 с.
ISBN 978-954-07-3318-0.

Монографията е опит за синтез на досегашните проучвания с новите направления в суперсегментната фонология.

ПЕТКОВ, Георги и Мария Спасова. Търновската редакция на Стишния пролог. Текстове. Лексикален индекс. Пловдив, УИ Паисий Хилендарски – Том VII. Месец март. 2012. 334 с. ISBN 978-954-423-818-6.

Отг. редактор: Елена Томова

Том седми от дванадесеттомната поредица, съдържаща проложните текстове от Търновската редакция на Стишния пролог по най-старите датирани български ръкописи от средата на XIV в. Проложните стихове са преведени на съвременен български език. Лексикалният индекс включва 5 874 словоформи с 13 741 словоупотреби.

Том VIII. Месец април. 2013. 322 с. ISBN 978-954-423-831-5.

Отг. редактор: Елена Томова

Том осми от дванадесеттомната поредица, съдържаща проложните текстове от Търновската редакция на Стишния пролог по най-старите датирани български ръкописи от средата на XIV в. Проложните стихове са преведени на съвременен български език. Лексикалният индекс включва 7 082 словоформи с 16 864 словоупотреби.

Том IX. Месец май. 2013. 333 с. ISBN 978-954-423-839-1.

Отг. редактор: Елена Томова

Том девети от дванадесеттомната поредица, съдържаща проложните текстове от Търновската редакция на Стишния пролог по най-старите датирани български ръкописи от средата на XIV в. Проложните стихове са преведени на съвременен български език. Лексикалният индекс включва 7 236 словоформи с 16 409 словоупотреби.

70 години българска академична лексикография. С., АИ Марин Дринов, 2013. 653 с.

ISBN 978-654-322-578-1.

Съставители: Лилия Крумова-Цветкова, Диана Благоева и Сия Колковска

Сборникът съдържа докладите от Шестата национална конференция с международно участие по лексикология и лексикография, проведена в София през 2012 година.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АНТОЛОГИИ и антологийно – между автора и текста. 1910 и след това. С., Издателски център Боян Пенев, 2012. 233 с.

ISBN 978-954-8712-82-8.

Съставители: Пламен Антов, Маринели Димитрова, Георги Господинов

Сборникът съдържа докладите от конференцията, проведена под едноименния наслов през 2010 г. Текстовете са обединени в три раздела: първият е центриран върху Яворов, Траянов и Славейков, във втория дял се проследява животът на поетическата антология през целия XX век, а последният е посветен на 90-те години на XX век и българския постмодернизъм.

ДИМИТРОВ, Николай. Из лабиринтите на битието. Велико Търново, Фабер, 2013. 260 с.

ISBN 978-954-775-834-6.

Литературоведско изследване върху творчеството на Владимир Зарев.

ДУШКОВА, Мира. Semper Idem: Константин Константинов. Поетика на късните разкази. Русе, Лени Ан, 2013. 298 с.

ISBN 978-954-8090-99-5.

Първа цялостна монография върху творчеството на К. Константинов. В центъра на изследването са сборниците с разкази „Трета класа“ (1936), „Ден по ден“ (1938) и „Седем часът заранта“ (1949), разгледани от авторката като единна художествена система.

ЕФТИМОВ, Йордан. **Поетика на съгласието и несъгласието. Българската литература от 50-те до 90-те години на XX век и идеологията.** С., Нов български университет, 2013. 320 с.

ISBN 978-954-535-726-8.

Литературноантропологически изследвания върху поезията на Пеню Пенев, Христо Фотев, късния Далчев, Екатерина Йосифова, Константин Павлов, Иван Динков, Иван Теофилов, Николай Кънчев.

ИВАН Цанев в българската литература и култура. С., Кралица Маб, 2013. 256 с.
ISBN 978-954-533-120-6.

Съставител: Пламен Дойнов

Сборникът съдържа докладите от юбилейната научна конференция в чест на 70-годишнината от рождението на поета, проведена в София през декември 2011 г. Разкрити са непознати страни от творчеството на Иван Цанев.

ПРОСТРАНСТВАТА на словото. Сборник в чест на проф. Светлозар Игов. С., Издателски център Боян Пенев –

Т. 1. 2013. 681 с. ISBN 978-954-8712-84-2.

Т. 2. 2013. 537 с. ISBN 978-954-8712-77-4.

Редактори и съставители: К. Протохристова, Е. Трайкова, А. Йорданов, А. Велкова-Гайдаржиева, А. Антонова.

Първият том обхваща изследвания „Българска литература“, а вторият – „Теория на литературата и сравнително литературознание“, както и мемоарни текстове, свързани с личността на Светлозар Игов.

СЛАВЯНИТЕ – общество, религия, култура. С., УИ Св. Климент Охридски, 2013. 608 с.

ISBN 978-954-07-3424-8.

Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на професор дфн Панайот Карагьозов.

Сборникът съдържа статии в областта на сравнителното литературознание, литературноисторическия синтез, отношенията литература – идеология.

СТЕФАНОВ, Петър. Българска детска литература XX век. Велико Търново, Абагар, 2013. 296 с.

ISBN 978-954-427-999-8.

В изследването се проследява критическият и ценностен концепт в българската детска литература от времето на Българското възраждане и златното време на 20-те и 30-те години до съвременната класическа приказна и неприказна проза на Емилия Станев, Йордан Радичков, Валери Петров, Борис Априлов, Стефан Цанев, Биньо Иванов, Тома Бинчев, Петя Александрова и др.

ТЪРНОВСКА книжовна школа. Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий –

Т. 9. Търново и идеята за християнския универсализъм XII–XV век. 2012. 816 с. ISBN 954-524-339-2-1.

Сборникът обхваща докладите и научните съобщения, изнесени от български и чуждестранни учени на Деветия международен симпозиум (15–17 октомври 2009 г.) в областта на литературознанието, езикознанието, палеографията и кодикологията на ръкописната книга, историята и археологията, философията и изкуствознанието.

ХАДЖИЕВА, Елена, Ася Асенова, Йорданка Велкова, Весела Шушлина. **Препъни-камъчета в чуждоезиковото обучение.** С., Гутенберг, 2013. 100 с.
ISBN 978-619-176-001-5.

В изследването, посветено на проблемите на изучаването на българския език като чужд, са използвани интердисциплинарни изследователски методи, приложени върху българските умалителни форми и българската фразеология.

ЦИБРАНСКА-КОСТОВА, Марияна и Елка Мирчева. **Зайковски требник от XIV век. Изследване и текст.** С., Валентин Траянов, 2012. 384 с.
ISBN 978-954-9928-617.

Книгата съдържа изследване и издание на пергаментния ръкопис № 960 от Националната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ в София, известен още като Зайковски светогорски требник. Ръкописът е един от малкото оцелели представители на евхологичната традиция от XIV в. и най-ранният от запазените требници в българските сбирки. Изследването е значителен принос в проучването на богослужебната и книжовноезиковата практика от динамичната и противоречива епоха, в която е създаден.

ЦОНЕВА, Лиляна. **Българската политическа метафора.** Велико Търново, Ивис, 2012. 260 с.
ISBN 978-954-296-821-4.

Езиковедско изследване върху съвременния български политически дискурс.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

ИЛИЕВА, Бойка. **Италия в културата на Българското възраждане.** Благоевград, УИ Неофит Рилски, 2012. 244 с.
ISBN 978-954-680-797-7.

Целта на изследването е да допълни картината на преводната възрожденска литература, като осветли слабо проучения досега проблем за рецепцията на италианската литература и култура в България преди Освобождението.

КАЛИНОВА, Мария. **Детство и интелектуална история у възрожденските автори.** С., Фондация Литературен вестник, 2012. 190 с.
ISBN 978-954-9602-30-2.

Изследването е насочено към ролята на публицистиката от втората половина на XIX в., както и върху формирането на общественото мнение, като се търсят проявите на взаимност и влияние между текстове и политика.

НРБ-литературата: история, понятия, подходи. С., Кралица Маб, Силуети, LiterNet Медия, 2012. 594 с.
ISBN 978-954-533-121-3.

Съставител: Пламен Дойнов

Сборникът съдържа текстове от проведения между октомври 2011 и май 2012 г. научен форум под едноименния наслов, организиран от департамент „Нова българистика“ на НБУ и LiterNet Медия. Книгата е мащабно въведение към значими проблеми от историята на литературата от епохата на комунистическия режим в България.

ПЕЛЕВА, Инна. **Деца на по-малки богове.** С., Просвета, 2012. 304 с.
ISBN 978-954-01-2665-4.

Авторът интерпретира особеная принос за българската интелектуална история на фигури, почерци и наративи, разположени „в страни“ от централните пространства, от главните герои и сюжети на високата култура. Реставрирайки гледната точка на „второстепенните“ и „маловажните“, на „аутсайдерите“ в състезанието за прес-тиж, изследването представя една алтернативна история на ценностите.

ПЕТРОВА, Магдалена. **Интертекстуални диалози (По Бодлер – Дебелянов),** Благоевград, УИ Неофит Рилски, 2013. 193 с.
ISBN 978-954-680-828-8.

Обект на изследването са конкретните елементи на интертекстуалния език и неговите функции в поетичното творчество.

С възрожденски дух и модерен поглед. Сборник в чест на чл.-кор. проф. Милена Цанева. С., АИ Марин Дринов, 2013. 504 с.
ISBN 978-954-322-559-0.

Сборникът съдържа текстове с широко тематичното разнообразие: Българско възраждане, Иван Вазов, тенденции и търсения в българската литература в края на XIX и началото на XX в., процеси в духовния живот от периода между двете световни войни, съвременна българска литература; литературна теория, история и критика.

ЧЕРНОКОЖЕВ, Николай. **България: стереотипи и екзотика.** С., УИ Св. Климент Охридски, 2012. 600 с.
ISBN 978-954-07-3379-1.

Книгата проследява генеалогията и функционализирането на стереотипни модели (образи) за България и българите в немскоезичното културно пространство на XIX в. Акцентът е поставен върху немския журналист и писател Ханс Вахенхузен, чиито произведения с български сюжет за първи път влизат в научен оборот у нас. В книгата е приложен (със съкращения) преводът на романа „Хайдутинът“ от Х. Вахенхузен.

ИЗКУСТВО / ART

ГЕОРГИЕВА, Маргарита. **Наздраве, Маестро! Бохемските часове на Иван Пенков.** С., Институт за изследване на изкуствата, 2013. 341 с.
ISBN 978-954-8594-33-2.

Изследване върху „бохемските“ албуми на Иван Пенков в контекста на духовните и художествени процеси от 20-те години на XX век до края на 50-те. Съдържа 315 цветни и черно-бели илюстрации.

ГЕРГОВА, Иванка. **Чудесата на Пресвета Богородица в културата на Българското възраждане.** С., Омофор, 2012. 208 с.
ISBN 978-954-2972-10-5.

Книгата е интердисциплинарно изследване на вярата в чудотворната сила на Пресвета Богородица – един феномен, предопределил много страни от светоусещането на българина през Възраждането. Съдържа писмени свидетелства и изображения,

посветени на упованието в застъпничеството на Божията майка от възрожденския период.

ГУГОВ, Антон. **За фасадата в българската архитектура през втората половина на XX век.** С., АИ Марин Дринов, 2013. 248 с.
ISBN 978-954-322-556-9.

Въз основа на литературни източници, издирен, избран и систематизиран богат фактически материал, както и резултати от предишни разработки са изведени обобщени характеристики за етапите в развитието на архитектурата у нас през наситения със събития половинвековен период. В монографията са изтъкнати творбите на български архитекти, съизмерими с тогавашните световни постижения, а също и основни отлики на архитектурата в България по времето на социализма в сравнение със страните с развита демокрация. Проследени са и промените, настъпили в образа на редица сгради.

ИЗКУСТВО и идеология. С., УИ Св. Климент Охридски, 2012. 952 с.
ISBN 978-954-07-3388-3.

Статии от български и чуждестранни учени, обединени в разделите: „Езикът на изкуството“, „От история към мит“ и „Артефакти и атрибути“.

КОРПУС на стенописите от XVII век в България. С., Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2013. 284 с.
ISBN 978-954-8594-38-7.

Редактори: Бисерка Пенкова и Цвета Кунева

Включва 46 цялостно или фрагментарно запазени стенописни ансамбла. Първо по рода си издание, което най-пълно обхваща и документира наследството от това време.

КРУМОВ, Красимир. **Поетика на българското кино.** С., Агата-А, 2013. 486 с.
ISBN 978-954-540-085-8.

Опит за изграждане на теория на българското киномислене, на неговите генетични кодове, архетипи, нагласи, митопоетически канон и манталитет в класическия му половинвековен период на съществуване от края на 40-те до края на 90-те години на миналия век. Следвайки една преди всичко дескриптивна и оперативна кинокритическа традиция, авторът си е поставил за задача да изработи надеждни познавателни методи и категории на мисленето за феномена на българската кинокултура и да я открие в нейната специфика и типологии в български и общоевропейски киноконтекст.

КРЪСТЕВА, Евелина. **Камерни хорове в България.** С., Институт за изследване на изкуствата, 2012. 409 с.
ISBN 978-954-8594-37-0.

Обзор на хорово-певческата практика в България с акцент върху софийските хорове, които провокират в значителна степен развитието на национална хорово-композиторска школа.

ПОПИЛИЕВ, Ромео. **Съпротивата на драмата в драмата за съпротивата.** С., АИ Марин Дринов, 2013. 190 с.
ISBN 978-954-322-595-8.

В книгата се разглеждат драматургическите текстове между 1945 и 1989 г., чиято фабула се основава върху въоръжената комунистическа съпротива в България през периода на Втората световна война.

РЕЧНИЦИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК / DICTIONARIES IN BULGARIAN LANGUAGE

БАРБОЛОВА, Зоя. **Речник на турско-българските хибридни съществителни имена.** С., АИ Марин Дринов, 2013.
ISBN 978-954-322-573-6.

Първо по рода си изследване върху хибридните формации с турски основи не само в българския, но и в другите езици с османотурско влияние. Всяка речникова статия съдържа широкообхватна информация за съответните лексеми.

РЕЧНИК на българския език. С., АИ Марин Дринов –

Том 14. Прелет–пясъчножълт. 2012. 1224 с. ISBN 978-954-322-543-9.

Четиринадесетият том на Речника на българския език, изработен от колектива на Секцията за българска лексикология и лексикография в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките, съдържа 6 685 речникови статии на последната част от словника на буква П. По-голямата част от думите са производни, образувани с многозначните представки пре-, при-, про-, които наслагват към основите смислови различия и разнообразни стилистични значения. Както и в предишните два тома от буква П, така и в този том, не са представени някои от потенциалните думи, образувани с тези твърде продуктивни представки, тъй като са напълно ясни по значение и имат рядка употреба. Голям е и броят на непроизводните думи, послужили за разгърнато словопроизводство, чиято семантика е представена пълно заедно с фразеологизмите и съставните термини, в които участват.

РЕЧНИК на книжовния български език на народна основа от XVII век (върху текст на Тихонравовия дамаскин). С., Валентин Траянов, 2012. 1144 с.
ISBN 978-954-9928-62-4.

Главен редактор: Евгения Дьомина

Речникът съдържа над 6 000 речникови статии. Първият в историята на славистиката тълковен речник тезаурус на един от най-важните за историята на българския език и българската историческа диалектология паметници на новобългарската книжнина. Съдържа подробно описание на значенията на всички засвидетелствани в текста думи и устойчиви словосъчетания и граматическа характеристика на всички словоформи в индекса.

ЮЖНОСЛАВЯНСКИ ръкописни речници от XVIII век. С., Буквица, 2012. 128 с.
ISBN 978-954-92858-2-6.

Съставители: Евдокия Христова и др.

Триезичен (румънско-славянско-латински) и двуезичен (славянско-румънски) речник.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2012–2013

PERIODICALS

Археология. БАН, Археологически институт и музей. Гл. ред. Васил Николов. ISSN 0324-1203.

2012, № 2: Йоцова, А., Ст. Александров, Т. Христова и Г. Иванов. Селище от късната бронзова епоха до Балей (Северозападна България). Стратиграфия и археологически комплекси, 7–26; **Божкова, А.** „West slope“ керамика от България, 27–41; **Богданова, Т.** Бронзови огледала с украса от некропола на Аполония Понтика, 42–53; **Григоров, В.** Дискусия за прехода между Античността и Средновековието и за хронологичните рамки на „средните векове“, 54–65; **Тотев, К.** Константинополски литийни кръстове от бронз, открити в България. Част II, 66–80; **Ганецовски, Г.** Обредно съоръжение от късния халколит на хълма Калето, Мездра, 81–90; **Стойчев, Р.** Техники за позлата на метални съдове от дн. Северозападна България (IV–III в. пр. Хр.), 91–98; **Петкова, К.** Теракотени фигурки на момчета с каузия от територията на България, 99–107; **Владкова, П.** Теракоти от античните производствени центрове от територията на Никополис ад Иструм, 108–119.

Резюмета на статиите на английски език са достъпни на:
<http://naim.bg/bg/content/editions/500/1/issue/70/>

Балканско езикознание. БАН, Институт за български език. Гл. ред. Анна Чолева-Димитрова. ISSN 0324-1653.

2011, № 2–3: Janakieva, Sv. Thrakien, die Balkanhalbinsel und die Hypothese der sogenannten alteuropäischen Hydronymie, 5–14; **Symeonidis, H.** Griechische und bulgarische parallele Bezeichnungen für Wunschnamen und Namen für verlassene and ungetaufte Kinder, 15–20; **Tsibranska-Kostova, M.** Agglomerative Forms of Male Proper Names in Written Sources from 16th–18th Centuries, 21–28; **Choleva-Dimitrova, A.** Das Salz in der bulgarischen Microtoponymie, 29–38; **Шульгач, В. П.** Прасловянские **kъrviga*, **kъrvigъ*, 39–44; **Feuillet, J.** Particularités linguistiques du *Nedelnik* de Sofronij Vračanski, 45–50; **Antonova-Vassileva, L.** Specific Traits of the Continuants of the Old Bulgarian Nasals in the Outlying South-Bulgarian Dialects, 51–64; **Schaller, H. W.** Zum Einfluss des Balkanslawischen auf das Rumänische. Gezeigt an der Lexik, 65–76; **Leschber, C.** Zeitliche Tiefe etymologischer Bezüge, 77–84.

2012, № 1: Легурска, П. Об еталоне сопоставления в лексических исследованиях, 13–20; **Yanev, B.** Images Associated with Human Appearance (Bulgarian-English Parallels), 21–36; **Henzelmann, M.** Gibt es wirklich eine

“pomakische“ Kleinschriftsprache? Die Einschätzung in Bulgarien im Vergleich mit der Perspektive der Mikrolinguistik, 37–46; **Исца, К.** Грамматические и семантико-прагматические аспекты категорий *определенность/неопределенность* в болгарском языковом пространстве, 47–60; **Teneva, E.** Das Personalpronomen 1. P. Sg. Nom. im Slavischen und das abweichende aksl. *azъ*. Versuch einer interdisziplinären Betrachtung und Alternativlösung im Licht der Soziolinguistik und Balkanistik, 61–104.

2012, № 2–3: Варбот, Ж. Ж. К этимологии некоторых болгарских слов (по поводу статей 7-го тома “Болгарского этимологического словаря“, 115–120; **Шульгач, В. П.** Болг. Диал. *сарák* ‘нищий’ и родственные славянские формы, 121–126; **Балаж, Г. Л.** Частотность, продуктивность и иконичность в исторической морфологии болгарского языка, 145–156; **Stamenov, M.** Languages in Contact, Cultures in Conflict: the Place of Ottoman Heritage in the Bulgarian Language and Culture, 157–218.

Българска етнология. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Ана Лулева. ISSN 1310-5213.

2011, № 1: Барова, В. Социална стратификация и младежки субкултури след 1989 г., 5–29; **Илиева, А.** Българските почитатели на фантастика: граници на *фендъма*, 30–43; **Каракушева, Сл.** Проекции на родината в представите на турците, преселници от България в района на Бурса, Р Турция, 44–59; **Димитрова, Т.** Паметта за социализма сред първото поколение български емигранти в Гърция, 60–73; **Чаушев, П.** Гривните кубелии от Северна България (XVII–XIX) в., 107–115.

2011, № 2–3: Беновска-Събкова, М. Разширяване на хоризонтите, оспорване на границите: българската етнология през периода 1989–2010, 5–30; **Маркова, М.** Култури и граници в един български град през първата половина на XX век: „раждането“ на Кърджали. 31–56; **Раева, Б.** Трансформацията на традицията на гурбета в контекста на строителството на „първия социалистически град“ в България, 57–71; **Гел, К.** Чалгата като желан културен модел в постсоциалистическа България, 72–93; **Петров, П.** Бележки към статията на Катерина Гел, 94–97; **Сантова, М.** Нематериално културно наследство: изграждане на национални регистри и културни политики. Българската перспектива, 98–109; **Григоров, Гр.** Генеалогия на нощния клуб, 123–140.

2011, № 4: Йотова, М. „България, родината на киселото мляко“ – или за традиционната храна като етноцентричен дискурс, 33–55; **Петров, П.** Бродиловското тричане. Европа и България се оглеждат взаимно, 56–78; **Кузова, М.** Градските градини и паркове в българските илюстрирани картички като образи на модернизацията от края на XIX до средата на XX век, 79–94.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. ст.н.с. дфн Владко Мурдаров. ISSN 0005-4283.

2012, № 4: Благоева, Д. Експресивен потенциал на новата българска лексика, 7–16; **Колковска, С.** Нови метафорични и метонимични значения в българския език, възникнали при съществителни имена, 17–28; **Георгиева, Цв.** Словообразуване по инициални абривиатури (I), 29–42; **Цибранска-Костова, М.** Една архиерейска молитва на новоизбран митрополит от XV век: лексикографска интерпретация и атрибуция, 43–54; **Първанов, К.** Концептът *богатство* в старобългарския език, 55–62; **Мурдаров, Вл.** За правописа на сложните съществителни със съставка *кафе*, 63–65; **Маринова, Н.** Библиография на българската езиковедска литература. 2011 г. (второ полугодие), 98–135.

2012, Приложение. Косеска-Тошева, В. Българско-полската съпоставителна граматика и нейното обобщение, 19–26; **Седакова, И. А.** Българският езиков материал в етнолингвистичните и типологичните изследвания: поглед от Москва, 27–36; **Узеньова, Е. С.** Шейсет години езиковедско сътрудничество между Института за български език към БАН и Института по славянознание към РАН, 37–46; **Комати, З.** История на българските граматика на немски език, 47–52; **Ро Хауге, Х.** Прагматичният маркер *de* в съпоставителен план с германските езици, 53–58.

2013, № 1: Томов, М. Теорията на езиковата култура в научноисторическа и методологична перспектива (I), 7–29; **Илиев, Г.** Съотнасяне на паралелни корпуси с прилагане на модели за статистически машинен превод, 30–47; **Панчев, И.** Съпоставителната лингвокултурология: някои проблеми и постижения, 48–55; **Кунева, И.** Индиректно изразяване на подбудителност, 56–62; **Цонев, Р.** Съюзът *ама* в българската разговорна реч, 63–72; **Георгиева, Цв.** Словообразуване по инициални абривиатури (II), 73–92; **Янев, Б.** За образните сравнения в българския и английския език, разкриващи физическите състояния и динамичните качества на човека, 93–106; **Димитрова, М.** *Резорт* или *ризорт*? За правописа на една (навлизаща) чужда дума, 107–111.

Резюмета на статиите са достъпни на:

<http://www.balgarskiezik.org/last.html>

Български език и литература. МОН. Гл. ред. проф дпн Маргарита Георгиева. ISSN 0323-9519.

2012, № 4: Виденов, М. За понятията стил и регистър, 295–299; **Михайлова-Христозова, Г.** Бройната форма на имена от мъжки род – норми, правила, нарушения, 300–310; **Ефтимова, А.** Устни и разговорни маркери като знаци за разговорност в медийния текст, 311–332; **Стефанов, П.** „Приключенията на Лиско...“ от Б. Априлов – повествователен стил и художествен смисъл, 333–343; **Петрова, Д.** Информационните технологии в часовете по български език и литература – средство за засилване на интереса към предмета при деца билингви (роми), 362–373.

2012, № 5: Данова, С. Погледи към индивидуализма на Пенчо Славейков, 391–405; Андреев, В. За един разказ на Йордан Йовков [„По жицата“], 406–418; Ласкова, Л. и И. Димитров. Предложният израз *колкото до* като средство за маркиране на топик (подтема), 419–429; Кючукова, Р. Разговорният дискурс – начин на изследване, 430–437; Миланова, М. Междутекстовостта в обучението по литература. Функция на епиграфите в романа „Железният светилник“, 446–456;

2012, № 6: Йочева, Р. Христо Ботев в контекста на Българското възраждане, 487–499; Топалова, Д. Европейският мит за детето и митът Петя Дубарова, 500–513; Стоянова, Н. Делникът: нищета и изкуство (Образи и употреби на времето в разкази на К. Константинов, Д. Шишманов, Е. Станев, П. Вежинов и др. от 30-те години на ХХ век), 514–526.

2013, № 1: Попова, Т. Непознаването на невербалното поведение в различните култури – проблем, съпътстващ междуличностната межкултурна комуникация, 8–24; Деянова, М. Адвербиалната лексика в „История славеноболгарская“, 25–39; Вълчев, Б. Правописът не (трябва) да е *самоцел*, той е *само* средство, 48–64.

2013, № 2: Янакиева, М. Слепота и музика в стихотворенията на Смирненски и Вапцаров, 103–111; Виденов, М. Речевата култура в нашата криворазбрана демокрация, 128–136; Николова, Св. Хайнц Миклас и средновековната писменост, 140–142; Георгиева, М. и Цв. Цветанова. „Историята“ на Паисий в училище – интерактивно четене през ХХІ в., 143–153.

Достъп до статиите в интернет:

<http://www.azbuki.bg/editions/journals/bulgarian/contents>

Българско музикознание. БАН, Институт за изкуствознание.

Гл. ред. ст.н.с. ди Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2012, №: 3–4: Kujumdzieva, Sv. The Tropologion: Sources and Identifications of a Hymnographic Book, 9–22; Myers, G. The Ritual and Music for the Dedication of a Church among the Medieval Slavs: Byzantine Cathedral Practice Transplanted, 35–56; Grinchenko, O. Slavonic Kontakaria and Their Byzantine Counterparts: Discrepancies and Similarities, 57–70; Harkov, St. Musical Manuscripts from Sozopolis, 71–80; Atanasov, A. Musical Manuscripts in Ohrid and Tirana, 81–88; Venkova, St. The Development of the Creative Idea in the Variants of *Milost Mira – Tebe Poem* by Apostol Nikolaev-Strumski, 198–215.

Резюмета на статиите в броя са достъпни на:

<http://www.artstudies.bg/files/editions/188/00-ContentsSummaries.pdf>

Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Исторически факултет.

Отг. ред. доц. д-р Тодор Попнеделев. ISSN 1310-9406.

2012, 100: Делев, П. Тракийските беси, 7–66; Иванова, Св. Малцинства – търговци в Румелия през XVII–XVIII век, 67–174; Рачева, В. Руската преселническа политика, българите и Одринският мир от 2 септември 1829 г.,

175–244; **Бонева, Т.** Българите в Молдова в края на ХХ век. Етноложко проучване на две български села, 245–292; **Калинова, Е.** Интелигенцията и комунистическият режим в България в началото на 60-те години, 293–380; **Баева, И.** Завръщане към европейската конституционна традиция след 1989 г., 381–455.

Исторически преглед. БАН, Институт по история. Гл. ред. проф. Георги Марков. ISSN 0323-9748.

2011, № 5–6: Тъпкова-Займова, В. Между два конгреса (1934–2011 г.), 5–32; **Илиев, И. Г.** Българските учени на ХХII световен конгрес по византология в София, 33–38; **Ангелов, Д. Г.** Свободата във Византия като политически идеал (ХII–ХV век), 39–61; **Ракова, Сн.** Константинопол и неговите забележителности през ХVI век в описанията на венецианските дипломати, 62–74; **Принцинг, Г.** Автокефалната византийска църковна провинция България/Охрид. Доколко независими били нейните архиепископи?, 75–102; **Ангелов, П.** Западноевропейците в представите на средновековния българин, 103–114; **Ангелов, В.** България и българите в съчинението на византийския историк Дука, 115–122; **Николова, Б.** Средновековните византийски и български владетели, кралете и князете на Средна и Западна Европа в съдбата на светците от българския пантеон, 123–144; **Костова, Е.** Нови изворови сведения за княжеството на Константин Драгаш, 145–155; **Чолова, Ц.** „Определението на философията и на християнската Paideia на Константин Философ и образователните идеи в средновековна България, 156–169; **Георгиева, С.** Българо-византийската брачна дипломатия по време на Първото българско царство, 170–175; **Нинов, В.** Двойственият образ на Ричард I Лъвското сърце в изворите за Третия кръстоносен поход, 176–201; **Илиев, И. Г.** Сведения за български народни игри и обичаи във византийски документи от началото на ХIII век, 202–216; **Петков, М.** Относно оригиналното старобългарско наименование на Стохълмието, 217–220; **Йорданов, И.** Византийската сфрагистика в България (1900–2010), 236–254; **Тодоров, Т.** Съвладетелството във Византия (VII–X век) според данните на сфрагистиката, 255–264; **Кънев, Н.** Приносът на сфрагистиката за разкриване девалвацията на византийските почетни титли в йерархията на т.нар. система за предимство от средновизантийския период – примерът с титлите магистър и патрикий (границата на VIII/IX в.–границата на XI/XII в.), 265–272; **Жекова, Ж.** (SigiDoc – DOC for Byzantine Seals) – Опит/възможност за дигитализация на колекцията с печати на Регионалния музей – Шумен, 273–275.

История. МОН. Гл. ред. доц. д-р Пламен Митев. ISSN 0861-3710.

2012, № 4: Жеков, Б. Развитие на римския лимес в Северна Британия и по Долен Дунав от Нерва до Комод – някои прилики и разлики, 307–322; **Стоев, К.** Имената на лимеса: именуването в Горна и Долна Мизия между семейството и армията, 323–345; **Николов, В.** Природни катаклизми през V хил. пр.Хр. и загиване на първата европейска цивилизация, 346–351;

2012, № 5: Михайлова, Е. Турските военни болници в българските земи (1837–1878), 409–429; **Иванова, В.** Две поселищни проучвания – за село Чипровци и град Фердинанд – и методологията на антропогеографските изследвания в България преди 1945 г., 430–445; **Цонева, П.** Просветната дейност на Българската църква (1962–1989), 446–467.

2012, № 6: Спасов, Р. Скулпторът, който пресъздаде българското Освобождение (1878) [Арнаaldo Дзоки], 490–499; **Станев, Вл.** България, Балканските войни и краят на илюзиите, 500–504; **Мигев, Вл.** Към въпроса за главните тенденции в обществено-политическото развитие на България между двете световни войни, 505–508.

2013, № 1: Узунова, Кр. Тютюнотърговецът Георги Чалбуров – от бежанец до индустриалеца, 14–28; **Костадинова, Т.** Българо-гръцки отношения по време на управлението на военната хунта (1967–1974), 44–69.

Достъп до статиите в интернет: [http:](http://www.azbuki.bg/editions/journals/history/contents)

[//www.azbuki.bg/editions/journals/history/contents](http://www.azbuki.bg/editions/journals/history/contents)

*Кирило-Методиевски студии. БАН, Кирило-Методиевски научен център.
Отг. редактор: Татяна Мострова. ISSN 0205-2253*

2012, 21: Николова, Св. Хайнц Миклас и средновековната писменост, 5–10; Библиография на Хайнц Миклас, 11–21; **Карачорова, И.** Библейските песни в новата част на Бичковския псалтир (sin. slav. 6/N), 22–45; **Шнитер, М.** Богомилството в светлината на отношенията Запад–Изток и Кирило-Методиевската традиция, 46–53; **Джурова, А.** Украсата на унциалния кодекс Vegetinus 3 от Тирана (Предварителни бележки), 54–76; **Бакалова, Е.** В търсене на образците на румънските владетелски евангелия, 77–100; **Попконстантинов, К.** НЕЖНТЪ и ANTAURA по данни от текстове върху оловни амулети и требници, 101–112; **Veder, W.** How to Edit the Questions of Anastasius Sinaita in Slavonic, 113–214; **Мострова, Т.** Към лексикалната характеристика на книгата на пророк Иеремия, 125–146; **Мирчева, Б.** Непроучени преписи на Канона за Въведение Богородично, 147–180; **Атанасова, Д. и Кл.Иванова.** Най-старият български препис на Чудото на архангел Михаил в Хоня, 181–211; **Станкова, Р.** Проблеми при описанието на два типа сборници с химнографски материал (стихирари и богослужебни сборници), 212–220; **Kiš, A. Z.** Sv. Klement Rimski: zatomljena baština slavenskih Apostola na hrvatskom tlu, 221–235; **Турилов, А.** Болгарские книжники раннего XIV в. между Тырновом, Святой горой и Святой землей (По следам забытых и новейших атрибуций), 236–244; **Пентковская, Т.** Древнейший перевод Жития Василия Нового и Нестишной Пролог, 245–254; **Баранкова, Г.** Списки сочинений Кирилла Туровского из собрания Иосифо-Волоколамского монастыря, 255–269; **Коссова, А. Дж.** Митрополит Киприан – основоположник на литературната традиция на Московска Рус, 270–287; **Грковић-Мејџор, Ј.** О функционално-стилској раслојености српскословенског језика, 288–299; **Špadijer, I.** The Symbolism of Space in Medieval Hagiography, 300–308; **Kuzidova, I.** Textologische Übersicht von südslawischen Abschriften der

Geschichte über Akiris den Weisen, 309–320; **Минчев, Г.** Паметта на св. Седмочисленици във фолклорните легенди и предания, 321–338; **Voss, Ch.** Ein neues Kapitel in der Fälschung des slawischen Mittelalters: Der Alexandermythos im osmanischen Makedonien um 1900, 339–352.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт.
Гл. ред. проф. дин Трендафил Митев. ISSN 0861-2277.

2012, № 1: Ташев, С. Депортацията на евреите от Македония и Беломорска Тракия и съвременните измерения на проблема, 7–38; **Георгиев, Г. Н.** Бежанският въпрос в Албания и българската хуманитарна акция през 1913 г., 39–66; **Дренков, И.** Македонският въпрос в кореспонденцията на британския дипломат Сидни Уотърлоу през 1930 г., 67–84; **Христова, Е.** „Романските“ и славянските модели за изразяване на перфекта в границите на един западнобългарски диалект (Голо бърдо, Албания), 85–98; **Каракачанов, Кр.** Документи и материали за д-р Христо Татарчев от архива на Ванче Михайлов, 99–114; **Бондарев, Н. В.** Роль и место России и Болгарии в Европе, 115–120; **Кузнечевский, Вл.** Русско-болгарские отношения и национальная самоидентичность в условиях глобализации, 121–132.

2012, № 2: Хаджиниколова, Е. Дейността на Йордан Хаджиконстантинов-Джинот като български учител в Северна Македония, 7–24; **Лельова, Р.** Принципът за запазване на църковното статукво и неговото прилагане в Македония 1904–1905 г., 25–48; **Чалгънова, Е.** Идеите на Владимир Каназирев за Македония и обединена България, 49–56; **Божинов, В.** Съюзът на българите фашисти и отношението му по националния въпрос, 57–68; **Василева, Л.** Нелични сложни имена с първи компонент *само(о)-* в славянските диалекти, 69–94; **Бело, Р.** Една обща наставка в българския и в албанския език при образуването на имена за места, 95–104; **Перчеклийски, Л.** Названията за качества, свойства от среден род в Мариинското евангелие, 105–114; **Смолин, М.** Образ Болгарии в Росии, 115–120; **Илиева, Л.** Две бележки по текстове на народни песни, записани в Република Македония, 121–122; **Славов, Сл.** Илинденската организация (документи на Ръководното тяло), 123–136.

2012, № 3: Елдъров, Св. От Струма до Срем: Македонската народоосвободителна бригада „Гоце Делчев“ в заключителната фаза на Втората световна война (1944–1945 г.), 7–20; **Радоева, Сн.** Дейността на Димитър Ризов като български търговски агент в Скопие (1897–1899 г.), 21–38; **Иванов, К.** Националното самосъзнание на българите във Вардарска Македония през погледа на югославските власти (1934–1941 г.), 39–64; **Василева, Л.** Названия със значение ‘хляб, приготвен от царевично брашно’ в българските говори, 65–72; **Митринов, Г.** Възрожденски сборник с гръцко писмо по говора на с. Либяхово, Неврокопско (1850 г.). Графични и граматични особености, 73–104; **Митев, Тр.** Паисий Хилендарски – пръв теоретик на модерната българска политика, 105–110; **Елдъров, Св.** Гоце Делчев и Борис Сарафов, или още за офицерската кариера и отечествения дълг, 111–118; **Петров, Т.** Един епизод от началното участие на Борис Дрангов в освободителното движение, 119–124; **Георгиев, Г.**

Н. България, албанският национален въпрос и берлинският атлас на Димитър Ризов от 1917 г. , 125–130.

2012, № 4: Петров, И. Освобождението на Горна Джумая през 1912 г., 19–23; **Славов, Сл.** ВМОРО, българските правителства и пътят към Балканската освободителна война, 24–44; **Митев, Тр.** Паметната „българска есен“ в Америка през 1912 година, 45–62; **Елдъров, Св.** Македония и Македонският въпрос в хърватския печат от Българското възраждане до Балканската война, 63–84; **Мишев, Р.** Австро-унгарската политика към България през Балканските войни 1912–1913 г., 85–102; **Василева, М.** В памет на Васил Кънчов, 103–108; **Бугарчева, Е.** Съдбата на Македония за общественика и твореца Антон Страшимиров, 109–116; **Караганев, Р.** Иван Алтънов – дипломат и изследовател на тракийския въпрос, 117–126; **Митринов, Г.** Дарнашките села в Сярско, 131–152.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2012, № 4: Алексиев, А. Открита е фотография на Иван Попхристов – военния ръководител от четата на Стефан Караджата и Хаджи Димитър, 4–7; **Кирилова, А.** Девическият манастир „Въведение Богородично“ в Казанлък през Възраждането (към една идея за откриване на училище в манастира), 28–42; **Любенова, Л.** Сердика–Средец–Триадица–София – многото лица на един град, 43–58; **Петков, П.** Поп Милудин Петров Пиндрачки (1832 г.–1885 г.), 59–61; **Петков, П.** Софийско свещеническо братство „Преподобни Иван Рилски“, 62–63; **Ангелова, Р.** За Александър Редигер, или за съдбата на един руски офицер в България, 64–85; **Трифенова, Т.** Досю Негенцов и професионалното движение в България (1919–1934), 86–90.

2013, № 1: Пенчев, Вл. Малка колективна находка от медни монети от второто–третото десетилетие на XIII в., намерени при археологическите разкопки в Силистра, 4–7; **Узунова, М.** Градски паркове и градини след Освобождението, 24–32; **Ангелов, А.** За създаване на Българската военна авиация и участието ѝ в Балканската война 1912–1913 г., 33–36; **Ташев, С.** Българската администрация във Вардарска Македония през 1941–1944 г. и съдбата на еврейското население, 37–53; **Вълканов, В.** Една победа с две паметни дати, 54–61; **Кастелов, Б.** Софийско-московски партийни потайности (1953–1956), 62–73; **Леонтиева, И.** Проф. Богдан Филев в творчеството на акад. Илчо Димитров, 85–90.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. ст.н.с. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2012, № 4: х.Мутафов, Е. Страници от хаджийския дневник: някои наблюдения върху православното християнско изкуство в Йерусалим и връзките му с балканската традиция през османския период, 3–14; **Андреєв, Хр.** Надписът около образа на Исус Христос Пантократор от църквата в Погановския манастир „Св. Йоан Богослов“, 15–19; **Русева, Р.** Нови дан-

ни за изобразителния култ към св. Седмочисленици през XVIII–XIX век на територията на съвременна Албания, 20–27; **Куюмджиев, А.** Две неидентифицирани сцени от външната галерия на католикона в Рилския манастир, 28–32; **Гергова, И.** Една икона с необичайна функция, 33–36; **Генова, Е. и Е. Мутафов.** Сцената „Житие на праведния монах“ и присъствието ѝ в църковната живопис на Балканите, 37–46; **Ванев, И.** За последния етап от реставрацията на стенописите в църквата „Св. Димитър“ в Паталеница, 47–49; **Георгиева, М.** Личности в българската карикатура – Александър Божинов като редактор на вестник *Българин* (1904–1909), 50–59.

2013, № 1: Попилиев, Р. Съпротивата на пиесите за съпротивата на Георги Марков, 3–9; **Николова, К.** Един интензивен диалог: новата британска драма и българският театър, 10–20; **Йорданов, Н.** Избори и предпочитания. Чуждата драматургия в репертоара на българските театри (1990–2012), 21–26; **Терзиев, А.** „Госпожица Юлия“ през 2012 и постмодерната интерпретация, 27–30; **Николова, Р.** Театърът и текстът на документа, 31–33; **Спасова-Дикова, Й.** Текстът, новият човек и актьорското тяло в тоталитарния театър, 34–37; **Дойчева, В.** Телесните ексцесии в театъра на Сара Кейн – възможни интерпретации, 38–42; **Васева, А.** Текст за театър или текст за танц, 43–47; **Петкова, В.** Комичното и политиките на смеха в драматургията на Стратиев и нейните сценични реализации, 47–50; **Терзийска, К.** „Делириум“ – дивайзинг спектакъл по Достоевски, 51–56.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст.н.с. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2012, № 3: Куюмджиева, Св. Приносят на д-р Предраг Матеич за развитието на славистиката и българистиката, 3–10; **Иванова, Кл.** За календарните триодни сборници, писани в Хилендарския манастир, 11–28; **Thomson, F. J.** The July and August Volume of the Hilandar Menologium, 29–59; **Джурова, А.** За украсените в Blütenblattstil ръкописи от X век – евангелията Berat 4 и Vlorë 5 от Държавния архив в Тирана, 60–82; **Куюмджиева, Св.** По какъв осмогласник е пял св. Йоан Дамаскин?, 83–91; **Vakareliyska, S. M.** Archaic Constantinople Turpikon Commemorations in the Menologion to Apostolus Dečani-Crkolez № 2, 92–103; **Цибранска-Костова, М.** Легендарната история на Света гора в един печатен апокриф от Венеция (1571–1572), 104–124.

2012, № 4: Матеич, Пр. Хилендарската научна библиотека и България – 40 години сътрудничество, 3–17; **Ангушева-Тиханова, А. и И. Христова-Шомова.** Образи и фигури в риторични и химнографски творби за св. Петър и Павел, представени в славянската традиция, 18–38; **Тасева, Л.** Антилатинската полемика на Григорий Палама и Варлаам Калабрийски в частите от XVI в. на кодекс *Дечани* 88 и славянската ръкописна традиция, 39–61; **Димитрова, М.** Гръцките заемки гѣѣи, ѣѣи и ѣпалѣис, или как Константин Костенечки използва тълкованията на Песен на песните в оригиналните си съчинения, 62–74; **Спасова, М.** Неизвестен славянски превод на правило а̄ и в̄ от Посланието

на Дионисий Александрийски, 75–97; **Федер, У. Р.** Плоская традиция текстов, 98–109; **Николова, Св.** Неизвестно изследване на Григорий Илински за Пространното Методиево житие, 110–140.

Старобългарска литература. БАН, Институт за литература.
Гл. ред. Ана Стойкова. ISSN 0204-868X.

2012, 45–46: **Попов, Г.** Химнографското наследство на Кирило-Методиевите ученици и съставът на Рождественско-Богоявленските последования в миней № 98 от типографската сбирка в РГАДА, Москва, 9–86; **Иванова, Кл.** Неизвестна компилация, съдържаща Климентовата похвала за Йоан Кръстител, 86–115; **Христова, И.** Византийските синаксари и техните славянски реплики, 116–143; **Vakareliyska, С. М.** The Preservation of the Synaxarion to the Constantinople Typikon in the Medieval Bulgarian Calendar Tradition, 144–164; **Димитрова, А.** Авторски и преводачески стил в старобългарската агиография, 165–177; **Славова, Т.** Славянският превод на Посланието на патриарх Фотий до княз Борис, 178–196; **Badalanova Geller, F.** Heavenly Writings: Celestial Cosmography in *The Book of the Secrets of Enoch* (Книги стї таинь ѿноуѣ), 197–244; **Цибранска, М.** Към историята на изповедния чин на славянския Юг през XIV век, 254–272; **Скарпа, М.** Монашеското образование на Патриарх Евтимий в манастира Кефаларево, 273–282; **Велинова, В. и Н. Вутова.** Славянските ръкописи от сбирката на Националния исторически музей, 283–304; **Шнитер, М.** Нови сведения за дейността на Йосиф Брадати, 305–310; **Георгиева, Г.** Публикации по старобългарска литература и култура, излезли в България през 2007–2008 г., 339–402.

Съпоставително езиковедие / Сопоставительное языковедие / Contrastive linguistics. СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. Петя Асенова.
ISSN 0204-8701.

2013, № 1: **Делева, В.** Функции на перифразите (върху материал от български и полски език), 5–15; **Дапчева, Й.** Фразеологизмите антропоминанти за поведенческа характеристика и ценностната картина на света (в български и руски език), 16–27; **Паскалева, Е.** Автоматично извличане на информация от текстове на близкородствени езици (върху славянски езиков материал), 52–65; **Лалева, Т.** Lectura desde la teoría vectorial de Guillermo Rojo de las formas con marcador „ще да“ en el sistema verbal búlgaro. Encuentros y desencuentros con el verbo español, 66–77.

Études balkaniques. Institut d'Études balkaniques & Centre de Thracologie
Ed.-in-Chief Ekaterina Nikova. ISSN 0324-1654.

2012, № 1: **Konstantinova, Y.** The views of Eleftherios Venizelos on the Balkan policy of Greece (1910–1916), 53–79; **Eldarov, S.** Instrumentalizing

celebration for political purposes in the unification of the Principdom of Bulgaria with Eastern Rumelia, 104–119; **Popova, I.** The Balkans in the eyes of fifteenth-century West-European pilgrims, 120–141.

2012, № 2–3: Danova, N. Incontri bulgaro-italiani nell'Ottocento, 13–32; **D'Alessandri, A.** Nazione, stato, diritto. La nascita della Bulgaria nella cultura giuridica italiana della seconda metà del XIX secolo, 33–44; **Guida, Fr.** La Bulgaria da Battenberg a Stambolov: il punto di vista italiano, 45–61; **Tolomeo, R.** La politica italiana verso il Principato bulgaro dalla Liberazione al riconoscimento del principe Ferdinando (1878–1896), 62–78; **Basciani, A.** I nuovi Balcani alla prova di giornalisti e diplomatici Italiani. La proclamazione dell'indipendenza bulgara e l'Italia, 79–97; **Parusheva, D.** Maria Luisa in Bulgaria: The image of the princess in contemporary memoirs, 97–111; **Samardžić, M.** Trans-Balkan railway schemes and Italy (Late 19th– early 20th century), 120–129; **Kostov, A.** The Italian architects and engineers, and the building activities in Bulgaria from the liberation until World War I, 130–150; **Ilieva, I.** L'Italia e la questione albanese nella corrispondenza diplomatica bulgara (1900–1912), 151–177; **Eldarov, Sv.** Sul “capitolo bulgaro” della vita dell'arcivescovo Roberto Menini (la riforma del calendario, il concordato e il progetto uniate), 178–199; **Cossuto, G.** Adriano Colocci Vespucci e le genti di Bulgaria (1885–86), 200–211; **Danova, P.** Ivan D. Šišmanov: l'insegnamento e i primi studi di storia della letteratura italiana all'Università di Sofia, 212–233; **Balcheva, A.** Il viaggio di Penčo Slavejkov verso l'Italia e l'inseguimento di una nuova identità dell'intellettuale bulgaro, 234–240.

1869

ДИСЕРТАЦИИ

2013

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Сирма Симеонова ДАНОВА-САБОУРИН. Автотекстуалност и авторепрезентиране в творчеството на Пенчо Славейков. С., 2013.

Страшимир Атанасов ДИМИТРОВ. Езиковата политика на Франция и България от края на Втората световна война до началото на XXI век – паралели и различия. С., 2013.

Велемира Богомилова ИВАНОВА. Италия в английската литература от XIX век (Мери Шели, Лий Хънт, Чарлз Дикенс, Джордж Елиът, Оскар Уайлд). С., 2013.

Гергана Атанасова НИКОЛОВА. Библейските цитати в Пашманската регула. С., 2013.

Верина Чавдарова ПЕТРОВА. Интеркултурната парадигма и българският литературен канон в средното образование. С., 2013.

Яница Радева РАДЕВА. Времена и пространства в поезията на Иван Теофилов. С., 2013.

Жана Василева СТАНЧЕВА. Народномедицинска лексика в българската и полската езикова картина на света. С., 2013.

Надежда Ангелова СТОЯНОВА. Образи и употреби на времето в българската литература (Върху поезия и белетристика от 20-те и 30-те години на XX век). С., 2013.

ИСТОРИЯ, ЕТНОЛОГИЯ, ФОЛКЛОРИСТИКА И ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Стефан Христов ДИМИТРОВ. Население и селища в Сакар планина и прилежащия ѝ район през XV–XVI век. С., 2013.

Майя Кирилова ЗАХАРИЕВА. Чудесата Христови в българската монументална живопис от периода XV–средата на XVIII век. С., 2013.

Елина Теодорова ЛАКОВА. Стенописите от втората половина на XV век в Западна България. С., 2013.

Таня Стоянова МАТАНОВА. Поколениято от смесен брак – идентичност и културни характеристики. С., 2013.

Елена Стефанова ПЕТКОВА. Традиция и модернизация на всекидневието на българките мюсюлманки в Средните Родопи през втората половина на XX век. С., 2013.

Алека Александрова СТРЕЗОВА. Българските дипломати. 1879–1912 г. С., 2013.

Нина Валериева ХАДЖИЕВА. Образът на св. Никола в паметниците на изкуството по българските земи в периода XV–XVIII век. С., 2013.

Неврие Ахмедова ЧУФАДАР. Митологеми на ‘съдбата’ и ‘смъртта’ в епоса ‘Книгата на Деде коркут’. С., 2013.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2013

България и Русия (XVIII–XXI в.) – стереотипи и деконструкции

Кръгла маса

Институт за литература – БАН и Институт за славянознание – РАН

17 май 2013 г. – София

14 доклада

Европейски измерения на Кирило-Методиевото дело

Кръгла маса

Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий“

6 април 2013 г. – София

15 доклада

III конгрес по българистика

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Университетски комплекс по хуманитаристика „Алма Матер“, Българска академия на науките, Държавна агенция „Архиви“, Столична община и други.

23–26 май 2013 г. – София

495 доклада

Секция 1: История и археология

Подсекции:

Българските земи през Античността

Българите през Средновековието

Българските земи и българите в Новото време (XVIII–средата на XX в.)

Съвременна България и света, геополитически проблеми

Стопанско развитие на българските земи

Секция 2: Език

Подсекции:

Съвременен български език

История и диалектология на българския език

Сравнително езиковедие и преводи

Секция 3: Литература

Подсекции:

История на българската литература

Съвременна българска литература

Българската литература в европейски и световен контекст

Секция 4: Общество и култура

Подсекции:

Етнология и Фолклористика

Културология, Антропология, Социология

Изкуствознание

Кръгла маса: Минало и бъдеще на българистиката

Кръгла маса: Науката и образованието в България

Кръгла маса: Българите и глобалният свят

Кръгла маса: България и ЮНЕСКО

Кръгла маса: Кирилometодиевистика

Кръгла маса: Дигитализация на българското културно наследство: електронни библиотеки, корпуси, каталози и средства за обучение

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Българската литература през последните пет години (2008–2012)

Национална конференция

Департамент „Нова българистика“ на НБУ и Сдружение на българските писатели

25 март 2013 г. – София

11 доклада

Езиковедски и литературоведски изследвания на младите словакисти

Втора словакистична студентска конференция

13 май 2013 г. – София

9 доклада

Езици на паметта в литературния текст

Международна научна конференция

Факултет по славянски филологии към СУ „Св. Климент Охридски“

26–27 април 2013 г. – София

84 доклада

Канонът на словото vs Словото на канона

Юбилейна петнадесета национална научна конференция

Филологически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

16–17 май 2013 г. – Пловдив

Кирилometодиевски четения

Двадесет и девета научна конференция по случай 1 150 години от създаването на славянската азбука и Моравската мисия на светите братя Кирил и Методий

Катедра по кирилometодиевистика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

10 май 2013 г. – София

14 доклада

Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи

Научна конференция с международно участие по повод 80-годишнината на проф. Славчо Петков

Филологически факултет при Югозападния университет „Неофит Рилски“

9–10 май 2013 г. – Благоевград

52 доклада

Музиката преди всичко /... Останалото е литература

Научна конференция

Академичен кръг по сравнително литературознание

19–20 април 2013 г. – София

23 доклада

Проблеми и подходи в изследването на Станиславовия чети-миней

Научна конференция

Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

21 май 2013 г. – София

17 доклада

Проблеми на превода и излизът на малките литератури на световния пазар

Научен семинар

Институт за литература при БАН

26–27 май 2013 г. – София

Семинар за романа

Културен център на СУ „Св. Климент Охридски“

23 май 2013 г. – София

10 доклада

Филологически четения „Югозападен университет 2013“

Филологически факултет при Югозападния университет „Неофит Рилски“

11 май 2013 г. – Благоевград

ИСТОРИЯ, ЕТНОГРАФИЯ, ИЗКУСТВО

Актуални проблеми на историята и историографията

Научен семинар

Институт за исторически изследвания при БАН

15 януари 2013 г. – София

Да поменем отново Атанас-Славов ден

Втори Атанас-Славови четения

Департамент „Нова българистика“ при Нов български университет

18 януари 2013 г. – София

„Добре дошли в Киберия!“ Записки от дигиталния терен

Научна конференция

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

20–21 юни 2013 г. – София

Добруджа на кръстопътя на историята

Международна научна конференция

Исторически музей – Тутракан

16–17 май 2013 г. – Тутракан

Изкуствоведски четения

Научна конференция с международно участие

Институт за изследване на изкуствата при БАН

13–17 май 2013 г. – София

106 доклада

Исторически и богословски корени на антисемитизма

Научна конференция

Философско-исторически факултет към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

8 март 2013 г. – Пловдив

8 доклада

Иран и Балканите в огледалото на историята (Минало, настояще и перспективи)

Международна научна конференция

Специалност „Иранистика“ към СУ „Св. Климент Охридски“, Дружество на приятелите на персийския език и култура в Република България, Казвински международен университет

28–29 май 2013 г. – София

32 доклада

Константинопол 1453: промяната на световете?

Интердисциплинарен семинар

Институт за балканистика с Център по тракология при БАН

7–8 май 2013 г. – София

17 доклада

III национална археологическа конференция

Международна научна конференция

Национален археологически институт с музей при БАН

28–29 май 2013 г. – Хисаря

21 доклада

Публичното изкуство на Балканите от Римската империя до днес (113 сл. Хр.–2013)

Научна конференция

Американски научен център в София и Институт за балканистика с Център по тракология при БАН

14–15 март 2013 г. – София

Сладко и пикантно: Пътуване в света на балканския вкус

Международна научна конференция

Институт за балканистика с Център по тракология при БАН

5–6 май 2013 г. – София

135 години по-късно: България–Русия–Евразия

Международна научна конференция

Институт за исторически изследвания при БАН, Евразийски център Via Evrasia, Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и Форум „България – Русия“

27 февруари–1 март 2013 г. – София

95 доклада

Той на Балканите

XXII Международна кръгла маса

Международен университетски семинар по балканистични проучвания и специализации при Югозападния университет „Неофит Рилски“

25–26 април 2013 г. – Благоевград

29 доклада

BULGARIAN BOOKS

Книгоразпространителска фирма „*BULGARIAN BOOKS*„ предлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми, художествена литература.

За информация и контакти:

The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS„ offers to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias, albums, fiction from Bulgaria.

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS
SOFIA 1000
PO Box 1567
fax/tel. (359 2) 952 25 75
e-mail:bulgarian_books@abv.bg
Mrs Teodora Davidova

ХОРИЗОНТИ

Българистиката във Виена – пред и постюбилейни размишления

От самото началото на новата 2013 година Виенският университет посреща своите студенти, сътрудници и гости с впечатляващ транспарант, тържествено опънат високо над централния му вход. „650 години млад“ твърди този транспарант и графиката му разполага красивата окръгленост на юбилейното за университета число върху безкрая на разоран чернозем и над дръзкото зелено на първия прорасъл кълн, прорязал браздите и избуял самотно сред тях. Видим отдалеч, още от началото на онзи отрязък от Ринга на Виена, който вече ще се нарича „университетски“, транспарантът просто не може да бъде пропуснат – да остане незабелязан, „нечут“, неразбран. Дори и за изпит да бързаш, бодрата самоувереност на победилото зелено на кълна ще те зареди с енергия, без дори да подозираш, че си го видял. Ако в ушите ти непрестанно звучи любимата група и предохранително те прави „глух“ за целия неизбежен столичен шум, все ще разчетеш каламбура на надписа и ще се усмихнеш. Ако си турист, поуморен от имперското златно-виолетово на града, топлият дъх на ширналия се чернозем ласкаво ще те върне към простата, библейската истина на първото култивиращо усилие на човешкото – засятото зърно. Ако си филолог, самолюбието ти неизбежно ще разчете метафоричната верига *зърно–слово–знание* по единствения правилен начин, ако пък си българист... Е, и у най-самовлюбения българист числото 650 не може да не предизвика не по-малко каламбурното, карнавално объркващо, но математически напълно изрядно неравенство: $650 \text{ години млад} > 10 \text{ години млад}$. Защото през предстоящата 2015 година Виенският университет ще чества 650 години от създаването си, но пък през току-що отминалата – (млади) десет години.

Юбилеите (и когато подготовката им отнема няколко години, и когато са останали просто незабелязани) винаги са добър повод да се изведе времевата перспектива като доминираща тълкувателна призма. Повод да се подложи на преосмисляне, а може би и на предефиниране онова, което времевите пластове с устойчивостта на натрупването си някак естествено са конституирали като „значимо“ и неизменно значещо. Стига, разбира се, юбилейното слово да не

се мисли единствено като риторически втвърден одически жанр, а употребата на математическата стойност на числата да надхвърля каламбурните игри на *старост* и *младост*, на *стари* и *млади*. Следващото важно условие е експлицитно и без излишни методологически пристрастия да се проектира множествеността на самите времеви граници: на началата, на обратите, на възможната и/или фиктивната продълженост. При подобно аналитично задание българистиката (стояща, засега поне, встрани от мащабната научна дейност по подготовката на юбилея на Виенския университет) би могла да се окаже добър „катализатор“ в процесите на разоряващи се проблемни полета. Нейната десетгодишна перспектива провокира цяла плеяда от времеви и концептуални размествания.

Разчетена през хронологията на европейската, немскоезичната и австрийската славистика, българистиката във Виенския университет е парадоксално късно явление. Най-често като отключващ фактор за появата на австрийската славистика се открояват Славянският конгрес от 1848 година в Прага и новата австрийска конституция от 1849 година, тържествено оповестяваща, че в рамките на империята „всички народности са равноправни и всяка народност има ненакърнимото право да пази своите националност и език и да се грижи за тях“¹. По това време значителна част от славянството (чехи, словаци, словенци, украинци, хървати и др.) живее тъкмо в пределите на империята, т.е. повече от половината на народностите, за които тази конституция говори, са славяни². От новоучреденото за славяните право да се грижат за своя език на практика са изключени само руснаците (но те пък си имат отдавна своите институции за това), белорусите, българите и сорбите. Създаването през следващата 1849 година на нов философски факултет във Виенския университет и на цели две славистични катедри в него³ институционализира виенската славистика. Двамата тържествено отбелязвани юбилея през 1949 и през 1999 г. на практика приемат този акт за конституиращ, макар че чрез имената на словенеца Б. Копитар, чеха Й. Добровски и словака Й. Шафарик самите им юбилейни слова не пропускат шанса да отместят виенската славистична школа все пак в по-ранен период⁴.

¹ За съвременните културолози, не по-малко отколкото за специалистите по конституционно право например, странната съотнесеност в тази формулировка между народност (Volksstamm) и националност (Nationalität) и поместването на езика като неизменно и еднакво принадлежащ им могат да бъдат сериозно основание за „скъсеното“, драстично войнствено случване на последвалия 20-и век. Във всички случаи възторжените описания на австроунгарския монархически модел като предсказващ и дори предписващ рецепти за културното сътрудничество на една обединена Европа би трябвало да охладят ентузиазма си или поне да го ограничат до последните няколко десетилетия на съществуването (десетилетията на разпадането?) на този модел.

² Ягодич цитира резултати от преброяването на населението на Австро-Унгария през 1910 година: 23,5% немскоезично население, 47,5 % славяни, 19,12% унгарци и останалите проценти общо за: италианци, румънци, евреи и др. (Jagoditsch 1965: 42).

³ Първите им ръководители са Фр. Миклошич и Ян Колар.

⁴ За честванията през 1999 г. виж: Минкова 2000.

За историографите на славистиката проблемите с началата и точното им отмерване са съвсем различни и нямат директна връзка с учредяването на институции. През 1958 година по време на славистичен конгрес в Москва е създадена Международна комисия по история на славянските филологии. За неин председател е утвърден Р. Ягодич, тогавашният ръководител на виенската славистика. Когато на следващата година Комисията организира първата си конференция във Виена, председателят ѝ открива дискусиата след докладите с тревожното наблюдение, че всеки от докладчиците е представил различна концепция за това, какъв по-точно е предметът на дейността ѝ: *... докато представителите на славянските страни и на Австрия разбират като предмет на Комисията славянската филология, следователно славистиката от началото на нейното разгръщане с помощта на филолого-критически методи, т.е. най-общо от началото на 19-и век, представителите на неславянските страни разбират предмета си много по-широко; в някои от рефератите е отчетен до голяма степен и преднаучният стадий на славистиката, съотнесен най-общо с историята на славянските страни, изобщо с историята на славяноведението или пък е взета под внимание историята на отношенията между неславянските страни към славянския свят (Jagoditsch 1960: 195).*

Въпросът откъде започва историческият разказ за славистиката се е превърнал във въпрос за границите на самата славистика. Последвалата дискусия е впечатляваща. Стенограмата ѝ е успяла да прочисти емоциите и да открие ясни контрапункти:

Славистиката следва да се разбира в гъвкавата дефиниция, предложена още от корифея на виенската школа В. Ягич като съвкупност от четири направления: славянско езикознание, славянско литературознание, славянско народоведение и изследване на миналото на славяните.

Славистиката не е набор от биографиите и постижения на първокласните ѝ представители. Всякакво ограничение върху историята на „научната славистика“ е несериозно, тъй като тъкмо пред- и ненаучните форми, а и взаимоотношенията с неславянския свят са особено интересни за хуманитаристиката.

Славистиката отдавна не е на стадия, на който Ягич успява да я опише като единна наука.⁵ От съществено значение е пълноценно да се обхванат вариантите на историята на славистиката в отделните страни.

Без да го е оповестила като официален резултат, на практика дискусиата заявява (далеч преди всякакви деструктивиращи опити) условността и подвижността на обекта на славистиката, поливалентността на нейното съществуване, зададена не само от спецификите на отделните методологически школи, но и от спецификите на отделените национални стратегии. Заявява резултатите на един процес, започнал още преди 1918 година и формулиран от Ягодич във

⁵ В. Ягич издава своята „История на славянската филология“ през 1910 г в Петербург.

възможно най-позитивната му тълкувателна перспектива: с разпадането на Австро-Унгария учениците на Ватрослав Ягич се отправят към университетите на Прага, Любляна, Белград, Загреб и др., оглавяват славистиките в родината си и реално продължават виенската школа, създавайки бурно развиващите се славистични клонове на бохемистиката, полонистиката, словенистиката и т.н.

Подобна концепция „отмества“ началата на виенската българистика значително преди 2002 година, дори преди основаването на виенската полонистика например и обстойното, задълбочено изследване на В. Мурдаров „Виенската славистика и българското езиковедие. 1822–1849–1918“ може да предложи десетки опорни факти в такъв тип конструиране на история. Втъкана в самия процес на кодификация на българския език, „виенската следа“ в развитието на българистиката може да отчете плътно и последователно присъствие в множество от посоките на разгръщането ѝ и съответно изписва имената на нейните основни представители: Миклошич, Ягич, Иречек, Облак и др. Проследим ли обратно имената на българските студенти на Ягич и принос им за българистиката (Б. Цонев, Д. Матов, Ст. Младенов и др.)⁶, ще се наложи изцяло да се съгласим с тезата на Ягодич за пълноценното „разтваряне“ на виенската славистика в пъстрото множество на отделните национални клонове. Ще можем да твърдим, че през 2002 година българистиката всъщност се завръща във Виенския славистичен институт към собствените си корени, но вече като модерна филологическа дисциплина, притежаваща самостоятелна история на разгръщане и цяла плеяда от „първокласни представители“ и значими научни постижения.

За да може изобщо да се случи този „оптимистично“ звучащ (не само през призмата на българистиката) разказ, трябва да се отмени, да не се отчита изходният модел на славистиката. Да се изтласкат визии като „общността на духовния живот на славянството“, „общославянски фолклор“, „славянска древност“. Когато поддържа този тълкувателен хоризонт, Ягодич вече говори за криза на виенската славистика след 1918 година и разпростира нейното влияние (с изключение на периода на звездното присъствие на Трубецкой) чак до 1948 година. И както често се случва, причините за устойчиво разпространяване се кризисен период са твърде много: променената университетска политика налага драконови мерки за пестеливост и всъщност орязва собствения си научен потенциал; значими учени слависти напускат Виена; голямото число на студентите слависти са от славянски произход и също се ориентират към родните университети; силният идеологически натиск от края на 30-те дискредитира задълго научната компетентност и деморализира самата общност; силният

⁶ Виж четвърта и пета глава в цитираното изследване на В. Мурдаров (1999: 144-228).

икономически натиск предрешава професионалната ориентация на младите хора, а славистиката не е в състояние да обещае никому особен финансов перспективитет...

Подобно изброяване звучи толкова познато за съвременника ни, че едва ли се нуждае от повече обстоятелственост или пък от коментарно задълбочаване. Мога обаче да направя нещо различно – да припомня един стар анекдот, който доста добре обобщава и тогавашната, и днешната, почти 100 години „по-стара“ славистична, но и общофилологическа криза:

На гневния въпрос на краля защо не е бил посрещнат със задължителните топовни салюти, един градоначалник, набеден в липсата на елементарно гостоприемство, отговорил с дълбоко прискърбие: „Кралю, мога да Ви изброя всичките 333 причини, поради които не можахме да Ви отдадем необходимата чест, но едва ли ще искате да ги изслушате подред. Ето защо ще ви кажа само първата – преди два дни свършихме барута...“

С разпадането на Австро-Унгария Виена губи магнетизма на средищен за славянския свят топос, равно отдалечен по отношение на славянската полиглия не географски, а чисто институционално. Губи и функциите си на посредничещ, балансиращ (поне в намеренията си) фактор по отношение на другия голям имперски център на славянското – Москва. Славистиката губи много повече. Романтично приповдигнатите очаквания за „общославянски духовен живот“ са обречени на естественото си отмиране и множество филологически школи ще се сменят в позицията на модерен (единствено възможен!) гносеологически инструментариум, но партикуларизмът на национално конструираните (свои) славистики, ще си остава доминантен. Защото факултетът, институтът, департаментът и т.н. може и да са *Славянски* или най-общо *Филологически*, но *Българската филология* (нека погледнем нашата си черга първо) ще е водеща дисциплина, а „чуждите“ славистики рядко ще са представени с повече от три-четири варианта. За четири десетилетия русистиката ще е „независимо“ поле, не просто структурно надстоящо по отношение на другите славянски филологии, а осъществяващо идеологически и политически контрол върху тях. В неславянския и несоциалистически свят: във ФРГ, в скандинавските страни, във Франция и САЩ, славистиката постепенно развива своите вариации на отстранена, обобщено съпоставителна и следователно по-близка до „модела Ягич“, но неизбежно „съкратена“ славистика.

Едва от началото на 50-те Виена започва наново и амбицирано да си възвръща предишния авторитет на водещо славистично средище, на пълноценен представител на славянското като общност от многообразие. Първопричината за този несъмнен подем е наложената през 1946 година значителна промяна в образователната политика на Австрия – руски, чешки, словенски и сърбохърватски език са въведени като предмети в средното образование и възниква необходимостта от специалности с педагогически профил, които да подготвят учители за тези

дисциплини. Сред новосъздадените филологии, структурирани по цялостния (класически) модел на германистиката и специалностите в романистиката, няма българска филология. Очевидно е, че нейното въвеждане би било напълно нелегитимно спрямо тогавашните потребности и изискванията на променената образователна система. Българската емигрантска общност в цяла Австрия по това време е доста свита, почти незабележима на фона на традиционното славянско присъствие на чехи, поляци, словаци, сърби, хървати и на фона на непрекъснатото разрастващата се нова емигрантска вълна от социалистическа Югославия⁷.

Същевременно от 1945 година във Виена планомерно се разгръща обмен на езикови лекторати, които и до ден-дневен са съхранени като успешен модел за поддържането на максимално широка езикова палитра. През 1949 година виенската славистиката вече не е ограничена в една или две катедри, а е самостоятелна структурна единица на равнището на институтите във Филологическия факултет на Виенския университет. По повод на стогодишния юбилей на славистиката е учреден и *Виенският славистичен годишник* (*Wiener slawistisches Jahrbuch*), издаван въпреки сериозните финансови затруднения през последното десетилетие без прекъсвания вече 64 години. Дори само разлистването на съдържанията на книжките му от първите годишници е в състояние да убеди и най-предубедения читател, че новата виенска славистика постига модерна продълженост на най-доброто от превърналата се вече в класическа за общоевропейската история славистична школа. Списанието запазва доминантата на езиковедската насоченост, без да пренебрегва литературоведските и културологични изследвания за славянството. Стреми се да представи максимално широко значимите изследователски постижения на славистичните научни общности по света и макар че би било пресилено да се настоява, че е възродило старата слава на Ягичевия *Архив за славянска филология* (*Archiv für slawische Philologie*)⁸, то несъмнено поддържа общия славистичен диалог на висотата на тази традиция.

Десет години по-късно, без да оповестява каквато и да е юбилейност, но пък пред аудиторията на вестника на австрийските висши училища, Виенският славистичен институт отчита първите сериозни резултати от променената научна и преподавателска стратегия:

В съответствие с универсалното схващане, заложено в традицията на виенската славистика, [...] задачите на Виенския славистичен институт са широко разклонени и многообразни. Това личи дори и само в защитените към Института дисертационни теми, в които са изследвани теми както за

⁷ Създаването на българистика в Залцбургския университет през 1968 г. съответно няма нищо общо с образователните стратегии на Австрия. По-подробно по въпроса виж: Кроншайнер 2000.

⁸ Казват, че тъкмо от страниците на това издание Ягич почти половин век успешно „управлява“ европейската славистика. Нито в средата на двайсети век обаче, нито в съвременния научен свят диалогичността може да бъде „върната“ към онзи вариант на координиране.

развитието на литературния украински в Галиция, наречията в Бургенланд и Галиция или македоно-българския народен епос, така и проблеми на Словенското националното възраждане през XIX век, на реалистичния роман при словаците или чешко-руските литературни контакти и др.

[...] Като особен успех трябва да се отбележи, че за пръв път след 1932 година двама абсолвенти на Института успяха да се хабилитират...

[...] понастоящем в Института се преподават украински, полски, чешки, словашки, словенски, сърбохърватски и български в три последователно надграждащи учебни курса, и то от филологически обучени преподаватели, за които съответният език е и майчин. По-кратки езикови курсове са на разположение на слушателите от всички факултети (о. А. 1959).

Когато трябва да подчертае особено силно връзка на тези първи, нови и различни десет години на Института с традицията на Миклошич и Ягич, обзорът на постигнатото настоятелно говори за продължаващото „проучване на староцърковнославянския и неговата литература“, за задължителното изучаване на „староцърковнославянски“ като основа на всички славистични специалности, за старателното съхраняване на ценни печатни издания в библиотечния фонд и др. Включен на първа страница, обзорният материал илюстрира живата връзка между *традиция* и *модерност*, между *старо* и *младо* чрез впечатляващите корици на две изключително ценни книги: първият превод на Библията на словенски, издаден в Тюбинген през 1561 г., и „Абагар“, първата българска печатна книга, издадена през 1651 г. във Венеция.

Успехите на виенската славистика, очертани в този обзор със спокойната увереност на дългосрочната времева визия, имат и още едно, по-скоро вметнато, отколкото разгърнато оповестено основание. За десет години Институтът е успял да създаде активни връзки с множество славистични центрове, с националните академии и основните университети на славянските държави, на практика с всички значими звена за славистични изследвания. Създал си е, ако спазим съвременния академичен жаргон, максимално широка партньорска мрежа, с която поддържа многопосочни форми на диалог: обучаване на студенти и докторанти, изпращане на лектори, съвместни изследвания, организиране на конференции, публикуване на общи енциклопедични издания, обмен на литература и библиографска информация. По отношение на тази мрежа Виенският славистичен институт е поел функциите не на „център“, задаващ изследователски перспективи, или на ментор на специфични (предпочитани) научни доктрини, а на комуникационен мост, на постоянно активен топос, допълващ и съпоставящо доизграждащо общото славистично поле.

За периода на информационно непропускливата „желязна завеса“, на категоричното идеологическо разкрояване на научното пространство на две, подобна позиция е повече от далновидна. Но тя е успешна и по отношение на обърнатата навътре, неизбежно етноцентрична перспектива на отделните на-

ционални славистики. Така новоосновените специалности се озовават в позиция, далеч надхвърляща непосредственото им педагогическо целеполагане. Те никога не могат да бъдат „равни“ на партньорите си (а и не се стремят) в многопосочното и задълбочено разгръщане на полонистиката, русистиката или бохемистиката в съответните страни. И едновременно с това винаги ще надхвърлят и най-обхватното им национално изграждане с непосредствената си ангажираност да отчитат постигнатото и в руската, и в полската славистика, без да пропускат да поддържат жива връзката им с „общото славянско минало“.

Към това трябва да се прибави и фактът, че отделните славистични специалности в Института са комплекс от задължителни и избираеми предмети, в който свободната комбинаторика (до само преди 5 години) е базисен и високо ценен елемент. Така отделната славистична дисциплина се превръща в подвижна индивидуална резултатна от усилията на всички йерархични нива – от способността на институтския академичен колектив да съучаства в научния диалог и да го включва в преподавателската си дейност до готовността на отделния студент или докторант да комбинира компетенции. Ядрото, стоящо отвъд свободната изборност, изисква владенето на поне три славянски езика, познания за цялостната парадигма на една от славянските култури и непременно компетенции по отношение на диахронията на славянските езици⁹. Формулирано по друг начин, структурирането на отделните специалности гарантира динамичната комплексност на славистичната научна проблематика както в синхронната, така и в диахронната ѝ осъществяване.

Въпросът дали, как и доколко успешно българската научна доктрина се включва през последвалите десетилетия в предложеното от Виенския славистичен институт диалогично поле, е изключително интересен и несъмнено би могъл да бъде обект на специално проучване. Сигурно е едно – когато през 2002 година българистиката е утвърдена като новата специалност, предлагана в палитрата от отделни славистични филологии на Института, тя попада в браздите на добре установени традиции, сред сигурната устойчивост на десетилетната им продуктивност. За успешното ѝ разкриване, за мотивите и процесите, довели до него, проф. Х. Миклас споделя в едно интервю следното:

Във Факултета и в нашия Институт това начинание се радваше на истинска подкрепа. Преди да отворим обаче Българистиката във Виена, имаше Българистичен център в Залцбург, под ръководството на проф. Кронщайнер, който, поради близкото пенсиониране на професора, беше в процеса

⁹ Задължително е и изучаването на *староцърковнославянски* език – както тук настоятелно наричат *старобългарския* – с оглед на културните му функции и ролята му за общия славянски хоризонт. Названието *старобългарски*, задължително пък за нашата си славистика, е всъщност успешно наложено тъкмо от немскоезичната научна традиция. Двойното именуване далеч не изчерпва различията на научните доктрини, но не е и задължителен идентификатор за непримирими интерпретационни позиции. Поне от Фуко насам обаче знаем, че двойните назовавания са добър изходен материал за коментар на метаезиците, които са ги създали.

на затваряне. *Имахме много убедителни аргументи за създаването на Българистика във Виенски университет. От една страна, беше ясно, че България ще бъде член на Европейския съюз, от друга страна, Австрия геополитически винаги е имала интерес към целия регион на Балканския полуостров. Освен това България и Австрия още от Средновековието са били свързани поради различни причини. Ние имаме една доста дълбока и бих си позволил да кажа, хубава съвместна история, или поне отделни моменти от нея. В допълнение, във Виена следват много български студенти. Предполагаме, че те са около 3 или 4 хиляди, които представляват една добра основа за бъдещи българисти. Но има и други причини – изглежда българите обичат Австрия и австрийците обичат България. Има нещо, което не може да се обясни с цифри или солидни аргументи, то може да се обясни само като симпатия, която възниква винаги, когато хората са си близки по характер и по дух. Тази близост ме кара да си мисля, че българите се чувстват по-добре в Австрия отколкото в други, така наречени, европейски страни (Кованлъшка 2007:6).*

Това, което проф. Миклас спестява в цитираното интервю, е собствената си роля в създаването на новата специалност. Един от водещите европейски специалисти в областта на медиевистиката, той поддържа отлични контакти с българските си колеги и на практика активно участва и в научния живот на България. Научната му биография е може би най-яркото доказателство за способността на виенската славистика да бъде контактна зона на постоянно поддържан диалог. Проф. Миклас е ръководител на Института по славистика на Виенския университет (1996–1999), член на Балканската комисия при Австрийската академия на науките (от 2005), член на ръководството на IDM (Институт за дунавското пространство и Централна Европа), но и чуждестранен член на БАН (от 2006), доктор хонорис кауза на Софийския университет (1997), създател на сп. „Български език“, ръководител на български докторанти и специалисти, на множество съвместни научни проекти и др. Опитът му, а и безспорно високият му международен авторитет изиграват ролята на гарант за начинанието, което на фона на общата тенденция изглежда направо авантюрно. След едно десетилетие на погромно закриване на българистиките в целия европейски контекст, на отказ от множество лекторати по български език, на странно повсеместно „отдръпване“ на българската академична традиция от извоювани трайни форми на присъствие... след едно десетилетие на сриване на славистиката в почти всички европейски университетски центрове, във Виена е разкрита нова специалност.

Началният старт на виенската българистика е изключително висок. Подпомогната от постоянното съучастие на лектор от България, от гостуващи специалисти, но и от хонорувани преподаватели, специалността привлича все повече студенти. Според данни от отчетните доклади на институтското ръководство, изнесени на сайта на Университета, през годините 2005–2007 броят

на студентите, записали като първа специалността *Българистика*, нараства до 42, но изучаващите български език като втори или трети славянски език са значително повече. Истински атрактивна специалността става с предлаганите културологични семинари, в които изборно се включват студенти от широкия спектър на хуманитаристиката: театрознание, медийни и комуникационни науки, история на Югоизточна Европа, дори право и философия.

Активната съпричастност на Посолството на Република България в Австрия и на Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ позволяват осъществяването на множество проекти, в които студентите българисти съучастват и които безспорно допринасят за популяризирането на специалността: поставена е паметна плоча на мястото на българската печатница във Виена на Янко Ковачев и Хр. Г. Данов; провежда се международна българистична конференция „Българската книга отвъд България“; в тържествената зала на Австрийската национална библиотека е представена изложба на българските книги, печатани във Виена през 19 век¹⁰, в институтската галерия „Ауф дер Павлаче“ е представена изложба, посветена на проф. Ив. Шишманов и идеята за единна Европа. През последната (юбилейна) 2012 година по инициатива на посланик Елена Шекерлетова е обявен конкурс за най-добър студент по българистика. Наградите, връчени на първите трима в конкурса по време на тържественото честване на 24-ти май, включват и възможността за стаж в различни български институции. Така за пръв път виенски студент по *Българистика*, носителят на първата награда, Георг Кайл, е приет за стажант в Президентството на Република България.

Към разказа за успешните първи десет години на българистиката във Виена могат да се прибавят и множество други факти – далеч не толкова атрактивни, но може би дори по-значещи за ежедневно усилно академично битие. Например първата успешна защита на дипломна работа е от 2006 година и е свързана с поетиката на българския символизъм. Настоящото разнообразие от дипломни теми обхваща много широко аналитично поле: българска диалектология, история на езика, естетика на диаволизма, българските женски списания и т.н. Безспорно провокативни за студентите са съпоставителните анализи на преводни вариации от различни периоди, любопитни са и първите им опити за самостоятелни преводи на класически литературни текстове или езиковите анализи на модерния български език, демонстриран в политическите дебати и др. Като всички разкази за успешност и този би страдал от липсата на най-важното – от откровената, скъсено вътрешна перспектива на критично вглеждане.

¹⁰ Проектът е осъществен в сътрудничество на Българската и Австрийската национална библиотека и БКИ „Дом Витгенщайн“. Под научното ръководство на Любка Липчева-Пранджева студентите българисти участват в изготвянето на каталог на български книги и периодика от фонда на Австрийската национална библиотека, издадени във Виена.

Това е вглеждане, което неизбежно би забелязало колко крехко и несигурно е бъдещето на всеки кълн, независимо от дълбочината на хумусния слой, който успешно е пробил. Вглеждане, отчитащо неизбежната обратимост на всички неравенства. Такъв поглед ще забележи тревожната тенденция, отнасяща се не само до виенската българистика, не само до виенската славистика. Ще забележи, че прилагането на Болонската декларация за създаване на общоевропейско образователно пространство неотменимо влияе върху мотивацията на студентите; че при избора на специалност започва да доминира ориентацията около „кредитите“ и възможността за кратък срок да бъде натрупано максимално голямо число точки; че за все по-голям брой студенти *бакалавър* се оказва достатъчната (или единствено възможната?) степен на университетско образование.

Колко кредита струва усилието да научиш български език?

Със сигурност студентите на В. Ягич не са били подлагани на подобен математически натиск, иначе нямаше да ги има днес славистиките в Прага, Варшава, Люблина, Загреб, София... Кой знае, дори числото **650** можеше да го няма.

Любка Липчева-Пранджева

Библиография

1. Кронщайнер 2000: О. Кронщайнер, Залцбургска българистика. Една възможна перспектива. – Литературен форум, бр. 1(424), 29.08–04.09.2000.
2. Кованлъшка 2007: И. Кованлъшка, Проф. Х. Миклас, един от малкото чужденци, познаващи българския език и история толкова добре. Портрет. – Българите в Австрия, бр. 5, 08–09 2007, 5–10.
3. Минкова 2000: Л. Минкова, Век и половина славистика във Виенския университет. – Електронно списание LiterNet, 30.07.2001, № 7 (20).
4. Мурдаров 1999: В. Мурдаров, Виенската славистика и българското езикознание. 1822–1849–1918. Пловдив, Пигмалион.
5. Jagoditsch 1960: R. Jagoditsch, Die Diskussion. In: Bericht über die Tagung der Internationalen Kommission für Geschichte der Slavistik, 3. Mai 1960. In: Wiener Slawistischer Jahrbuch 8 Band, Sonderdruck 1960, 195–199.
6. Jagoditsch 1965: R. Jagoditsch, Die Slawistik an der Universität Wien 1849–1963. In: Studien zur Geschichte der Universität Wien. Band III, Sonderdruck, Graz-Köln.
7. o. A. 1959: o. A., Das slawische Institut der Universität Wien. – Österreichische Hochschulzeitung, 1.07.1959, Nr. 13.

ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multidisciplinary scientific library responsible for the creation and the organization of the national library collection and of the library and information services of the readers and users with Bulgarian and foreign scientific literature and data bases in the field of mathematical, physical, chemical, biological sciences, Earth sciences, technical sciences, humanities and social sciences. The Central Library is a center of the special bibliography in the research fields covered by the Academy. The Library is a depository for the publications of the World Bank. It manages a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex. The Central Library carries out research and development activity in the field of library and information sciences. It publishes monographs, reference works, bibliographies, studies and articles. Carries out expert activity in the field of the library and bibliographic standards and technologies. Collaborates in national and international projects. The Central Library is a base for education of students in library and information sciences.

The Central Library is the **first** scientific library in Bulgaria, founded in 1869 in Braila, Romania, as a book collection of the Bulgarian Learned Society, today Bulgarian Academy of Sciences. The whole academic library stock in 2004 is 1 888 763 volumes, from which 1 073 533 volumes of book and special kind of publications, and 815 230 volumes of periodicals. The academic collections contains more than 70 personal libraries and unique collections (old-printed books, microfilms of Slavonic and Greek manuscripts, Slavic literature). Promotes international cooperation with more than 1 500 institutions all over the world. Annually more than 1000 readers are served with over 20 000 library units and access to foreign data bases. In the Central Library is implemented the automated system for management of information resources ALEPH 500. An electronic catalogue is build for up to date and permanent 24-hour service and access to foreign data bases. The Library is a national coordination center for international standards MARC 21 and AACR2, and possesses rightful license from the Library of Congress to exchange data with leading libraries in the world.

НАУЧЕН ЖИВОТ

Юбилейна научна конференция „Полюси на критическата съдба“ (Втора част)

На 14 декември 2012 г. Направление „Нова и съвременна българска литература“ към Института за литература – БАН организира Юбилейна научна конференция „Полюси на критическата съдба“ – втора част, която беше посветена на кръглите годишнини от рождението на критиците Васил Пундев, Константин Гълъбов, Георги Константинов и Спиридон Казанджиев. Първата част от Конференцията, проведена на 24 ноември 2011 г., беше посветена на кръглите годишнини на критиците Иван Мешеков, Стоян Каролев, Цветан Минков и Тодор Боров.

Конференцията „Полюси на критическата съдба“ – втора част – бе открита от доц. д-р Ана Стойкова. Тя се спря върху голямото значение на четиримата критици в осмислянето на българската поезия и проза от периода между двете световни войни и след тях. С първия доклад от работната програма – „Лирическият канон на Васил Пундев“ – проф. Михаил Неделчев (НБУ) отбеляза оригиналните виждания на критика за изключителността на символизма, отбеляза отзивите на Пундев върху поезията на Теодор Траянов и схващането му за основополагащата роля, която Яворов има в българския лирически канон. Докладът на гл. ас. д-р Александра Антонова (Институт за литература – БАН) на тема „Васил Пундев на страниците на в-к „Слово“ се спря върху някои ценни критически текстове на Васил Пундев в колоната „Литературна седмица“ на в-к „Слово“. Антонова разгледа многообразното присъствие на Пундев на страниците на в-к „Слово“: неговите панорамни обзори на литературната преса у нас, великолепните му анализи на актуални художествени тенденции в европейската поезия, рецензиите му за нови книги – от стихосбирки до литературни истории.

С доклада си на тема „Идеята за „родното“ в творчеството на Константин Гълъбов“ доц. д-р Александър Йорданов (Институт за литература – БАН) откри панела, посветен на критика. Той се спря върху модерната идея за „родното“ във вижданията на проф. Гълъбов, която отразява новата европейска концепция за „родно“ – геомодерното, етномодерното, или „модерното на родното място“.

Д-р Надежда Цочева (ШУ „Епископ Константин Преславски“) изнесе доклад на тема „Константин Гълъбов – за експресионизма и за „чара на луната“. Тя се спря особено подробно върху критичното отношение на Гълъбов към експресионизма, към крайността на естетическите „опитвания“, които не дават особени плодове. Цочева припомни, че на фона на тези си схващания Гълъбов признава само естетическия експеримент на Чавдар Мутафов, когото определя като единствения експресионист в родната ни проза. Тя отбеляза и ценното сътрудничество между двамата на страниците на вестниците „Изток“ и „Стрелец“. Литературоведката се спря върху вижданията на Гълъбов за символизма и декоративността, за опозициите „ново–старо“, върху неговите критически обзори за българската литература след Първата световна война. Докладът на Румен Шивачев (Институт за литература – БАН, докторант) на тема „Гологанияда“ – един малко известен роман“ привлече вниманието върху по-непознат компонент от творческото наследство на Константин Гълъбов – веселият роман „Гологанияда“. Шивачев акцентира върху Гълъбов като романист, спря се върху иновациите на романа му, етнографското му богатство, „чистият“, неназраплив с дидактизъм хумор, охудожествяването на типично български характери и нрави извън сатиризма на Алеко. Шивачев определи романа не толкова като хумористичен, колкото като „весел“, съставен от случки и картини от българския национален свят – една социална и битова епопея из живота на обикновените хора, „художествена енциклопедия на българина“. Литературоведът припомни, че романът, който излиза през 1943 г., остава извън вниманието на сериозната критика въпреки присъствието на Гълъбов в литературната и културната история. Проф. Дора Колева (ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“) запозна със значението на Константин Гълъбов за оценяването на Атанас Далчев в доклада си „Константин Гълъбов – първият тълкувател на Атанас Далчев“. Проф. Колева се спря върху отзивите на К. Гълъбов за концептуалното и структурно единство на творбите на Далчев от сборника „Мост“, върху характерните особености в стихосбирката „Прозорец“, върху приятелството между Константин Гълъбов и Атанас Далчев, основано на сходни естетически възгледи. Тя припомни още литературния портрет на Далчев, направен от Константин Гълъбов на страниците на в-к „Изток“, специфичния критически подход към поета, подхранен от европейската и руската естетическа мисъл, забелязването на специфичния – зрителен – Далчев подход на приближаване към света, определянето на поезията на Далчев като „мисловна, разсъдъчна“ от страна на К. Гълъбов. В доклада си „Мемоаристът Константин Гълъбов“ доц. д-р Свилен Каролев (Институт за литература – БАН) акцентира върху художествеността на мемоарната проза, постави въпроса дали мемоаристиката е художествена или документална проза. „Защото мемоарите на Константин Гълъбов от книгата му „Спомени весели и невесели за български писатели“, издадена през 1959 г., определено могат да се определят като художествена литература – посочи Каролев – те така дословно

и живо представят разговори с писатели, разговори, които не са могли да бъдат технически записани“.

Докладът на д-р Радка Пенчева (Къща музей „Емилиян Станев“, Велико Търново) „Георги Константинов – критикът енциклопедист“ въведе в пространството на научния форум името на критика Георги Константинов. „Почти няма български автор, върху който Георги Константинов да не пише, а върху критическото му дело е властвало повече от 40 години мълчание“, припомни Пенчева. Тя се спря върху биографията на Г. Константинов, върху негови спомени от книгата „Моето поколение в литературата“, ценните му мемоарни свидетелства за Емилиян Станев, Емануил Попдимитров, изследванията му върху Лев Толстой, върху социалното и художественото влияние на великия писател, върху авторите толстоисти. Пенчева проследи литературните изследвания на Георги Константинов, които обхващат изключително широк кръг от автори – от старобългарската до новобългарската литература, с които той създава, на практика, една хронологично подредена история на българската литература. „И не само това – Константинов изважда от забвение много български писатели като Асен Христофоров, Иван Кирилов, Георги-Асен Дзивгов“, припомни Радка Пенчева. По-нататък тя се спря и върху друга важна книга на Георги Константинов – „Душата на Македония“, с която, според нея, той въвежда особен жанр в българската литература – „животът на градовете“. Текстът на проф. Надежда Александрова (НБУ) на тема „Съдбата на литературния критик Георги Константинов“ проследи на свой ред творческата и отчасти житейската биография на литературния критик и историк Георги Константинов, проблематизирана от социалния и идеологически стрес, който той преживява подобно на други автори от своето поколение след разделната 1944 година. Авторката разгледа някои качествени отлики и промени в текстовете му за едни и същи автори, правени преди и след 1944 г., и отбеляза верността към личните естетически убеждения и липсата на вътрешна цензура и идейно-политически задръжки в по-ранните. Румен Шивачев от Института за литература пък направи неочаквани и интересни наблюдения върху една оригинална теза на Георги Константинов за възможните отнасяния от Паисий към емблематичния роман на Алеко Константинов „Бай Ганьо“ („Връзката на Паисий с „Бай Ганьо“ според Георги Константинов“). Докладът на доц. д-р Людмила Малинова (Институт за литература – БАН) на тема „Трими критици (Георги Константинов, Васил Пундев и Константин Гълбов) за Елисавета Багряна“ разгледа спецификата в отношението на тримата към стиховете на поетесата. Константин Гълбов забелязва веднага яркото присъствие на Багряна, Васил Пундев нарича стихосбирката „Вечната и святата“ „една от най-отбраните стихосбирки у нас“, а светът на Багряна определя като свят на жена – близък и познат, и все пак заключен. Георги Константинов, от своя страна, открива, че стиховете ѝ се открояват върху общото безцветие след войната в традиция, бедна откъм женско присъствие. Той усеща обаче известен фалш в стиховете, писани във фолклорно-песенен стил. И все пак посочва спе-

цифичното ѝ родолюбие, акцентира върху болезненото ѝ, свръхживо чувство за движение. Всеки един от тримата критици, посочи Малинова, поглежда от свой ъгъл към творчеството на Багряна: Константин Гълъбов – есеистично, но точно; Васил Пундев – философски категорично, Георги Константинов – аналитично и последователно.

Докладът на проф. Нина Димитрова (Институт за изследване на обществата и знанието – БАН) на тема „Спиридон Казанджиев – поезия и мироглед“ откри панела, посветен на Спиридон Казанджиев. Димитрова представи есетата на Спиридон Казанджиев в качеството им на несистематична, не-академична философия и ги посочи като жанра, адекватен за изразяването на философските интуиции за човека в междувоенната действителност. Тя разглежда желанието на българския автор да обвърже трайно философските занимания с преживяванията от текущата действителност, което се „отлива“ в многобройни текстове, „разположени“ в междинната за философията и литературата област. Росица Чернокожева (Институт за литература – БАН, докторант) в доклада си „Спиридон Казанджиев – пресечни точки с психоанализата“ се спря на фактите, които говорят за познаване и степен на споделяне и приемане на психоаналитичната теория на Зигмунд Фройд от страна на Спиридон Казанджиев, разгледа и теоретични постановки от творчеството му, които кореспондират с елементи от фройдизма и автори, надграждащи „дълбинната психология“. Р. Чернокожева припомни, че Спиридон Казанджиев, заедно с още шестима, е член на Българското психоаналитично дружество, създадено през 1921 г. Най-конкретната връзка на Сп. Казанджиев с психоанализата е „Страници от психологията на масите“ (1922) – един коректен, но и на места авторизиран превод на Фройдовата „Психология на масите и анализ на Аза“ (1921). Доц. Сава Сивриев (Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“) акцентира в доклада си „Спиридон Казанджиев за индивидуализма на Пенчо Славейков“ върху статията „Индивидуализмът на Пенчо Славейков“, писана от критика в 1921 г. Сивриев се спря на тезата на Казанджиев, че „истинският характер на Славейковия индивидуализъм, както и неговите граници, ни се открива най-добре, когато го разгледаме откъм националните му черти“. Според Казанджиев, Пенчо Славейков „носи в себе си мистиката на народа и неговата съдба“ – теза, която отваря врата към осмисляне на феноменологията на българската литература и култура в края на XIX–началото на XX век.

Всеки един от изнесените доклади представи актуален авторски прочит и заяви оригинална гледна точка към творческото наследство на Васил Пундев, Константин Гълъбов, Георги Константинов и Спиридон Казанджиев. Многостранныят и многоаспектен анализ на техните концепции преоткри значението им за българската литературна история и критика, зададе нов формат в осмислянето на културното им присъствие.

Александра Антонова

Национална кръгла маса „Европейски измерения на Кирило-Методиевото дело“

На 6 април 2013 г. в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София тържествено бе отбелязан денят на Успението на великоморавския светител Методий Славянобългарски. След честването на Успение Кирилово на 14 февруари в аулата на СУ „Св. Климент Охридски“ проведената на 6 април национална кръгла маса под наслов „Европейски измерения на Кирило-Методиевото дело“ бе второто официално събитие под патронажа на президента на Република България г-н Росен Плевнелиев в юбилейната година 2013, обявена на 36-та генерална асамблея на ЮНЕСКО за „Година на св. св. Кирил и Методий, славянски първоучители и небесни покровители на Европа“. Юбилеят отбелязва 1 150-годишнината от създаването на първата славянска азбука – глаголицата – през 863 г. от солунските братя на първия книжовен език на славяните – старобългарския – и на първите преводи на богослужбени текстове. Събитието бе организирано от ръководството на Националната библиотека и открито в присъствието на представителна група от българските медии от проф. д-р Боряна Христова и от проф. д-р Кирил Топалов, председател на организационния комитет за годишнината. Тържествено слово произнесе вицепрезидентът на Република България г-жа Маргарита Попова.

В кръглата маса взеха участие изтъкнати учени старобългаристи от различни научни институции. В докладите се разискваха конкретни аспекти от живота и делото на солунските просветители и особено на светителя Методий. Въвеждащо бе изложението на доц. д-р Славия Бърлиева. В доклада си „Еуропа Benedictina – Еуропа Cyrillomethodiana: Европа и нейните патрони“ тя изрази своето виждане за европейските измерения на Кирило-Методиевото дело, като постави акцент върху отгласите на това дело в западноевропейската и най-вече в латинската средновековна литература. Глаголицата бе обект на научен анализ в два доклада. Проф. д-р Анна-Мария Тотоманова представи съществуващите научни възгледи за графичния облик на глаголицата и за лингвистичния и духовния замисъл, вложени в нея. Заглавието на доклада – „Съвършената азбука“ – съответстваше на апологетичния дух на изложението, основан на дългогодишните проучвания на лингвистката върху древната писмена система. Необичайна хипотеза за произхода на името „глаголица“ представи в доклада си „Защо наричат първославянската азбука глаголица?“ проф. д-р Надежда Драгова. Тя свърза названието „глаголица“ с разчитането на открития от нея древен азбучен акростих „Откровение на Света Троица“ и изказа предположението, че означава „азбука, посветена на Света Троица“.

Изложението на проф. д-р Светлина Николова „Великоморавската мисия – край или начало на Кирило-Методиевото дело“ бе посветено на въпроса защо тъкмо през 2013 г. се честват 1 150 години от създаването на славянската азбука. Неимоверният мащаб на Кирило-Методиевото книжовно дело, от една страна, и краткият срок от няколко месеца през 862–63 г. за подготовка на Великоморавската мисия, от друга, предполагат, че посочената от Черноризец Храбър в произведението му „За буквите“ година на поява на азбуката – 863 – отбелязва само крайния етап от създаването на глаголицата. Това означава, че азбуката е била съставена по-рано и най-вероятно вече е била използвана сред славянското население, поради което тъкмо светите Константин-Кирил и Методий през 862 г. са били определени от византийската власт да извършат Великоморавската мисия.

Друга страна от подготовката на Великоморавската мисия бе разгледана в доклада на проф. д-р Искра Христова-Шомова „Съдържанието на богослужебните книги, съставени от светите братя Кирил и Методий“. Проучването даде прецизиран отговор на отдавна разглеждания въпрос какви са били богослужебните книги, преведени от солунските просветители непосредствено преди заминаването им за Велика Моравия. Анализът на съставите на средновековните славянски синаксари показва, че в най-архаичните сред тях честваните празници са били много повече в сравнение с по-късните, където е налице неравномерно съкращаване на редица от паметите. Авторката аргументира хипотезата, че светите братя са превели катедралния тип богослужебни книги, съобразен с устава на Великата църква, както предполага и литургистът Благой Чифлянов. За разлика от студийския (манастирски) устав, който е позволявал отбелязването само на две паметни дни на ден, катедралното богослужение ежедневно е можело да съвместява по-голям брой паметни дни. Христова-Шомова изказа тезата, че светите братя Кирил и Методий за Великоморавската си мисия са съставили богослужебна книга, която е съдържала Изборно евангелие с Изборен апостол и два синаксара (минеен и триоден) по устава на Великата църква. Това предположение съответства на сведението от гл. 15 на Методиевото пространно житие, че равноапостолните братя са превели **ЕВАНГЕЛИЕ СЪ АПОСТОЛОМЪ** (а не **ЕВАНГЕЛИЕ И АПОСТОЛЪ**).

Нова хипотеза за един от най-неосветлените в науката моменти от живота на светителя Методий представи проф. д-р Ангелина Минчева в доклада си „Св. Методий в контекста на западното монашество“. След като проследи духовните контакти между източното и западното монашество през Ранното средновековие, отразени в книжовните извори, проф. Минчева спря вниманието си върху периода от около две години и половина, в който св. Методий е бил заточен от немския висш клир в западен манастир – 870–873 г. Във връзка с научния спор дали този манастир е бил Елванген или Райхенау тя даде подкрепата си в полза на Райхенау. Акцент в доклада бе хипотезата, че заточеният великоморавски архиепископ

е имал възможността да се запознае с латинските ръкописи от изключително богатата библиотека на манастира. Това може да бъде от съществено значение за проучването на книжовните трудове на славянския просветител и техните образци.

На евентуалното влияние на латински текстове се спря и проф. дфн Марияна Цибранска в доклада „Номоканонът на св. архиепископ Методий и последният етап на Великоморавската мисия“. М. Цибранска изтъкна, че от годината 883, когато св. Методий тъкмо в деня на св. Димитър Солунски е завършил славянския превод на Номоканона, сега се навършват юбилейните 1 130 години. В направената многостранна характеристика на произведението бяха открити някои текстологически и най-вече лексикологически заключения. Авторката разслои три пласта в текста на превода – архаичен, южнославянски и руски. По отношение на евентуалното латинско влияние в превода, предполагаемо в трудовете на някои автори, Цибранска въз основа на лексикалния анализ на текста изрази категорично становище, че латинските елементи трябва да се свържат единствено с балкански произход.

Конкретен аспект от християнизацията на Борисова и Симеонова България разгледа в презентацията си „Тайнство брак – най-ранни забрани“ доц. д-р Елена Коцева. Тя проследи присъствието на забраната да се сключва брак в периода на Великия пост в най-ранни документи, сред които първи по време са Отговорите на папа Николай до княз Борис от 866 г. Очертан бе и лексикалният репертоар за именуване на брака (сватъба, бракъ и свързаните с темата пжтъ и пнръ), като бяха анализирани семантичните и честотните разлики в употребата на всяка от тези думи.

Два доклада анализираха определени страни от изграждането и развитието на старобългарската литература, основана върху Кирило-Методиевата традиция. В теоретичното си изложение „Похвалните слова на Климент Охридски между риториката и поезията“ доц. д-р Вася Велинова обърна внимание на изравняването на стилистиката между реторика и химнография, което може да се констатира при сравнението между похвалните слова и песнопенията на св. Климент Охридски за едни и същи празници. Според нея в някои случаи само изпяването е разграничавало ритмо-синтактичните структури на химнографията от риториката. Тук обаче трябва да се припомни, че задължителната строфичност на песенната поезия и строгото подобие между строфите-модели и моделираните от тях строфи (назовавани в жанра на канона ирмоси и тропари) са ритмически фактори, които са ясно оразличими от нестрофичната природа на реторичния текст.

Литературно-исторически поглед към конкретни произведения отново от химнографския жанр представи проф. Василка Тъпкова-Заимова в доклада си „Култът към св. Димитър Солунски в рамките на Кирило-Методиевата традиция“. Авторката очерта веригата от последователни замени на едни творби

с други в певческия репертоар за солунския светец през Средновековието, в резултат на което в славянските богослужбени сборници т.нар. Методиев канон е бил напълно изместен от преводни канони. Тук може да се прибави, че в преписваческата средновековна традиция не само този канон (за който и до днес се спори дали е оригинално славянско произведение), но и почти всички оригинални старобългарски песнопения като цяло са били изместени от преводен материал във връзка с процесите на унификация на богослужбения репертоар в православните страни. Друго немаловажно допълнение би било привличането и на тезата на Любор Матейко от неговата монография, че т.нар. Методиев канон за св. Димитър Солунски е бил първоначално написан на гръцки език, може би от самия св. Методий, а известният славянски текст е превод на недостигнал до нас оригинал.

Филологическо-културологическият подход при изследването на църковното почитание към славянските първоучители бе водещ в доклада на доц. д-р Ана Стойкова „Идеологически трансформации на Кирило-Методиевия култ през Българското средновековие“. Изследването е осъществено преди всичко въз основа на разпространението на литературните паметници и на календарни данни. Акцент бе поставен върху наблюдаваната българизация на култа и неговото честване през различни периоди от Средновековието. Въпроси от историческо естество разгледа в своите „Бележки към Кирило-Методиевия култ през Средновековието“ доц. д-р Димо Чешмеджиев. На първо място, той оспори известните в науката мнения, че Византия е била против култа към светите братя и припомни хипотезата, че в следкирилометодиевата епоха в Константинопол е съществувал славянски скрипторий. На второ място, Чешмеджиев зае позиция по въпроса за времепоявата на общия култ към солунските просветители и в несъгласие с изследователите, които се спират на 1813 г., посочи втората половина на XIX век като период, когато за първи път в България се създават условия за честването на светите братя. Противоположно становище по единия от дискуссионните въпроси, разгледани от Чешмеджиев, бе предложено в обобщаващия изкуствоведски доклад на чл.-кор. Елка Бакалова „Култ–текст–образ. Изображенията на св. Кирил и св. Методий в изкуството на православния свят“. Липсата на ранни византийски изображения на светите братя отведе авторката до заключението, че като цяло славянските първоучители по това време не са църковно почитани във Византия. В хронологичен ред изкуствоведката показва пред събраната аудитория както известни, така и редки изображения на икони и стенописи на солунските равноапостоли и на Светите седмочисленици, най-ранен сред които е стенописът в храма „Св. София“ в Охрид от XI век с изображение на св. Константин-Кирил Философ и св. Климент Охридски.

Три от докладите, представени на кръглата маса, бяха съсредоточени върху определени текстологически и едиционни проблеми при изследването на древни славянски текстове, които не са пряко свързани с творчеството на славянските

първоучители, но са част от Кирило-Методиевата традиция. Въз основа на сравнения между различни преписи на конкретни преводни текстове в доклада си „Важен критерий при определяне на глаголически архетип на славянски текстове“ проф. д-р Мария Спасова доведе аудиторията до две съществени заключения от текстологическо естество: 1) късните преписи не бива да бъдат подценявани от изследователя – в някои случаи те могат да бъдат много точни спрямо първоначалния текст; 2) ако се докаже, че определен славянски текст е превод от гръцки вариант, съществувал единствено в ръкописи, датиращи не по-късно от IX век, следователно архетипът на славянския превод е глаголически. На базата на обширен сравнителен анализ между всички основни издания на Пространното старобългарско житие на св. Константин-Кирил Философ гл. ас. д-р Мая Иванова постави редица едичионни проблеми в доклада си „Практики в издаването на Пространното житие на Константин-Кирил: минало и настояще“. Тя съобщи за намерението си до края на юбилейната 2013 г. да осъществи ново самостоятелно издание на Житието по идея на Марио Капалдо и Светлина Николова, което да включва и значителното количество новооткрити преписи, непознати на съществуващите издания. Също с едичионна проблематика, но в дигитален формат, се занимаваше презентацията на проф. д-р Анаисава Милтенова, доц. д-р Андрей Бояджиев и гл. ас. д-р Диляна Радославова „Представяне на славянски ръкописи в дигитална форма“. Палеославистите показаха резултатите от три различни проекта на Направлението за стара българска литература към ИЛ–БАН за издание и аналитично описание на славянски ръкописи с помощта на информационните технологии. Един от осъществените проекти представлява пълно корпусно издание на Супрасълския сборник, старобългарски паметник от X в., което съединява в уебпространството разделените части от този най-обемен старобългарски кодекс, пръснати в няколко библиотеки по света. Друг проект представя опит за паралелно издание на текстове с отворена традиция и многобройни текстови варианти, като бяха показани примери от въпросо-ответната литература и от историко-апокалиптичната книжнина. Благодарение на проект за аналитично описание на сбирката от всички славянски ръкописи от Британската библиотека в Лондон беше демонстрирана връзка между изображения от вече дигитализираните ръкописи и метаданните от описанията на английски език. Проектът има за цел ръкописите да станат достъпни за потребителите както в интернет, така и в читалнята на библиотеката на БАН в София. Доц. д-р Андрей Бояджиев показва модел на агрегиране на аналитичните описания от проекта „Репертоар на старобългарската литература и книжнина“, като метаданните са свързани с терминологичния речник, осъществен в ИЛ при БАН. И тримата автори показаха реализираните връзки между описанието, библиографията и изображенията на оригиналния ръкопис.

В своята съвкупност 16-те доклада на кръглата маса и особено онези от тях, които обобщиха известното за делото на св. Методий и предложиха нови

данни и хипотези, засвидетелстваха, от една страна, колко сложна и изпълнена с неразгадани, а може би и неразгадаеми, въпроси е кирилometодиевистиката, а от друга, превърнаха деня в празник на духовното преклонение пред книжовния подвиг на светите братя. След тази конференция филологическите, културологични и духовни въпроси за началото на славянската писменост като че ли станаха още по-живи и интригуващи, а личностите на славянските първоучители – още по-магнетични за онези, които в съботния ден успяха да присъстват и да чуят прочетените доклади. Този резултат е несъмнен принос за организаторите на кръглата маса и солидна предпоставка за бъдещото развитие на българската кирилometодиевистика.

Регина Койчева

**Национална конференция
„Проблеми и подходи в изследването
на Станиславовия чети-миней“
(София, 21 май 2013 г.)**

Едно от събитията в богатата програма на СУ „Св. Климент Охридски“ през месец май беше конференцията с международно участие „Проблеми и подходи в изследването на Станиславовия чети-миней“, посветена на ръкопис № 1039 от НБКМ – староизводен чети-миней за септември–ноември от средата на XIV век. Конференцията е част от научния проект „Реконструкция на преславските агиографски сборници: Издание и изследване на Станиславовия чети-миней“ (ДМУ 03/19, ръководител на проекта Диана Атанасова), подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ по програмата „Млади учени“. Проектът има за цел да изготви електронно издание, съдържащо дигитално копие на ръкописа, наборно издание, библиография и допълнителна информация за всеки от текстовете, както и да обедини и разшири изследванията върху различни аспекти от този ценен средновековен паметник. Проведената конференция обедини както учени, които имат принос към проучването на особеностите на Станиславовия чети-миней, така и специалисти в областта на електронните издания и дигитализацията на средновековните ръкописи.

Климентина Иванова (СУ, КМНЦ, София) даде начало на научния форум с по-общ поглед към организирането на данните от проучванията в справочна форма в доклада „Представянето на староизводните чети-миней в Bibliotheca Nagiographica Balcano-Slavica (BHBS) и проблемите, които остават нерешени“. Широк кръг от проблеми, надхвърлящи изследвания ръкопис, засегна Иван Добрев (София) в изложение на тема „Лексикални особености в ръкопис № 1039 (Станиславов чети-миней)“. В доклада си „За показателните местоимения в ръкопис № 1039“ Боряна Велчева (София) проследи ранния развой на тричленната показателна система (съ, тъ, онъ) в мизийските говори въз основа на езикови данни от ръкописа.

Няколко проучвания бяха посветени на особеностите на състава на изследвания паметник. Явор Милтенев (ИБЕ, БАН, София) представи „Бележки върху състава и историята на НБКМ 1039“, като изнесе не само текстологически и палеографски, но и езикови данни, хвърлящи светлина върху произхода на ръкописа. Диана Атанасова (СУ, София) потърси връзката между състава му и предписанията на типичите в доклада си „Станиславовият чети-миней и институционализираното четене (Особености на състава и ролята на Устава)“.

Един аспект на този въпрос – присъствието или отсъствието на Златоустови произведения в ръкописа в съпоставка с други сходни сборници, проследи Анета Димитрова (СУ, София) в доклада „Йоан Златоуст в ръкопис № 1039 от НБКМ“. Искра Христова-Шомова (СУ, София) изложи данни в подкрепа на предположението за съществуването на минеи с минейно-триоден състав в доклад на тема „Съставът на ранните славянски празнични минеи в съпоставка със състава на ранните чети-сборници“.

Примери от езиковото богатство на паметника представи Андрей Бояджиев (СУ, София) в доклада „Палеографски и езикови наблюдения върху ръкопис № 1039 от НБКМ“. Цветомира Данова (КМНЦ, София) коментира преводаческите особености на един от текстовете в „Слово за Въздвижение на кръста от св. Андрей Критски по ръкопис НБКМ 1039“. На многостранното изследване на друг от текстовете беше посветен докладът на Мая Петрова-Танева (ИЛ, БАН, София) „Житието на Ефросина Александрийска в Станиславовия четиминей (НБКМ 1039) от XIV в.“. Любка Ненова (ЮЗУ, Благоевград) представи наблюденията си в „Някои езикови особености в Житието на св. Йоан Милостиви от ръкопис НБКМ 1039“. Докладът на Дитер Щерн (Университет Гент, Белгия) „Отклонения от буквализма: коментар върху славянския превод на гръцкото Житие на преподобния Авраамий“ („Deviations from Literalism: Remarks on the Slavic Translation of the Greek Life of Abraham of Qidun“), посветен на текст от Бдинския сборник, съдържаеше важни методологически акценти в изследването на преводаческата техника на средновековните преводи.

Специално внимание беше отделено на проекти за дигитализация на средновековното наследство. Съвместната презентация на Лара Селс (Льовен/Гент, Белгия) и Дейвид Бирнбаум (Университет Питсбърг, САЩ) „За издаването на Бдинския сборник като многопластова реалност“ („Editing the Bdinski Sbornik as a Multilayered Reality“) показва възможностите на сайта <http://bdinski.obdurodon.org/>, посветен на Бдинския сборник. В доклада си „Електронни инструменти за обработка на средновековни славянски текстове“ Анна-Мария Тотоманова (СУ, София) представи резултатите от работата върху създаването на корпус от средновековни текстове и исторически речник, които могат да бъдат намерени на адрес <http://histdict.uni-sofia.bg/>. Конференцията беше закрыта от представянето и на самия сайт на изданието на Станиславовия четиминей, на чието проучване беше посветена и настоящата конференция, от ръководителя на проекта Диана Атанасова (СУ, София) и свещ. Козма Поповски (КМНЦ, София). Сайтът, вече достъпен на адрес <http://hagioslavica.com>, е в процес на изграждане и допълване и на този етап съдържа фототипното издание на ръкописа и основната библиография към текстовете в него, а добавянето на наборното издание все още предстои.

Анета Димитрова

ПРОФИЛИ

Раймон Детрез на 65 години

Раймон Детрез от Университета в Гент (Белгия) е изследовател, който се откроява сред не особено многобройните съвременни чуждестранни българисти. Роден е на 17 февруари 1948 г. в Антверпен, Белгия. Следва славянска филология (със специалности руски, старобългарски и сърбохърватски) във Висшия институт за източни, източноевропейски и африкански езици и история при Държавния университет в Гент, Белгия от 1967 до 1971 г. През 1972 г. специализира български език, литература и история в Софийския университет. От това време датират трайните му връзки с България, за което спомага и бракът му с поетесата Мая Панайотова, по-късно също активен популяризатор на българската култура в Белгия.

От 1974 до 1996 г. младият изследовател работи за Трета програма на Белгийското радио, където води предавания за история, култура и актуални събития в Източна Европа. Предприема многократни пътувания из Източна Европа и по-специално из Балканите, разговаря с политици, писатели, художници и културни дейци, събира автентична народна музика. От 1990 г. преподава история на Балканите в Католическия университет в гр. Льовен. От 1994 до 1998 г. води курс за етнически конфликти за студенти политолози в School for European Studies отново в Льовен. През 1997 г. става професор по история и история на културата на Източна Европа в отдел „Източноевропейски езици и култури“ в Гентския университет. През 2000 г. основава Центъра за югоизточноевропейски изследвания при Гентския университет. Той е основател и главен редактор на значимото славистично списание *Slavica Gandensia*, издавано от Университета в Гент. Р. Детрез активно участва в български и балкански научни форуми и проекти и подготвя докторанти, които се посвещават на тези научни области.

Първите българистични публикации на Р. Детрез засягат българо-нидерландските езикови контакти. Успоредно с тях Р. Детрез подготвя различни помагала за изучаване на български език, превежда българска художествена и научна литература – антологии на българската поезия и проза, значими автори като Г. Милев („Септември“), П. Вежинов, Н. Кънчев, Л. Левчев, Й. Радичков, Н. Хайтов, научни трудове като „История на България“ от Иван Илчев и др.

По-епизодични са неговите преводи от гръцки, сърбохърватски, македонски, словенски, полски, руски.

Научните интереси на Р. Детрез са насочени на първо място към Българското възраждане, развитието на културата на Балканите, появата на национализма и междуетническите отношения през XIX, XX и XXI в. На едно място си позволих да напиша, че в началото на 80-те години Р. Детрез бе първият, който осъществи пробив в традиционните представи за оформянето на българската нация. И това породило, наред с адмирациите, и, да се изразим така, известно неразбиране. Книгата му за Григор Пърличев „Криволици на мисълта“ (ЛИК, 2001) бе посрещната с интерес от хуманитарната общност. Спомням си, че една пространна рецензия на А. Хранова го постави сред авторитетните изследователи на Българското възраждане и балканските национализми. Използвам думата „балкански“, тъй като българистичните наблюдения на Р. Детрез не само винаги са поставени в така необходимия балканистичен контекст, но и защото той е автор на трудове и анализи, посветени на сложния балканския възел днес.

Сред важните и много полезни трудове на Р. Детрез е трудът *България. Исторически речник* (2006) – част от много интересна поредица за европейските страни. Книгата се радва на заслужен интерес, има няколко издания и представя разностранно и компетентно България пред света.

Имал съм удоволствието да работя заедно с проф. Р. Детрез и да наблюдавам деликатния начин, по-който той разгръща тезите си, чужд на каквото и да е научно високомерие, както и на начина, по-който тезите му се възприемат от колегията, включително и от младите изследователи. Сигурен съм, че активните връзки на проф. Р. Детрез с българската научна общност ще продължат да се развиват и ще дадат нови плодове.

Николай Аретов

Избрана библиография

Книги

1. *Burenruzie op de Balkan. Minderhedenproblemen in Zuidoost-Europa*. Utrecht: Oost-Europa Projecten, 1988.
2. *Grigor Pärličev. Een case study in Balkan-nationalisme*. Antwerpen, 1992.
3. *De Balkan. Van burenrucie tot burgeroorlog*. Antwerpen, Hadewijch. 1992.
4. *De sloop van Joegoslavië. Het relaas van een boedelscheiding*. Antwerpen, Hadewijch, 1996.
5. *Historical Dictionary of the Republic of Bulgaria*. Metuchen, N. J., & London, The Scarecrow Press, Inc. 1997. (2006, 2010).
6. *Kosovo. De uitgestelde oorlog*. Antwerpen, Hadewych, 1998 (1999).
7. *Bulgarije*. Amsterdam, KIT, 2000. (2007).

8. Bulgarije: Mensen, Politiek, Economie, Cultuur, Milieu. 2000.
9. Криволици на мисълта. С., ЛИК, 2001.
10. *Macedonie: Mensen, Politiek, Economie, Cultuur, Milieu*. 2001.
11. *Macedonië – land in de wachtkamer*. Antwerpen, Hadewych, 2002.
12. *Servie-Montenegro: Mensen, Politiek, Economie, Cultuur, Milieu*. Koninklijk Instituut voor de Tropen. 2003.
13. *Kosova : lufta e shtyrë*. Skanderbeg Books. 2004.
14. *Ontmoeting met de Balkan*. Detrez, R. ed. Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2005.
15. *Developing cultural identity in the Balkans: convergence vs divergence*. Detrez, R. & Plas, P. (eds), Peter Lang, 2005. (book, co-editor).
16. *Косово. Отложена независимост*. С., Кралица Маб, 2008.
17. *Europe and the Historical Legacies in the Balkans*. Detrez, R. & B. Segaert (eds.) Brussels: P.I.E. Peter Lang. 2008.
18. *Rusland een geschiedenis*. Pandora Pockets, 2008.
19. *Centraal-Europa : een geschiedenis*. Houtekiet, 2013.

Студии и статии:

20. Изговор и транскрипция на нидерландските имена на български език. – *Български език*, 1972, кн. 4, 344–47.
21. Нидерландски заемки в българския език. – *Slavica Gandensia*, 4 (1977), 121–74.
22. Някои наблюдения върху формата на българската възрожденска автобиография. – *Език и литература*, 1982, 2, 94–102.
23. За три текста, споменати в „Автобиографията“ на Григор Пърличев. – В: *II международен конгрес по българистика*. Т. 11. – С., 1987, 481–487.
24. От религиозно до национално съзнание: (Някои наблюдения върху националното самоосъзнаване на Балканите въз основа на материала за живота и творчеството на Григор Пърличев. – *Литературна мисъл*, 1990, 5, 64–78.
25. A Text Brought Into Action: ‘The Islamicisation of the Bulgarians in Chepino’ by Metodi Draginov. Interpreting Minority. A Comparative Approach. – *ALWC-Cahier*, 19, 1998, 22–28.
26. Relations between Greeks and Bulgarians in the pre-nationalist era : the Gudilas in Plovdiv. – In: *Greece and the Balkans : identities, perceptions and cultural encounters since the Enlightenment*. Ashgate Publishing, 2003.
27. „Погърчване“ и „поевропейчване“ през Възраждането. – *Литературна мисъл*, 2005, 1, 7–19.
28. Канонизация чрез съперничество: Случаят Григор Пърличев. – *Литературна мисъл*, 2007, 1, 61–101.
29. Die Sündenböcke Europas. – In: *Völkerfrei 25 Jahre Krautgarten*. Edition Krautgarten, 2007.
30. Europeanisering onder het ‘Turkse juk’ : de Osmaanse erfenis op de Balkan anders bekeken. – *Donau*, 2(1), Groningen, 2007, 32–41.

31. Self-image and self-awareness : the small nations in the Balkans. – In: *Small nations: crisis and confrontation in the 20th century*. Netherlands Institute for War Documentation, 2008.
32. „Лукави гърци“ и „надменни българи“. Български и гръцки реципрочни представи по време на църковната борба в Пловдив през 50-те години на XIX век. – В: *Въпреки различията. Интеркултурни диалози на Балканите*. Съст. Н. Аретов. С., АИ М. Дринов, 2008, 75–95.
33. Ezik i literatura na 'romejskata' obštност. – In: *Tożsamość i język w perspektywie slawistycznej*. Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 2008.
34. Between the Ottoman legacy and the temptation of the west : Bulgarians coming to terms with the Greeks. – In: *Europe and the historical legacies in the Balkans*. Peter Lang, 2008.
35. Kunnen bijen vliegen? Over het ontstaan van de Macedonische natie. – *Donau*, 3(2), Groningen, 2008, 16–29.
36. Oriëntalisme op de Balkan : Grieken, Turken en Bulgaren. – In: *Us and them : essays over filosofie, politiek, religie en cultuur van de Klassieke Oudheid tot Islam in Europa ter ere van Herman De Ley*. Academia Press, 2008.
37. De mythe van de slag op het Merelveld. – *Groniek*, 42(184), Groningen, 2009, 255–266.
38. From an Empty Pumpkin to a Leaf in the Wreath of Immortality: The Canonization of Grigor Parlicev.– In: Belge, M. & Parla, J. eds. *Balkan Literatures in the Era of Nationalism*. Istanbul Bilgi University Press, 2009.
39. Bulgaria in a Balkan context: the „Romaic“ community.– In: Voss, C. ed. *EU-Bulgaristik. Perspektiven und Potenziale*. Otto Sagner, 2009.
40. From an Empty Pumpkin to a Leaf in the Wreath of Immortality: The Canonization of Grigor Parlicev. – In: Belge, M. & Parla, J. eds. *Balkan Literatures in the Era of Nationalism*. Istanbul Bilgi University Press, 2009.
41. Language and identity : the cases of Plovdiv and Brussels. – *Etudes balkaniques*, 46(3), 2010, 165–200.
42. Understanding the pre-national(ist) Balkans : the ‘Romaic’ community. – In: Kitromilides, P. & Tabaki, A. eds. *Greek-Bulgarian relations in the age of national identity formation = Relations gréco-bulgares à l'ère de la formation des identités nationales*. Institute for Neohellenic Research, 2010.
43. Balkan cultural identity: the choice between the common and the particular. – In: *Via Egnatia Revisited: Common past, common future.*, Bitola, Macedonia, 2008-02-20. van Attekum, M. ed. Via Egnatia Foundation, 2010, 65–75.
44. Brussel aan de Marica : over taaltoestanden in België en Bulgarije. – In: De Caluwe, J. & Van Keymeulen, J. eds. *Voor Magda : artikelen voor Magda Devos bij haar afscheid van de Universiteit Gent*. Academia Press, 2010.
45. The temptation of national identity: The case of Grigor Parlicev. – In: Agoston-Nikolova, E. ed. *Shoreless Bridges. South European Writing in Diaspora*. Rodopi, 2010.
46. „Турците със сила, гърците с книга“. Митът за двойното робство. – В: *История, митология, политика*. Съст. Д. Колева и К. Грозев. С., УИ Св. Климент Охридски, 2011.

47. Каква мания е гръкомания? – В: *Балканите. Модернизации, идентичности, идеи*. Сборник в чест на проф. Надя Данова. С., Институт за балканистика, 2011, 354–363.
48. Нидерландски извори за България: непубликуваната глава за българите от „Народите на Европа и борбата на националностите“ от Густаф Схамелхоут. – В: *Модерният историк. Т. 2*. Юбилеен сборник в чест на проф. дин. Андрей Пантев. Съст. Р. Мишев, Х. Глушков, В. Спиридонов. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2011.
49. „Alafranga Nationalism“ : civil nationalism in the Ottoman Balkans. – *Etudes balkaniques*, 2–3/2011. 202–223.
50. Възрожденски гняв и радост около един политически принцип, или: как българите преживяваха установяването на ранните им държавни граници. – В: *Първа радост е за мене. Емоционалното съдържание на българската национална идентичност: исторически корени и съвременни измерения*. Съст. Н. Аретов. С., Кралица Маб, 2012. 323–339.
51. Размисли за българските места на паметта – по повод многострадалната университетска библиотека в Льовен. – В: *Първа радост е за мене. Емоционалното съдържание на българската национална идентичност: исторически корени и съвременни измерения*. Съст. Н. Аретов. С., Кралица Маб, 2012. 416–432.
52. „Специалният случай“ Косово. – В: *Балканите през първото десетилетие на 21 век*. Съст. Ал. Костов, Ек. Никова. С., Парадигма, 2012.
53. „Неравномерна постъпателност“ в творчеството на Григор Пърличев. – В: *Пространствата на словото. Юбилеен сборник в чест на проф. дфн. Светлозар Игов. Т. 2*. С., Б. Пенев, 2012. 66–84.

Дмитрий Буланин на 60 години

Дмитрий Михайлович Буланин безспорно е една от ярките личности в съвременната медиевистика. В изследванията си той се отличава не само с широк обхват на проблемното поле както в хронологичен, така и в жанров аспект на средновековната книжовност, но и с подчертано нетрадиционен поглед към литературните факти. Процесите и явленията са видени в тяхното развитие и взаимна зависимост, поставени са в контекста на цялостната славянска и европейска култура.

Дмитрий Михайлович е роден в Ленинград (дн. Санкт Петербург), където завършва във Филологическия факултет на Петербургския университет специалността „Руски език и литература“ (1975). Още през студентските му години у него се формира интерес към преводите от византийската литература в славянската книжовност и тяхната специфика, което остава постоянна тема в научното му творчество през годините. През 1978 г. за научната степен „кандидат на науките“ защитава дисертация, озаглавена „Максим Грек и византийская литературная традиция“. От тогава до сега работи в „Отдела за стара руска литература на Института за руска литература“ (Пушкински дом) като младши, старши и водещ научен сътрудник. През 1989 г. защитава докторска дисертация „Античные традиции в древнерусской литературе XI–XVI вв.“. По-късно тя е издадена като книга (*Slavistische Beiträge*, 278, München, 1991), която завоюва заслужено признание на учения. През 1992 г. основава (съвместно с Т. В. Буланина) издателството „Дмитрий Буланин“, което досега публикува десетки книги, справочни и периодични издания в областта на медиевистиката и общо в хуманитаристиката.

Изследователските приноси на Дмитрий Буланин обхващат както извороведски проучвания (археография, палеография и кодикология) на ръкописната книга, така и проблеми на текстологията, типологията и поетиката на средновековното славянско писмено наследство. Особено важен е приносът му по отношение на византийско-славянските литературни и културни връзки, характеристиките при възприемането на раннохристиянските и на византийските автори от славянските книжовници, принципите при създаването на преводните текстове. Ученият отделя съществено внимание на дискуссионния въпрос кои именно съчинения проникват сред славяните от Византия и поспециално през най-ранния период на старобългарската книжовност и в каква форма те се разпространяват и съхраняват в източнославянските ръкописи. Той е привърженик на тезата, че наред с високото майсторство в риториката на Йоан Екзарх, Константин Преславски, Климент Охридски и др. немалък дял от старобългарската литература от ранния период (IX–X в.) отговаря на необ-

ходимостта от „душеполезно четиво“ в най-широк смисъл, т.е. тя има предимно дидактична функция за упражняване във вярата. В този смисъл Д. Буланин подлага на критика определението „низова“ на литературата, съставена от ексцерпти (представител на която е Изборникът от 1076 г.), подчертавайки, че този тип книжнина представлява обичаен способ за усвояване на християнското благочестие, определяйки я още като „некая протоплазма, из которой в сознании новообращенных рождалось само понятие книги“ (Русская литература, 2012, с. 7). Разработките му включват и редица теоретични проблеми на поетиката на славянските текстове. В редица свои публикации той навлиза в дълбинните структури на ранните преводни и оригинални съчинения, като анализира някои типични словесни структури и общи места, станали впоследствие основа за нови проучвания. На основата на широка аргументация с публицистична страст той отстоява ценностите на староруската култура, полемизирайки с Ф. Томсън относно „интелектуалното мълчание“ на книжовниците, като изтъква специфичния начин, по който е изградена жанровата система на писмената традиция.

По отношение на българистичната проблематика важно значение имат изследванията на Д. Буланин в областта на кирилometодиевистиката (върху Житието на Константин-Кирил) (1986) и на старобългарски преводни произведения, имащи значение не само за политическата идеология, но за цялостния характер на книжнината. Той въвежда в научно обращение две от посланията на константинополския патриарх Фотий (1981, 1985), запазени през XVI в. в съчиненията на Максим Грек, а също така анализира „Поучителни глави“ от дякон Агапит (1990), възхождащи към ранен старобългарски превод и свидетелстващи за определени модели и тенденции в книжовния процес. Авторът смята, че тези преводи са адресирани не само към елита (царя и „богатите“), но към един по-широк слой от обществото, който включва духовенството и манастирските братства. Несъмнен принос представлява целият комплекс от паренетични текстове, които Буланин разкрива чрез т.нар. Минеен Изборник, идентифициран от него и отнесен към преводите, създадени в Преслав (1990, 2012), включващ редица произведения: поучителни глави с името на Теодор Едески, глави за молитвата на Нил Синайски, глави „За любовта“ с името на Максим Изповедник, текстове на Исидор Пелусиот и др. Архетипът на състава, озаглавен „Книга кормьчий душам и спас“ и представляващ съкратен превод на произведение на византийския император Лъв Мъдри, озаглавено „Помагало за ръководене на душите“ (Οἰακιστικὴ ψυχῶν ὑποτύπωσις – идентификация на Ф. Томсън), в обкръжението на още редица сходни по дух и предназначение текстове значително обогатява с нови данни ранния период от литературната история на южните и източните славяни. Приемствеността и връзката между Преславския десети век и книжнината на Киевска Рус не подлежи на съмнение за автора. Определяйки значението на старобългарската литература за развитието

на старата руска литература, Д. Буланин изтъква конституиращото значение на литературата на Златния век – „ставший для Slavia Orthodoxa последующих столетий источником культурных парадигм“ (Русская литература, 2012, с. 26). Той поставя отчетлив акцент както върху наднационалния характер на преводните произведения със старобългарски произход, които лесно и бързо се възприемат в източнославянска среда, така и върху технологията на превода, осмислена и разработена в Преславска България. Като се спира върху спецификата на дидактичната литература, той привежда аргументи за по-свободния превод и за принципите на компилацията, които се следват много често при преводните текстове за четене извън литургията. Тези текстове имат подвижна история, изпъстрена с интерполации, с комбинации от извлечения от други източници, отделни фрагменти; също така съкращения и преработки от първоначалния превод се разпространяват в различни по състав флорилегии. Както отбелязва Д. Буланин, именно това е една от най-характерните черти на този тип литература.

Освен за изследването на архетипите, използвани при съставянето на Изборника от 1076 г., Д. Буланин има принос за установяването и изданието на старобългарския превод на житието на Павел Тивейски (определено от него като продукт на Х в.) (1995), на парафразата на „Енхиридон“ на Епиктет, приписвана на Максим Изповедник, и др. Принадлежат му също така анализи на Анонимното (народното) житие на св. Иван Рилски (1987), на творчеството на Григорий Цамблак (2000), на сказанията за Света гора, свързани със Зографския манастир (2012), и др.

Д. Буланин е един от основните организатори, редактори и автори на поредицата „Словарь книжников и книжности Древней Руси“, превърнала се в настолна книга за медиевистите по света (Вып. 1 (XI – первая половина XIV в.). Л., 1987; Вып. 2 (вторая половина XIV–XVI в.). Часть 1. А–К. Л., 1988; Часть 2. Л–Я. Л., 1988; Вып. 3 (XVII в.). Часть 1. А–З. 1992; Ч. 2. И–О. 1993; Часть 3. П–С. 1998; Часть 4. Т–Я. Дополнения. 2004; Вып. 2. Ч. 3: Библиографические дополнения. Приложение. 2012). Автор е на основен дял от статиите, които отразяват преводната литература (напр. Житие Антония Великого, Житие Иоанна Златоуста, Житие Феодора Студита, Мучение Димитрия Солунского, „Пандекты“ Антиоха, „Пандекты“ и „Тактикон“ Никона Черногорца, „Паренесис“ Ефрема Сирина, Наставлението на Агапит и др.). Участва и в редица други справочни и енциклопедични издания (Литературный энциклопедический словарь. М., 1987; Энциклопедия „Слова о полку Игореве“. Т. 1–5. СПб, 1995 и др.). В енциклопедията, посветена на „Слово о полку Игореве“, написва няколко статии, посветени на българи (Боню Ст. Ангелов, Велчо Велчев, Людмила Боева, Петър Динеков, Николай Дилевский, Райко (Ксенофонт) Жинзифов, Любен Каравелов и др.).

Неотделима страна от творческата личност на Д. Буланин е издателската и редакторската дейност. Заедно с Татьяна Буланина основава издателство „Дмитрий Буланин“ (1992), в което се публикуват редица трудове и учебна литература по литературознание, езикознание, антропология и културология, както и периодични издания („Православный Палестинский сборник“, „Труды Отдела древнерусской литературы“, „Древнерусское искусство“, „Новгородский исторический сборник“ и др.) (<http://www.dbulanin.ru/>). През 2002 г. на издателството е присъдена наградата за Асоциацията на книгоиздателите в Русия. От 1990 г. до сега Д. Буланин е редактор на периодичното издание „Труды Отдела древнерусской литературы“, което има висок авторитет като място за изява на медиевисти от цял свят. Изключително активна е дейността му като редактор на сборници и монографии. Негова е заслугата за превода на няколко книги на чуждестранни палеослависти на руски език, които са снабдени със справочен апарат и със статии, представящи авторите и тяхното творчество. Тъй като мястото за този очерк е твърде ограничено, за дългия списък на редактирани от него книги отправяме към страницата с пълната му библиография (<http://bulanin.blogspot.com/>). Чрез издателството книгите стават достъпни за учени и специалисти от славянския свят.

Цялостната дейност на учения се отличава с прецизност на понятийния апарат и с яснота на научната позиция. Силата на неговите професионални, енциклопедични и обзорни текстове е не само в тяхната научна стойност, но в точността на израза и в дълбочината на мисълта. Д. Буланин е отворен за перспективите, които дават новите трактовки на средновековните текстове, за мненията, идеите и постиженията на колегите си. Да му пожелаем много успехи и нови достижения в бъдещите години!

Анисава Милтенова

Библиография:

1. Комментарий Максима Грека к словам Григория Богослова. – *Труды Отдела древнерусской литературы*, 32, 1977, 275–289.
2. Классическая культура в Древней Руси и проблемы ее изучения. – В: *Русская и грузинская средневековые литературы*. Л., 1979, 30–39.
3. Некоторые трудности изучения биографии древнерусский писателей. – *Русская литература*, 1980, №3, 137–142.
4. Вологодский архиепископ Иона Думин и рукописная традиция сочинений Максима Грека. – В: *Источниковедение литературы Древней Руси*. Л., 1980, 174–180.

5. Житие Авраамия Смоленского; Летописные повести о монголо-татарском нашествии. – В: *Памятники литературы Древней Руси. XIII век*. М., 1981, 66–105; 132–175; 533–537; 546–553 (подготовка текста, перевод, комментарий).
6. „Окружное послание“ константинопольского патриарха Фотия в древнерусских рукописях XVI–XVII вв. – *Palaeobulgarica*, 5, 1981, №2, 35–54
7. Владимирский Рождественский монастырь как культурный центр Древней Руси. – *Труды Отдела древнерусской литературы*, 36, 1981, 71–79.
8. Академик Дмитрий Сергеевич Лихачев (к 75-летию со дня рождения). – *Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка*, 60, 1981, № 6, 545–547.
9. Житие Сергия Родонежского. – В: *Памятники литературы Древней Руси. XIV – середина XV века*. М., 1981, 256–429; 570–579 (подготовка текста, перевод – совместно с М. Ф. Антоновой, комментарий).
10. Кодикологические наблюдения над рукописью „Послания многословного“. – В: *Festschrift für Fairy von Lilienfeld zum 65. Geburtstag*. Erlangen, 1982, 153–164.
11. О некоторых принципах работы древнерусских писателей. – *Труды Отдела древнерусской литературы*, 37, 1983, 3–13.
12. Переводы и послания Максима Грека. Неизданные тексты. Л., 1984.
13. Древнерусский перевод законов хана Крума. – *Palaeobulgarica*, 8, 1984, № 1, 47–58.
14. Послание патриарха Фотия архиепископу Аквилейскому в древнерусском переводе. – В: *Древнерусская книжность. По материалам Пушкинского Дома*. Л., 1985, 220–229.
15. Щрихи за Велико Търново. – *Борба* (Велико Търново), год. 42, №39 от 28 март 1985, с. 2.
16. Летописные повести о монголо-татарском нашествии. – В: *Воинские повести Древней Руси*. Л., Лениздат, 1985, 45–95; 470–472 (подготовка текста, перевод, комментарий).
17. Несколько параллелей к главам III–IV жития Константина-Кирилла. – *Кирило-Методиевски студии*, 3, 1986, 91–107.
18. Летописные повести о монголо-татарском нашествии. Из Тверской летописи. – В: *Изборник*. М., Художественная литература, 1986, 135–150 (перевод).
19. Каталог книг кирилловской печати XVI–XVII веков Музея истории религии и атеизма в Ленинграде. – В: *Научно-атеистические исследования в музеях*. Л., 1986, 17–46.
20. К интерпретации „Народного“ Жития Иоанна Рильского. – *Palaeobulgarica*, 11, 1987, № 3, 57–67.
21. Реконструкции древнерусского сборника XIII в. – В: *Исследования по древней и новой литературе*. Л., 1987, 342–345.
22. Исследования по языку и литературе Древней Руси. – *Русская литература*, 1988, № 3, 198–204.
23. Неизвестный источник Изборника 1076 г. – *Труды Отдела древнерусской литературы*, 44, 1990, 161–178.

24. Античные традиции в древнерусской литературе XI–XVII вв. München, 1991 (*Slavistische Beiträge*, Bd 278).
25. La littérature de Novgorod (XIe–XVe s.). – In: *Histoire de la littérature russe. Des origines aux lumières*. Paris, 1992, 59–85.
26. Translatio studii: Путь к русским Афинам. – В: *Пути и миражи русской культуры*. СПб., 1994, 87–154.
27. Мифологические сюжеты Слов Григория Богослова в русской письменности XVI века. – *Живая старина*, 1994, № 4, с. 2–5.
28. Житие Павла Фивейского – болгарский перевод X века. – *Кирило-Методиевски студии*, 10, 1995, 5–21.
29. Древние славянские литературы в новых итальянских журналах по славистике. – *Русская литература*, 1996, № 2, 187–193.
30. Дмитрий Сергеевич Лихачев и русская культура конца двадцатого века. – *Русская литература*, 1997, №1, 3–13.
31. Der literarische Status der Novgoroder „Birkenrinder-Urkunden“. – *Zeitschrift für Slawistik*, 42, 1997, H. 2, 146–167
32. Мифы о Григории Цамблаке и мифоборчество Ф. Томсона. – *Русская литература*, 2000, № 2, 211–216.
33. Магия и гадание в русской традиционной культуре и древнерусской письменности. – *Русская литература*, 2001, № 1, 249–257.
34. Book Culture in Post-Reform Russia. – *Solanus: International Journal for Russian and East European Bibliographic, Library and Publishing Studies. New Series*. 15 (2001), 143–154 (together with T. V. Bulanina).
35. New Trends in Russian Academic Book Publishing. – In: *International Council for Central and East European Studies: VII World Congress: Europe – Our Common Home? (Berlin, July 25–30, 2005)*. Berlin, 2005, p. 67
36. Эпилог к истории русской интеллигенции: Три юбилея. СПб., 2005.
37. Письмо и письменность в Древней Руси: (середина X – рубеж XIII и XIV веков) . – *Русская литература*, 2006, № 3, 241–251.
38. Пятнадцать лет между свободой и необходимостью: (К юбилею издательства „Дмитрий Буланин“). – В: *Книги издательства „Дмитрий Буланин“ (1992–2007)*. СПб., 2007. (Приложение к каталогу № 3/39), 1–5.
39. Таинство или игра: Русская историко-филологическая наука рубежа XIX–XX веков и ее ритуалы. – *Русская литература*, 2011, № 1, 242–254.
40. У истоков классического образования в Москве: (Памятник братьям Лихудам). – В: *Schnittpunkt Slavistik: Ost und West im wissenschaftlichen Dialog. Festgabe für H. Keipert zum 70. Geburtstag. Teil 1: Slavistik im Dialog – einst und jetzt*. Gottingen, 2012, 159–186.
41. Изборник 1076 года и споры о национальных приметах в древнейших славянских переводах. – *Русская литература*, 2012, № 2, 3–30.
42. Антилиatinский цикл афонских легенд и болгарский Зограф. – *Palaeobulgarica*, 36, 2012, № 1, с. 3–23.

Денис Хупчик на 60 години

Проф. Денис Хупчик е забележителна фигура на съвременните българистични изследвания в САЩ (Várdy 2000: 197–205). Неговата научна съдба го среща в Университета на Питсбърг с проф. Джеймс Кларк, считан за „бащата“ на американската българистика. Тази среща оставя ярка следа в научните му интереси, дирения и изследвания и предопределя и по-нататъшната му обвързаност с историята на България и Балканите.

Д. Хупчик завършва специалност история в Питсбъргския университет (1970), където специализира източноевропейска история (1972). Под научното ръководство на проф. Дж. Ф. Кларк се насочва към изследването на XVII в. в българската история, драматично столетие между две големи епохи – Българското средновековие и зараждането на Българското възраждане. Тези негови интереси, както и желанието да изучи български език, предопределят специализациите му в България – към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Българската академия на науките (1974–75; 1975; 1975–76, 1976–77; 1977–78, 1980, 1983, 1984), които, освен ползотворни научни контакти с българските познавачи на изследваната от него проблематика, сътворяват и неразрушими приятелски връзки. През 1989 г. Д. Хупчик получава стипендия Фулбрайт и работи в Софийския университет и в Българската академия на науките. Само месец преди големите промени в България и българската политическа система се завръща в САЩ, за да научи от медиите за повратните събития.

Седем години след защитата на докторската си дисертация Д. Хупчик търси своето поприще на историк и преподавател. Едва през 1990 г. той заема мястото на асистент по история в Университета „Джон Уилкс“ (Пенсилвания) и оглавява програмата „Източноевропейски и руски изследвания“ (1991–2002), а от 2003 г. вече е редовен професор по история в същия университет. Балканите, Османската империя, Източна и Централна Европа, както и Русия и Съветският съюз са основни проблемни кръгове, около които се концентрират научните му изследвания и университетски курсове. В центъра на интересите му обаче остава българската история между Средновековието и Новото време.

Особен акцент в научните си изследвания Д. Хупчик поставя върху XVII в. в българската история и култура. Интегрален израз на този му интерес е неговата докторска дисертация под научното ръководство на проф. Джеймс Кларк, защитена през 1983, на тема *Българите през XVII в.: Славянското православно общество и култура под османско управление*, публикувана през 1993 г. (1993) Книгата е посрещната от научната критика с огромен интерес и високо оценена (Bell 1994: 624; Várdy 2000: 197–205). По думите на Джон Б. Бел „в тази си монография Денис Хупчик се обръща към „забравения“ XVII век – считан за

най-ниската точка на потъване на България под двойното иго на османското политическо и гръцкото църковно господство – за да намери и континуитета с миналото, и фундамента на идващото Възраждане“ (Bell 1994: 624).

Книгата започва с изследване на мястото на България в Османската империя и с демографски анализ на българските земи, проблематизирайки темата за появата и генезиса на българските малцинствени групи – турци и помаци – в контекста на тяхната поява в българските земи и историческото им развитие. Фокусът обаче е върху българското православие като решаващ фактор за културното оцеляване. Особено място е отделено на ролята на такива забележителни манастирски центрове като атонските Зограф и Хилендар, на килийните училища и на ролята на дамаскините за зараждането на новите литературни форми и език. Основното внушение води към извода, че често наричаните „тъмни времена“ на изследвания от него XVII в. трябва по-скоро да се асоциират като предвъзрожденски период, а не като изпразнена от историческа динамика епоха.

В една поредица статии Д. Хупчик доразвива идеите и темите на очертаната в дисертационния му труд проблематика, в чийто център стоят православната религия и породените от нея културни явления и процеси в българското общество на XVII в. (1982: 214–27; 1988: 32–48; 1993: 75–93).

Като своеобразно тяхно продължение се очертава и един специфичен аспект от българистичните изследвания на проф. Д. Хупчик – това са неговите демографски дирения в областта на малцинствените конфесионални и етнически общности в България като помаци, мюсюлмани, „български турци“ (1983: 305–314; 2003: 133–156; срв. 2000: 630–631; 813–814, etc.).

Плод на комплексните му научни интереси са редица забележителни издания и публикации, сред които особено внимание заслужават *Кратък исторически атлас на Балканите* с 50 двуцветни карти (Hupchick, Cox: 2001) и *Кратък исторически атлас на Източна Европа* – също с 50 двуцветни карти (Hupchick, Cox 1996; срв. Hupchick, Cox 2001). В тях съставител на историческите бележки към географските карти (дело на неговия колега от Университета Уилкс Харолд Кокс) е Д. Хупчик. *Кратък исторически атлас на Източна Европа* има две американски и едно преводно издание на френски (Hupchick, Cox 2008), които са индикатор за особената му значимост и огромен интерес на широката читателска аудитория. Неслучайно атласът е избран за „изключителна академична книга за 1997 година“. „Драматичните, бурни, често трагични събития, които избухнаха на Балканския полуостров след падането на комунизма между 1989 и 1991 г., завладяха вниманието на западния свят през последното десетилетие“, писа критиката във връзка с излизането на тези великолепни атласи. Картите илюстрират ключови моменти от балканската история по един ясен, разбираем и оживяващ процеса на познание начин, въвеждайки едновременно с това богата актуална информация. Атласът е изключително полезен не само за учащи се и студенти,

но е често цитиран и използван от специалистите в изследванията на Източна Европа (Estes 1997: 1–19 Dingsdale 1999: 204–221).

След промените събития в Източна Европа през 90-те години на ХХ в. Д. Хупчик разширява периметъра на своите научни интереси към Балканите като цяло и създава нова концептуална рамка за тяхното разбиране и интерпретация. Този нов момент в неговото научно развитие получава израз в една своеобразна трилогия: *Култура и история в Източна Европа* (1994), *Конфликт и хаос в Източна Европа* (1995) и *Балканите: От Константинопол до комунизма* (2002).

Включените в първото издание от трилогията *Култура и история в Източна Европа* студии – „повече философия на историята, отколкото история“ по думите на самия автор – очертават първите щрихи на споменатата широка концептуална рамка, която ще бъде допълнена и детайлизирана от последвалите го изследвания. Анализът на процесите през този период не различа – както е обичайно – на икономическа и политическа гледна точка, а е фокусиран върху по-фундаменталните културни и исторически устойчиви процеси в очертаните региони. Авторът възприема професионалността като предопределяща характера на съществуващите в Източна Европа цивилизационни модели: „западноевропейска (католическо/протестантско християнство); източноевропейска (ортодоксално християнство) и ислямска (цивилизации – б.м.), включващи около 17 големи националности“. Ключът към разбирането на събитията от 1989 г. насетне, които поставиха края на комунистическата епоха в Източна Европа, се крие, според него, в схващането на природата на техните реалности и как те взаимодействат една с друга на макро- и микрониво на културата. Това е главната изследователска цел на труда *Култура и история в Източна Европа. Конфликт и хаос в Източна Европа* е своеобразно продължение на предходната книга, запазвайки концептуалния подход. В книгата са анализирани пет от най-важните поставени тук въпроси: наследството на империята на Хабсбургите, „културният разлом“ (т.е. границата между несъвместими или противоречиви култури и убеждения) на Босна и Херцеговина, много спорната религия на Македония, напрежението между Унгария и Румъния за Трансилвания и нестабилните източните граници на Полша.

Кулминация на тази поредица балканистични изследвания е увенчана от книгата *Балканите: от Константинопол до Комунизма*, в която корените на националистическия терор и насилие на Балканите, формулирани обичайно като непроменимо историческо унаследяване на „вековна омраза“, са проследени през петнадесет столетия в една детайлна и елегантно балансирана хроника. Систематизирано в пет части, повествованието проследява балканската история, начевайки с епохата на византийското доминиране в региона между 600 и 1355 г., където особено място е отделено на компонентите на българската народност и нейния генезис, както и на средновековната българска държава. Втората

част е посветена на епохата на Османската империя и мястото на балканските народи в нея. Следват главите, посветени на „национализмите“: епохата на „романтичния национализъм“ (1804–1878); епохата на „национал-държавния национализъм“ (1878–1945) и на ерата на комунистическото господство (1945–1991). Политическите кризи на Балканите и страховете на Запада, породени от тях, отразяват, според автора, непознаването на балканската история и нейното фундаментално неразбиране. Затова и появата на балканската тематика в издания на английски език е значимо събитие, запълващо огромна празнота в научните изследвания в САЩ. Книгата е посветена на паметта на проф. Джеймс Ф. Кларк, ментор, приятел и много повече за Д. Хупчик

Д. Хупчик е посветил особено внимание на научното наследство на своя учител и приятел проф. Джеймс Кларк (1973; 1987; 2011). Забележително негово дело е съставянето, редактирането и издаването на изследванията на проф. Джеймс Кларк под заглавие *Перо и меч: изследвания по българска история на Джеймс Ф. Кларк* (*The Pen and the Sword: Studies in Bulgarian History by James F. Clarke*. Boulder, CO: East European Monographs [no. 252], 1988. xxii + 537 pp.). Той не само подготвя статиите на известния българист за печат, но ги и допълва с научен апарат и пояснителни бележки, което още повече допринася за тяхната значимост и научна функционалност. Макар и предназначени за американската аудитория, тези изследвания на Дж. Кларк са с огромно значение за българската читателска аудитория и с невероятно въздействие върху нея. Поради това Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ подготви и издаде втората част от изследванията, включени в сборника, в елегантна и богато илюстрирана книга – *Американците откриват българите 1834–1878 г.* (Кларк 2013). Книгата беше представена на българската общественост по един подобаващ начин – с блестяща лекция на проф. Д. Хупчик на тема „Проф. Джеймс Ф. Кларк: пионер на българските исторически изследвания в Съединените щати“ от цикъла ежегодни лекции, посветен на Юджийн Скайлър, организиран с особена тържественост от Американския научен център в София на 6 март 2013 г.¹ По време на едноседмичното си гостуване по покана на Американския научен център в София проф. Хупчик даде редица интервюта пред български медии, в които запозна широката българска аудитория с българистичните изследвания в Съединените щати и с любопитни моменти от своята научноизследователска и преподавателска дейност.

В издателската и съставителската дейност на Д. Хупчик, която е доста интензивна, трябва да се отдели особено място и на сборника *България, минало и настояще: преходи и повратни точки* (1996) – статии от Петата съвместна среща

¹ <http://arcsfall2012.blogspot.com/2013/03/eugene-schuyler-lecture-2013.html> и <http://arcsfall2012.blogspot.com/2013/02/eugene-schuyler-lecture-at-arcs-march-6.html>

на български и американски учени (25–27 май 1994 г.) в Питсбърг (Университета на Питсбърг), на която той е организатор.

В момента той работи над два особено значими за българистичните изследвания в САЩ проекта. Д. Хупчик подготвя едно изследване на българо-византийските войни за балканска хегемония през Ранното средновековие (809–1018) и българското средновековно военно изкуство, озаглавено *Silver-Lined Skulls & Blinded Armies: The Bulgarian-Byzantine Wars for Early Medieval Balkan Hegemony, 809–1018*. Вторият амбициозен проект – *Slavic Sources for Balkan History, Ninth through Nineteenth Centuries* – е насочен към съставянето на двутомно издание на славянски извори за балканската история в английски превод, предназначен за целите на университетското преподаване.

След загубата на проф. Джеймс Кларк проф. Д. Хупчик поема мисията на президент (1992–1995) на Асоциацията за българистични изследвания (BSA), на която е член и до днес. Той е член и на Американската историческа асоциация (АНА). За неговите заслуги в областта на българистичните изследвания в Съединените щати Държавният съвет на България го удостоява през 1984 г. с юбилеен медал „1300 години България“.

Ваня Лозанова

Цитирана литература:

1. Dingsdale 1999: Dingsdale, A. Redefining 'Eastern Europe': A New Regional Geography of Post-Socialist Europe? – *Geography*, Vol. 84, No. 3 (July 1999), 204–221.
2. Estes 1997: Estes, R. J. Social Development Trends in Europe, 1970–1994: Development Prospects for the New Europe. – *Social Indicators Research*, Vol. 42, No. 1, 1997, 1–19.
3. Кларк 2013: Кларк, Дж. Ф. Американците откриват българите 1834–1878 г. Превод от англ. и съставител В. Лозанова-Станчева, С., 2013, 231 с.

Избрана библиография

Книги:

4. *The Bulgarians in the Seventeenth Century: Slavic Orthodox Society and Culture under Ottoman Rule*. Jefferson, NC, & London: McFarland & Co., Inc., 1993. xxviii + 314 pp.
5. *Culture and History in Eastern Europe*. New York: St. Martin's Press, 1994. xviii + 206 pp.
6. *Conflict and Chaos in Eastern Europe*. New York: St. Martin's Press, 1995. xiv + 322 pp.
7. *A Concise Historical Atlas of Eastern Europe*. [Co-author, with Harold E. Cox] New York: St. Martin's Press, 1996. xiii + 120 pp., 50 maps.

8. *The Palgrave Concise Historical Atlas of Eastern Europe*. 2nd, revised and updated ed. [Co-author, with Harold E. Cox]. New York: Palgrave, 2001. ix + 130 pp., 52 maps.
9. *The Palgrave Concise Historical Atlas of the Balkans*. [Co-author, with Harold E. Cox]. New York: Palgrave, 2001. ix + 128 pp., 50 maps.
10. *The Balkans: From Constantinople to Communism*. New York: Palgrave, 2002. xx-viii + 468 pp.
11. *Les Balkans: Atlas Historique*. [Co-author, with Harold E. Cox]. Translated by Philippe Ricalens. French preface by François Cailleteau. Paris: Economica, 2008. xii + 126 pp., 50 maps.

Редакция и съставителство:

12. *The Pen and the Sword: Studies in Bulgarian History* by James F. Clarke. Boulder, CO: East European Monographs [no. 252], 1988. xxii + 537 pp.
13. *Bulgaria, Past & Present: Transitions & Turning Points*. [Co-editor, with Donald L. Dyer] Volume 9 of *Balkanistica* (1996, special ed.). x + 308 pp.
14. *Hungary's Historical Legacies: Studies in Honor of Steven Béla Várdy*. [Co-editor, with R. William Weisberger] Boulder, CO: East European Monographs [no. 554], 2000. lvi + 257 pp.
15. *Profiles of Revolutionaries in Atlantic History, 1700–1850*. [Co-editor, with R. William Weisberger and David L. Anderson] Boulder, CO: Social Science Monographs, 2007. vi + 338 pp.

Статии:

16. Sofia: A 17th-Century Center of Bulgarian Orthodox Culture. – 1st International Congress on Bulgarian Studies: Papers – Roundtables. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1982, 214–27.
17. Seventeenth-Century Bulgarian *Pomaks*: Forced or Voluntary Converts to Islam? – *Society in Change Studies in Honor of Béla K. Király*. Edited by S. Béla Várdy and Ágnes H. Várdy. Boulder, CO: East European Monographs [no. 132], 1983, 305–14.
18. Bulgaria's Moslem Minority Troubles in the Context of Balkan History. – *Radio Free Europe Research: Research Analysis Division Background Report*, no. 26 (29 March 1985), 1–6.
19. 17th-Century Developments in Bulgarian Education: Laying the Groundwork for Modernity. – *Bulgarian Historical Review* 16, no. 2, 1988, 32–48.
20. The Place of the Seventeenth Century in Bulgarian History. – *Indiana Slavic Studies 6/Balkanistica* 8, 1992, 62–72
21. Orthodoxy and Bulgarian Ethnic Awareness under Ottoman Rule, 1396–1762. – *Nationalities Papers* 21, no. 2 (Fall 1993), 75–93.
22. Nation or *Millet*?: Contrasting Western European and Islamic Political Cultures in the Balkans. – *Wilkes University 1994 „Final Word“ Faculty Lecture*. Wilkes-Barre, PA: Wilkes University Press, 1994. 40 pp.

23. A Statistical Overview of Seventeenth-Century Bulgarian Orthodox Society and Culture.“ *Bulgaria, Past & Present: Transitions & Turning Points*. Edited by Dennis P. Hupchick and Donald L. Dyer. – *Balkanistica* 9 (1996, special ed.), 74–102.
24. Seventeenth-Century Cultural Contacts Between Bulgarians and Romanians. – *Romanian Civilization* 5, no. 3 (Winter 1996–97), 77–88.
25. „Chitalishta“, „Exarchate“, „Pomaks“, „Sofronii Vrachanski“, „Turks“, and „Uniate Church“. – *Encyclopedia of Eastern Europe: From the Congress of Vienna to the Fall of Communism*. Edited by Richard Frucht. New York: Garland, 2000, 133–34, 264, 630–31, 755, 813–14, and 819–20.
26. Bulgaria’s ‘Turks’: A Muslim Minority in a Christian Nation-State, 1878–198. – *Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Edited by Steven Béla Várdy, T. Hunt Tooley, and Ágnes Huszár Várdy. Boulder, CO: Social Science Monographs, 2003, 133–56.
27. Bulgarian ‘Incunabula’ in the James F. Clarke Library Collection. – *Études balkaniques* 47, no. 1, 2011, 38–53.

За него:

28. Bell 1994: Bell, J. D. (rewied), *The Bulgarians in the Seventeenth Century: Slavic Orthodox Society and Culture under Ottoman Rule* by Dennis P. Hupchick – *Slavic Review*, Vol. 53, No. 2 Summer, 1994, p. 624.
29. Várdy 2000: Várdy, Béla C. American Scholarship on Bulgaria, Balkans, and East Central Europe: The Works of Dennis P. Hupchick. – *Eurasian Studies Yearbook* 72, 2000, 197–205.

В памет на Свен Густавсон (1938–2013)

На 12 февруари 2013 г. на 74-годишна възраст почина проф. емеритус Свен Густавсон – един от видните шведски слависти, добре познат в международната общност на славистиката. Неговият научен път е свързан с Упсалския университет. Той е петият¹ професор по славянски езици в Университета, където през 1891 г. се създава първата подобна професура в скандинавските страни, и заема тази позиция от 1977 г. до 2003 г. След пенсионирането си Свен Густавсон продължава научната си дейност в Центъра за мултиетнически проучвания към Упсалския университет (сега „Хюго Валентинцентър“), без да прекъсва връзките си с упсалските слависти. Проф. Густавсон е дългогодишен член на Международния комитет по славистика.

Роден на 1 юни 1938 г., той израства в малкото селце Екер, близо до гр. Йоребру, на стотина километра западно от Стокхолм. Още в детството си проявява особен интерес към литературата, най-вече към поезията, и става един от постоянните и усърдни читатели в общинската и градската библиотека. Гимназиалното си образование получава в Каролинската гимназия в Йоребру със специализирано обучение по класически езици. Продължава образованието си в Стокхолмския университет, където следва скандинавски езици, история на литературата и славянски езици. През 1966 г. защитава лицензиат, а през 1969 г. – докторска дисертация. Те поставят началото на дългия му научен път в областта на славистиката в най-широкия смисъл на това понятие, воден от живия интерес както към разнообразието и спецификата на славянските езици и литератури, така и към славянската култура изобщо. Библиографията на Свен Густавсон съдържа около 160 заглавия на монографии, статии, антологии, речници и преводи, писани както на шведски, английски и немски, така и на част от славянските езици: български, полски, сръбски, хърватски, руски и др. Пълният списък с неговите публикации може да се намери на страниците на юбилейното 50-то издание на *Slovo*, електронното списание на славистите в Упсала².

В научния профил на проф. Густавсон се очертават три в еднаква степен представителни дейности: изследователската му дейност, активността му като организатор и редактор на множество шведски, скандинавски и международни

¹ Имената на неговите предшественици в хронологичен ред: Й. А. Лундел (1891–1916), Р. Екблум (1921–1939), Г. Гунарсон (1940–1966), Й. Трипучко (1966–1977).

² M. Svensson & O. Klauber. „Forty Years of Slavic Studies: Sven Gustavsson’s Bibliography“. *Slovo: Journal of Slavic Languages and Literature* 50, 141–156, 2010. <http://www2.moderna.uu.se/slovo/Archives/2010-50/Svens-bib-slutversion.pdf>.

форуми, както и популяризаторско дело. Съчетаването на тези три дейности го превръща в един от последните „широки“ слависти в Швеция, които с еднакъв интерес се отнасят както към проблемите на различните славянски езици и литератури в научен аспект и създаването на еднакви условия за тяхното развитие, така и за равностойното им присъствие и „видимост“ в шведското общество.

Първата му научна публикация е дисертационният му труд от 1969 г. *Accent Paradigms of the Present Tense in South Slavonic. East and Central South Slavonic* – изследване, в което прави опит за класификация на българските, македонски и сърбохърватски диалекти на базата на историческата акцентология, но с корпус от съвременните езици. Друга тема в този ранен етап от научната му дейност е изследването на функциите на дългите и кратки форми на прилагателните имена в руски език в синхронен план. Интересът към сравнителното славянско езикознание и по-специално южнославянските езици постепенно преминава към по-широкото поле на социолингвистиката или, както самият той предпочита да я нарича „политическа лингвистика“, която до края на изследователската му дейност заема средишно място. Тук могат да се изброят многобройните му публикации за русински, за езиците след разпадането на Югославия и на Съветския съюз, в които се засягат теоретични проблеми както на езиковата политика по отношение на малцинствените езици, така и на стандартизирането на отделните славянски езици след разпадането на държавите, в които са съществували.

В областта на литературата проф. Густавсон отделя специално място на отделни представители на различните славянски литератури. Тук влизат изследванията му за езика на Александър Солженицин, Васко Попа, Владислава Шимборска и Карел Чапек. Особен интерес представлява изследването на езика в романа на Михаил Шолохов *Тихият Дон*, в което с методите на компютърната лингвистика се отхвърлят съмненията за авторството на писателя.

Две от темите, които неизменно присъстват в научните интереси на проф. Густавсон, оставят ярък отпечатък и в публикациите му в областта на българистиката: от една страна, акцентологията и диалектологията, а от друга, характеристиките на поетическия език. Сред тях трябва да отбележим *Фреквентен речник на българския поетически език*, изготвен в тясно сътрудничество с проф. Петър Пашов и Борис Иванов.

Един от основните приноси на проф. Густавсон за развитието на българистиката в Упсалския университет е свързан с дейността му като организатор на различни научни форуми. Пет от тях са свързани именно с българистиката. През 1979 г. (Мальовица), 1982 г. (Kungälv), 1985 г. (София), 1989 г. (Helsingfors) и 1996 г. (Баня) се провеждат българо-скандинавски симпозиуми, по време на които се установяват трайни контакти между скандинавските българисти и колегите им в България. Идеята за провеждането на тези симпозиуми се ражда през 1977 г. в разговор между С. Густавсон, П. Пашов (по това време лектор по

български език в Упсала) и А. Шьобери (професор по славянски езици в Стокхолм и специалист по старобългарски). Материалите от втория симпозиум са публикувани в серията, издавана от Института по славянски езици в Упсала *Uppsala Slavic Papers*.

В тази серия под редакцията на проф. Густавсон са публикувани и материалите от симпозиуми, посветени на полския театър и драматична техника, на старата шведска славистика, на Карел Чапек, проведени съответно през 1982 г., 1984 г. и 1991 г. в Упсала. Списъкът на подобни форуми в национален и интернационален мащаб, организирани от проф. Густавсон, е дълъг. Тази част от дейността му продължава включително до ноември 2012 г., когато се провежда организираният от него съвместно с Kungl. Vitterhetsakademien (Royal Swedish Academy of Letters) шведско-сръбски симпозиум. Широките интереси на Свен Густавсон в славистиката и контактната мрежа, която създава, утвърждават славистиката в Упсала в международен мащаб. Те разширяват пътя на младите слависти още в самото начало на научната им кариера. По време на неговата дейност като професор по славянски езици 17 докторанти защитават дисертации.

Даниела Асенова, Рогер Юлин

Избрана библиография

Българистика

1. Акцентуация императива в балкано-славянских диалектах. – *Първи българо-скандинавски симпозиум 24–30 септември 1979 г. Български изследвания*. С., 1981, 71–82.
2. Българският поетически език. – *Език и литература*, 12, 1981, № 1, 3–11.
3. (Ed. with Arne Hult and Lennart Lönngrén) *Proceedings of the Second Bulgaro-Scandinavian Symposium, Held at Kungälv 9–15 August 1982*. Band 1+2. Uppsala, 1986, 306+122 pp. (= *Uppsala Slavic Papers* 13:1, 13:2).
4. Акцент и аналитизъм в балкано-славянските диалекти. – *Uppsala Slavic Papers*. 1986, 13:2, 275–284.
5. *Антология на българската поезия*. Uppsala, 1987. (Ред. заедно с Борис Иванов)
6. *Associationer*, Uppsala, 1986 (1988) 59 с. (Предговор и подбор)
7. Българистиката – състояние и перспективи. – В: *Втори международен конгрес по българистика, София 23 май–3 юни 1986 г. Доклади 22*. София 1988, 218–221.
8. *Nostalgi*, Aros Förlag, 1990, 80 с. (Превод и предговор)
9. Българският поетически език. *Българистични изследвания. Трети българо-скандинавски симпозиум, 20–26 септември 1985*. С., 1991, 7–22.

10. *Фреквентен речник на българския поетичен книжовен език*. С., 1999, 226 с. (Заедно с Петър Пашов и Борис Иванов)
11. *Българският поетически език. Народна поезия. Изходни текстове (включени в квантитативно-статистическото проучване на Славянския институт при Упсалския университет)*. С., 2007, 607 с. (Ред. заедно с Борис Иванов)

Славянско сравнително езикознание и социолингвистика

12. *Accent Paradigms of the Present Tense in South Slavonic. East and Central South Slavonic*. Stockholm, 1969, 145 pp. (= Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Slavic Studies 3).
13. *Predicative Adjectives with the Copula byt' in Modern Russian*. Stockholm, 1976, 399 pp. (= Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Slavic Studies 10).
14. „From Proto-Slavic to Modern South Slavic standard languages. A personal view“. *Bulgaristica - Studia et argumenta: Festschrift für Ruselina Nitsolova zum 65. Geburtstag. Jubileen sbornik v čest na 65-ta godišnina na prof. dfn. Ruselina Nicolova, herausgeben von Sigrun Comati*. München, 2008, pp. 377–392 (= Specimina philologiae Slavicae 151).
15. *Rusinerna i Jugoslavien, deras kultur och språk* [The Rusyns in Yugoslavia: their Culture and Language]. Stockholm, 1975, 79 pp. (= Institutionen för slaviska och baltiska språk, Stockholms universitet, Meddelanden 13).
16. „Tschechisch in Jugoslawien. Einige Beobachtungen anhand von Material aus der Zeitung 'Jednota' [Czech in Yugoslavia. Some Observations on the Basis of Material from the Journal 'Jednota']“. *Wiener Slawistischer Almanach* (München), 1984, Vol. 13, 63–77.
17. (With Kjell Magnusson) „Bosniska muslimer“. *Det mångkulturella Sverige. En handbok om etniska grupper och minoriteter*. Ed. Ingvar Svanberg and Harald Runblom. Stockholm, 1989. [Articles on Bosnian Muslims; Kashubs; Macedonians; Rusyns; Russians].
18. „Socialism and Nationalism. Trends and Tendencies in the Language, Nationality and Minority Policy of the Socialist Countries of Post-War Europe“. *Sociolinguistica* (Tübingen), 1990, Vol. 4, pp. 50–83.
19. (Ed. with Harald Runblom) *Language, Minority, Migration. Yearbook 1994/1995 from the Centre for Multiethnic Research*. Uppsala, 1995, 220 pp. (= Uppsala Multiethnic Papers 34).
20. (Ed. with Zdeněk Starý) *Minority Languages in Central Europe*. Berlin & New York, 1996, 139 pp. (= International Journal of the Sociology of Language: 120).
21. *Standard Language differentiation in Bosnia and Herzegovina. Grammars, Language Textbooks, Readers*. Uppsala, 2009, 312 pp. (= Uppsala Multiethnic Papers 52).

Славянски писатели и литератури

22. (With Geir Kjetsaa, Bengt Backman and Steinar Gil) „Preface“. *The Authorship of The Quiet Don*. Oslo, 1984, pp. 7–12; 99–120; 152–153. (= Slavica Norvegica 1).

23. (Ed. with Lennart Lönngren and Karel Šebesta) *Karel Čapek. Bidrag till ett symposium hållet i Uppsala 5 april 1990* [Karel Čapek. Contributions to a Symposium Held in Uppsala April 5, 1990]. Uppsala, 1991, 136 pp. (= Uppsala Slavic Papers 20).
24. „Opening Address“. *Wisława Szymborska. A Stockholm Conference, May 23–24, 2003*. Eds. Leonard Neuger and Rikard Wennerström, Stockholm: The Royal Academy of Letters, History and Antiquities, 2006, 9–13.

1869

ОТЗИВИ

Beati possidentes. Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на проф. дфн Боряна Христова. Съст. и ред. Тотоманова, А. и Цв. Панчева. С., Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, 2012. 560 с.

Сборникът в чест на проф. дфн Боряна Христова съдържа широк спектър от изследвания в областта на медиевистиката, литературознанието, историята, библиотекознанието. Тематиката на статиите, предложени от четиридесет и пет автори, разкриват разнообразието на полетата на творческо дирене и присъствие на една от ярките фигури в съвременната ни култура – учен, наследник на бележити имена в историята на българското книгознание, преподавател, писател, дългогодишен директор на Националната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ и неповторим вдъхновител за всеки, докоснал се до магичния ѝ свят на сладкодумен разказвач, учител и откривател, запазил по детски искреното удивление от красотата на словото.

Първият от шестте дяла на книгата е посветен на юбилярката и съдържа нейни потрети, написани съответно от *А. Гергова*, *А. Дончева* и *В. Людканова*. Тук е поместена и съставената от *Е. Ангелова-Пенкова* подробна научна библиография на Б. Христова, наброяваща двеста и тринадесет труда: дисертации, книги, учебници, студии и статии, рецензии, отзиви, съобщения, интервюта, съставителска, редакторска и преводаческа дейност, ръководство и рецензиране на дисертации.

Вторият дял на сборника е озаглавен „Националната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ и нейното книжовно богатство“ и съдържа разнообразни по тематика публикации, които разглеждат общи или частни проблеми, свързани с проучването, съхраняването и популяризирането на книжните фондове на Библиотеката. *Цв. Панчева* предлага обзор върху досегашното състояние и перспективите в представянето на най-ценните писмени паметници от националното ни книгохранилище в европейските дигитални библиотеки и портали. *Е. Узунова* разглежда теоретичните проблеми, свързани с описването и изучаването на българската ръкописна книга от XIX в. В публикацията на изкуствоведката *Р. Вълкова* са анализирани миниатюрите и декоративната

украза на Никодимовото евангелие от XV в. (НБКМ 41), като е поставен акцент върху методиката за изследване и реставриране на средновековни ръкописи, в които е използвана рядката техника „лаково покритие“. Интересен поглед върху „Абагар“ на Филип Станиславов предлага *Б. Минчева*. Въз основа на семантичен анализ на числата, залегнали в тестовите, изображенията и физическото оформление на изданието, тя извежда негови скрити послания и го разглежда като молитвеник амулет за „отвързване на късмета“ и сакрален обект, еквивалент на „силни мощи“. *Р. Кирилова* е посветила проучването си на приписките, които разкриват историческия и социален контекст на битуването на съхраняваните в Националната библиотека екземпляри от второто издание на „Кириакодромион, сиреч Неделник“ на Софроний Врачански. Вестникът на П. К. Яворов „Свобода или смърт! Бунтовен лист“ от 1903 г. е обект на проучването на *М. Бошнакова*, която разкрива нови интересни шрихи от биографията на поета като публицист и общественик. Просопографски принос е и публикацията на *Л. Георгиев*, в която са изнесени нови данни за чуждестранната кореспонденция на бележития интелектуалец и учен проф. Тодор Боров. Останалите публикации в този дял на сборника представят документи и паметници на сфрагистиката от ориенталските фондове на Библиотеката. *Ст. Кендерова* въвежда в научно обращение „иджаза“ – майсторски диплом, издаден на ученик на Мустафа Ракъм, един от най-изтъкнатите османски калиграфи от първата половина на XIX в. *Р. Ковачев* публикува данните от данъчен опис на села от нахия Рупчос, с което прецизира и допълва историята на османския кадастър и динамиката на етническата картина в Централните Родопи през XVII в. *А. Стоилова* обнародва засвидетелстваните в три арабски ръкописа от НБКМ печати амулети и разширява представите за магическите практики и използването на амулети в шиитска среда.

Третият дял на изданието – „Балканско ръкописно наследство“ – обединява изследвания върху средновековни текстове и ръкописи. Статията на *А. Минчева* повдига важни методологически проблеми на изучаването на преводите на текстовете със сложно философско съдържание въз основа на примери от Постническите слова на Исак Сирин. *Кл. Иванова* представя бележки и уточнения по съдържанието на два ръкописа: Гилфердинг 34 и F.I.829 от Руската национална библиотека в Санкт Петербург, които съдържат важни сведения за историята на новоизводните триодни панигирици. *А. Джурова* се спира върху развитието на цветния византийски стил (Blütenblattstil) от XIII–XIV в. върху материал от изборните евангелия Вльора 11 и Берат 13 от Тирана. Публикацията на *А. Милтенова* оповестява най-ранния неизвестен досега южнославянски препис на Епифаниевото житие на Богородица и неговото текстово обкръжение (в Сборник М. II-2 и Фраг. М-34 от XIV в., Архив на Република Македония, Скопие). *Е. Коцева* излага в статията си бележки върху датировката на Супрасълския сборник – 70-те г. на X в. Изложената от нея хипотеза се основава на методика, съчетаваща съпоставителен анализ на писмото, шрифтовите комплекти и композирането

на писменото поле в славянски и гръцки ръкописни и епиграфски паметници с текстологичен подход, който анализира подбора на текстове в техния исторически контекст и почива на извеждането на „скрити“ дати (календар, императорска титулатура, спорни тестове около Filioque и др. в Супрасълски сборник; белези за катедрално богослужение, забрани за брак, пътуване и събиране в Енински апостол и др.). Публикацията на *И. Христова-Шомова* предлага издание на преписа на Службата на св. Ахил Лариски в Драготиния миней, новооткрит славянски ръкопис, който се намира в палимпсеста на Апостол №880 от НБКМ. Химнографски паметник е представен и от *М. Йовчева*, която се спира върху архаичните черти в състава на паметите, композицията на службите и текстовите особености на етрополския Февруарски миней от XVII в. (ЦИАИ 89). *М. Димитрова* публикува анализ на преводаческите решения при предаването на богословски термини и важни християнски понятия в славянската версия на катената към Песен на песните по единствения ѝ запазен препис – Рс. 2/24 от XV в., Рилски манастир. Статията на *В. Велинова* се фокусира върху очертаване на архаичните и новите тенденции в композирането на съставите на владетелските сборници от времето на цар Йоан Александър (Лаврентиев, Поп-Филипов, Хилендар 434 и др.). *Е. Мусакова* идентифицира група от седем ръкописни четириевангелия и четири фрагмента от втората половина на XVI в. (Пшинското евангелие ЦИАИ 353, Евангелието от Радовище и др.), чиито кодикологични и палеографски белези показват принадлежността им към едно и също книжовно средище в югозападните български краища. Върху четириевангелски препис се спира и *Н. Петкова*, която представя украсата, подвързията и обкова на малко познатото Копривщенско евангелие от XVII в. Интересни данни поднася статията на *Б. Велчева*, която е посветена на използването на глаголическото писмо на Атон.

Делът „История, литература, изкуство“ обхваща разнообразни по тематика и хронологичен обхват изследвания върху историята на книгата, църковната история и литературни явления. *В. Гюзелев* прави обзор върху цените на книгата и хартията в средновековна България през XIII–XV в. На проблема за класиката и книгоиздаването в съвременна България е посветена статията на *А. Бенбасат*. *А. Федотов* въвежда читателите на сборника в света на Юн Сон-до, корейски поет класик от XVII в. „Завладяването на Константинопол“ като митологичен сюжет в българските историографски текстове, фолклор и възрожденска литература е изследван в статията на *Н. Аретов*. *М. Кирова* пък се обръща към митологичния библейски модел „любов между двама мъже герои“ в литературната традиция на Близкия изток и Древна Гърция. На друга митологема – за „царя антихрист“, и битиването ѝ в руското общество, фолклор и литература през XVIII в. е посветено изследването на *Р. Илчева*. Публикацията на *И. Гергова* съдържа сведения за двама неизвестни български светци от Възраждането, чиито култове са

засвидетелствани единствено със стенописни изображения – на св. Пахомий Кричимски в църквата „Успение Богородично“, с. Паталеница, Пазарджишко, и на св. Мария Неврокопска в църквата „Св. Никола“, с. Тополница, Дупнишко. *Р. Делчева* също се спира върху възрожденско явление – институцията на таксидиотството, и по-конкретно, върху книжовната дейност на монасите таксидиоти от Зограф, Хилендар, Рилския манастир и други обители.

„Личности и идеи“ е оглавението на петия дял, който обединява приноси към биографиите на известни или по-малко известни фигури от Българското възрождане и най-новата ни история. *Хр. Темелски* изнася сведения за образованието и духовното израстване на архимандрит Йосиф Соколски. Архивни данни за дейността на Иван Добровски, основател и първи уредник на Пловдивската народна библиотека, публикува *Р. Колева*. Статията на *М. Младенова* е посветена на публикации и материали от личния архив на Велико Йорданов, свързани с личността на Пенчо Славейков. *Кр. Даскалова* предлага опит за портрет на една малко позната фигура от културната ни история – Жени Божилова-Панева, редактор на женското списание „Гражданка“ (1911–1912 г.). Интересен поглед към книжовното наследство и личността на акад. П. Динев поднася библиографката Т. Янакиева, която разглежда неговите трудове, посветените на него издания, както и личната му библиотека през призмата на представата на учения за отношението „слово–книга–библиотека“.

Последният дял на юбилейния сборник е озаглавен „Библиотеки и информация“ и обхваща публикации върху теоретични и практически проблеми на библиографията, библиотечното дело и съвременното информационното обезпечаване на библиотеките. Статията на *А. Тотманова* представлява исторически преглед на компилирането на текущата национална библиография на България в периода на централизирана държавна икономика. *А. Дипчикова* представя теоретичен анализ, засягащ международните и националните правила за каталогизация, очертавайки възможните решения и перспективите в тази основна област на библиотечно-библиографското познание и практика. Тенденциите в издаването на литература в областта на библиотекознанието, библиографията, информационната наука и книгознанието в България след 1990 г. е темата, разработена от *Н. Шуманова*. Публикацията на *Ст. Денчев* пък насочва вниманието към характеристиките на информационното общество в контекста на изграждането и развитието на култура на прозрачност. На частен проблем от тази сфера е посветена статията на *А. Димчев*, която представя опита на СУ „Св. Климент Охридски“ в създаването на открит достъп до научните публикации в България. Последният за сборника текст е на *Е. Янакиева* и обобщава състоянието на информационното обслужване на библиотеките у нас.

Предисловие от съставителите и избрани фотографии на юбилярката рамкират книгата с нескрита емоция, която още веднъж показва невъзможността да

се мисли, чувства и пише без пристрастие за проф. Б. Христова. Защото – ако може така да се перифразира заглавието на сборника: Честита е тя, бидейки имаща! Дръзновение, страст и талант да обича, да открива и преоткрива словото и да увлича в магията му докосналите се до него!

Диляна Радославова

Марияна Цибранска-Костова, Елка Мирчева. Зайковски требник от XIV век. Изследване и текст. С., Валентин Траянов, 2012. 384 с.

Първата книга, която българската медиевистична общност посрещна в началото на 2013 г. в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, беше изданието на ръкопис, сигниран в колекцията на книгохранилището под № 960. Това е молитвословът, известен като „Зайковски требник“ (ЗТ)¹.

Историята на ръкописа, представена в изданието, е част от историята на самата Библиотека, страница от историята на Българското възраждане и документ за историята на българския език, неговия ареал, развитие и контакти. Ръкописът попада в Националната библиотека благодарение на видинското землячество – той е семейна реликва, закупена на Атон от Цеко Ванчев от Видин с прякор „Зайко“ и оттук – Зайков. През 1871 г. Цеко Ванчев е един от представителите на Видинската епархия в Църковно-народния събор, свикан в Цариград за отстояване самостоятелността на Българската църква. Двама други видинчани – Найчо Цанов (1857–1923) и бъдещият академик и пръв историк на българския език – Стефан Младенов (1880–1963) – са причина Зайковският требник да влезе в историята на българската писмена култура. Найчо Цанов посредничи между собственика на ръкописа Цеко Ванчев и филолога Стефан Младенов. Той, от своя страна, през 1910 г. издава студия в „Периодическо списание“ под наслов „Зайковски светогорски требник“.

Митарствата в науката на този забележителен ръкопис продължават 102 години. Докато подготовеният за печат от М. Цибранска и Е. Мирчева труд престоява повече от 20 години, расте академичната необходимост от текстовете в него, които са класически извор за развитието на християнската доктрина според гръко-латински и славянски източници, документирани преди настоящето издание от П. Пенкова и М. Цибранска-Костова. Зайковският требник се цитира в трудовете на изтъкнати познавачи на българския език като Ст. Младенов, Б. Цонев, К. Мирчев. Именно „на този фон Зайковският требник очертава естественото диахронно развитие на южнославянския требник, предшества реформаторската дейност на Патриарх Евтимий в Търново, но вероятно съвременно на началото на реформите на богослужебните книги, започнало на Света гора през XIII в.“ Защото в състава на ръкописа са включени 28 текста, записани на 96 листа пергамент с размери 195 x 157 мм, които съставят „11 самостоятелни текстови единици [информационни блокове, бел. ЕК], които могат да се разпределят в три

¹ Стоянов, М., Кодов, Хр. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. 3. София, 1964, 114–115.

тематични групи, подходящи и за компютърна каталогизация на требникови състави².

В съдържанието на Зайковския требник са запазени текстове, които показват *приемствената връзка* между писмените извори на Кирило-Методиеви богослужбни текстове, тяхното разпространение и съхраняване в хинтерланда на новопокръстените българи (напр. Чин на погребение). Привлича вниманието и *обръщането към по-стари практики* (Чин на кръщение) с обливане/потопяне във вода, което се пази и в иконографията под влияние на итало-гръцката традиция. Не на последно място е регистрацията на *първата атонска редакция* в една основна богослужбна и полифункционална по употреба книга – Псалтира, от който в Зайковския требник е поместен псалм 118. Друг важен факт е наличието в ръкописа на *неизвестни* химнографски произведения с акростих и неизвестни малки жанрови форми на химнографията (стихири). Много интересно е наличието на следи от *писмени контакти* с източнославянски извори, които обясняват някои словоупотреби.

Две изследвания на ЗТ имат особено значение в неговата „биография“. Това е анализът на Борис Холошнай³, който утвърждава уникалността на състава му. За съжаление неговият докторат е трудно достъпен и в известен смисъл поучителен за медиевистите ръкописници. В края на силно захабената книга последната страница (л. 96б) не е била четлива по фотоси. De visu тя е разчетена от М. Цибранска-Костова. Така благодарение на непосредствената работа с ръкописа *Чина за погребение* е максимално възстановен. Именно тази служба става тема на едно по-цялостно изследване според текста на требника за необяснимия феномен – тайнството на смъртта. Раздялата с покойника, присъща на много религии, е особен обред у християните, свързан с вярата във Възкресението и Страшния съд. В Зайковския требник са запазени старинни тестове за ритуала и заупокойните молитви на висш духовник (архиерей), което е подчертано от Е. Мирчева: „оригиналната химнография за опело в голяма степен е съхранена в Зайковския требник“. Това са части от азбучните погребални стихири и фразов акростихов фрагмент. Специално за прочита и идентифицирането на химнографския материал в това чинопоследование бих искала да посоча и работата на Регина Койчева⁴ като методология и като нов принос в славянската песенна поезия. Ако се приеме, че химнографията е откритие на българската медиевистична школа, то ще трябва да се изтъкнат и безспорните успехи на изследователите при проучването на ЗТ. Също така от методологично естество

² Цибранска-Костова, М., Мирчева, Е. Цит. съч., 139.

³ Holosnjaj, B. Zajkovski Trebnik No 960 der National bibliothek „Hg. Kirill und Methodij“ in Sofia, Bugarien. Dissertatio und Doctoratum. Romae, PIO, 1995.

⁴ Койчева, Р. Неизвестные фрагменты акростиха древнеболгарского погребального канона шестого гласа. – *Studia Mediaevalia Slavica et Byzantina*. Vol. I. Погребението и смъртта в юдео-християнската литературна традиция. Съставителство и ред. Р. Койчева, А. Милтенова. София, 2011, 171–190.

и все въз основа на проучванията на двете авторки на изданието на паметника е въпросът за анализиране на съставите с оглед на текстовите единици, които те съдържат. Да се надяваме, че следващата тема би била *Чина на кръщение*, а защо не – темата за кучето и за вълка в дохристиянски и християнски вярвания на Балканите – тема, подсказана от *Молитва против бясно куче/пес и против бесен вълк, когато захаят човек* в требника.

Локализирането на ръкописа от М. Цибранска-Костова и Е. Мирчева започва с анализ на буквените знаци, лигатури и абривиатури, знаците за сегментация на текста и надредните означения; проследяване на графо-правописните особености, за да достигнат до следния извод: „Исторически погледнато, смесеният правописен тип в ЗТ може да се разглежда като взаимодействие на: **1.** Западнобългарската безюсова норма, възникнала на основата на северо-западните у-говори от края на XIII в., която се намира под силното влияние на сръбския рашки правопис; **2.** Двуюсовия среднобългарски правопис XII–XIV в., чийто широк обхват и нормативен престиж се откриват както в търновската и светогорската книжнина, така и в българските писмени паметници от северо- и югозападните територии“. Подобни са и изводите от езиковите данни, за които са издирени и критично анализирани морфосинтактичните и лексикалните особености на Зайковския требник. Мисля, че при локализирането на ръкописа тук трябва да се подчертае, че той попада в групата паметници, в които се откриват източнославянски (руски) особености – в лексиката, в памети от синаксара и в украсата. Доколко това се дължи на съживяването на известния от римско време рудодобив в този район на Североизточните Балкани и обмен със Западна Галиция – Трансилвания, доколко бихме могли да възстановим значението на Злетовската митрополия, книжовната продукция и книжовния обмен тук през XIII–XIV в.? Ето една нова тема, която предлага Зайковският требник – книжовната дейност и книжовните контакти като резултат от социалните условия. Към идеята за добре подготвен книжовник и вероятен съставител на Зайковския требник с опит в монашеско и мирянско служене води и атрибуирането на книжовника като преписач на Никодимовия типик⁵. Към съображенията на А.Турилов бих добавила, че особеностите на архиерейския погребален чин, започнат като традиционно опело на свещеник (поп), но запълнен със старинни текстове за по-висок (епископски) ранг, говорят по-скоро за книгохранилището на някой митрополитски център. А *Чинът за митрополитско ръкополагане / хиротония*, предизвикал спорове за своята времепоява в ръкописната традиция, но без съмнение също така преоткрит поради нуждите през XIII–XIV в. на българската и сръбската църква.

⁵ Турилов, А. К определению объема творческого наследия учеников Кирилла и Мефодия в составе славянского требника (Предварительные наблюдения над южнославянской рукописной традицией) – В: *Schriften über Sprachen und Text. Bd.8. Slavica mediavalia in memoriam Fracisci Venceslao Mares. Frankfurt am Main, 2006, 107–123; Зайковский требник.* – В: *Православная энциклопедия.* Т. 19. Москва, 2008, 528–529.

В оценката на това така добре обмислено и изчерпателно издание трябва да се подчертае пиететът на Валентин Траянов към публикувания ръкопис. За специалистите, които са виждали Зайковския требник, той очевидно познава ръкописа. Той е издател, запознат с безценното му съдържание, който уважава своите автори и съумява да създаде образец на затруднителната, а кой знае – може би и ненужна за някои – средновековна книга, с преклонение пред писменото слово и с уменията на съвременната полиграфия.

Елена Коцева

Калина Мичева-Пейчева. Сблъсъкът на чистотата и нечистотата в българската култура и език. С., Валентин Траянов, 2013. 311 с.

В последните години в съвременните езиковедски направления – етнолингвистика, лингвокултурология и др., като обект на изследване се наложи връзката между езика и културата, отражението на духовността и националния манталитет върху езика. Според етнолингвистиката цялата човешка дейност може да бъде осмислена чрез съдържателните компоненти на няколко основни бинарни семантични опозиции, една от които е *чист–нечист*. Новоизлязлата книга на К. Мичева-Пейчева е посветена на реализацията на тази опозиция, която в българския език и култура не е изследвана специално на езиково и етнокултурно равнище. Ето защо изследването е първото по рода си.

Работата е структурирана в пет основни глави, увод, заключение и списък на цитираната литература.

В *уводната част* се мотивира изборът на темата. Формулирани са обектът, предметът и целите на изследването и произтичащите от тях задачи. Основната цел на работата е разкриването на значимите и повтарящи се връзки на опозицията *чист–нечист* в традиционната култура и езика с останалите семантични опозиции, изясняването на съществуващата йерархия в отношенията между тях. За реализирането ѝ авторката си поставя следните задачи: уточняване на изходната теоретична база на изследването; проучване на семантичните полета на нечистите същества, нечистите и чистите хора, нечистите и чистите животни в българската култура, като се използват данни от българските диалекти и от съвременния книжовен език; изследване на първичните названия на представителите на петте семантични полета и вторичната номинация с тях, като се класифицират по ономаσιологични признаци; установяване на основните типове словообразуване при първичните и вторичните названия. В *уводната глава* се посочват използваните методи – синхронен и диахронен, лингвокултурен семантичен анализ на концептите чистота и нечистота, етнолингвистичен анализ на номинационните процеси. Изброени са източниците на включения емпиричен материал – диалектни архиви, етнолингвистични, етнографски и фолклорни проучвания, речници, лично събран на терен материал.

В *първата глава* на работата е направен критичен преглед на съществуващата литература, свързана с разглежданата тема, и са определени изходните теоретични постановки при изследването на събрания материал. Проследени са семантичните опозиции, които се приемат за основни в славянската етнолингвистика и лингвокултурология, в изследванията на С. М. Толстая, В. Н. Топоров, В. И. Иванов, Т. Цивян, Л. А. Софронова, Т. В. Крилова, Н. В. Злиднева, А.

Левин-Щайман, И. Фарино, М. Стасяк, Д. Чавдарова, М. Пенчева, М. Китанова, Н. Павлова, П. Илиева, Л. Крумова-Цветкова и др., като авторката изразява и собственото си отношение по разглежданата проблематика. Като програмен се определя лингвистичният и културологичен подход на Е. С. Яковлева при анализа на концепта *чистота* в древноруската концептосфера (срв. *О концепте чистоты в современном русском языковом сознании и в исторической перспективе*).

Въпреки че в българското езикознание семантичната опозиция *чист–нечист* досега не е изследвана цялостно от етнолингвистична гледна точка, съществуват отделни публикации от български автори, които засягат някои нейни аспекти като обреди, обредни практики и техните названия. Разпръснатата информация е обобщена и отразена от К. Мичева-Пейчева при прегледа на литературата по проблематиката, срв. М. Китанова, П. Легурска, Н. Павлова, Д. Младенова, Р. Попов, М. Събкова-Беновска, А. Анчев и др.

В първата глава се прави и обобщение на особеностите на семантичната опозиция *чист–нечист*, посочват се съставлящите я семи и относителността на оценката за чистота и нечистота.

В тази глава се уточняват още и основните научни понятия, използвани в процеса на анализа – семантична опозиция, лингвокултурен концепт, вербален израз на концепта, ядро, приядрена зона и периферия на концепта, семантично поле и семантично пространство, конотативно значение. Изяснява се съдържанието на термина концепт, за който няма все още единно определение в научната литература. К. Мичева-Пейчева приема работното определение за концепт на Маслова: „Концептът е семантично образувание, което има лингвокултурна специфика и по един или друг начин характеризира носителите на определена етнокултура. Концептът отразява етническият мироглед и маркира етническата езикова картина на света... Но в същото време той е някакъв квант знание, отразяващ съдържанието на цялата човешка дейност. Концептът не възниква непосредствено от значенията на думата, а е резултат от сблъсъка между речниковото значение на думата и личния и народния опит на човека. Той има емоционален, експресивен и оценъчен ореол“ (*Введение в когнитивную лингвистику*. М. 2006, с. 47).

В следващите глави се разглеждат семантичните полета на нечистите същества, нечистите и чистите хора, нечистите и чистите животни. При анализа на всяко семантично поле се определят неговите диференциални признаци и се разкриват съществуващите корелации с други семантични опозиции. Посочват се съществуващите названия в диалектите, техните фонетични и словообразователни варианти, устойчивите словосъчетания и фразеологизмите. Анализира се произходът на всяко название, като се посочват и съществуващите различни хипотези. Чрез етнолингвистичен анализ във всяко семантично поле се разкрива връзката между съответните названия и представата за назоваваните обекти в народната култура (в легендите, вярванията, ритуалите). Правят се

паралели с останалите славянски и балкански езици, които сочат към общност на митологичните представи.

Втора глава е посветена на семантичното поле на нечистите същества. Това поле е уникално, тъй като е присъщо само за демонологията на православните славяни и се отличава с асиметричност в проявлението – отсъства съответното поле за чисти митологични същества. Нечистите същества са най-богато документираните в традиционната българска култура и в езика. В работата са разгледани подробно нави, дявол, дракус, демон, вампир, ехо, чума, шарка, треска, вънкашна болест, вънкашни погани, караконджул, мора, русалка, самодива и самовила, таласъм. Всяко нечисто същество е анализирано по следния модел – описание, причини за появата му, време и място на действие, растения и болести, свързани с него, предпазващи практики и др.

Третата глава е посветена на нечистите хора. Отделени са два подраздела: хора с недъзи – сакати и недъгави (криви хора, леви хора, куци хора, къси хора, къпави и лихи хора, слепи и глухи хора) и нечисти жени (бездетка, бременна жена, родилка).

В *четвъртата глава* са разгледани чистите хора – чиста жена, чисто момиче, чиста невеста, изтърсак и първак, сирак, постещи хора.

Обект на анализ в *петата глава* са нечистите животни, към които принадлежат мишка, къртица, вълк, коза и козел, невестулка, змия, жаба, гущер, червей, риби, муха, пеперуда, паяк, врана, гарван, сврака, ястреб, прилеп, врабец, нощните птици (сова, бухал, кукумявка).

Последната, *шеста глава*, е посветена на чистите животни – вол, куче, мечка, кон, агне, овен и овца, елен, пчела, мравка, таралеж, гълъб, лястовица, петел, щъркел, орел. Тук се разглежда и жертвеният курбан (животинската жертва).

Всяка от изброените глави завършва с изводи. Във вид на таблици са представени мотивационните процеси при първичната и вторичната езикова номинация, ономаσιологичните признаци, лежащи в основата на засвидетелстваните първични названия, както и механизмът на вторичната номинация. Изведени са синонимните редове, чрез които се реализира езиково опозицията *чист–нечист*, – лексеми, словосъчетания, фразеологизми.

При разработването на различните семантични полета, свързани с проявлението на опозицията *чист–нечист*, най-добре проличава умението на К. Мичева за тълкуване и анализ на езиковите факти съобразно избраната методология, както и отличната библиографска осведоменост в областта на езикознанието, културологията, фолклора, етнографията, митологията, умението да прави изводи за влиянието на езическата и християнската ценностна система върху номинационните процеси, свързани с елементите от традиционната култура.

В *заключението* се представят в синтезиран вид резултатите от направения анализ, като на преден план се извеждат най-важните от тях.

Цитирани са 165 заглавия от български и чужди автори, които показват отличната библиографска осведоменост на авторката по изследваната тема. Становищата на различните учени са съпоставени в хода на изложението с нейните лични наблюдения и схващания.

Книгата на К. Мичева-Пейчева „Сблъсъкът на чистотата и нечистотата в българската култура и език“ има висока научна стойност. Проблематиката не е разработвана досега цялостно в българското езикознание и това е един от приносите на авторката. Работата има отношение към две направления в съвременната лингвистика – към етнолингвистика и лингвокултурология. Семантичната опозиция *чист–нечист* е разгледана както на езиково, така и на културоложко равнище.

Използван е богат емпиричен материал, за чието събиране и систематизиране е извършен огромен труд. Езиковите данни, които се интерпретират, са екцерпирани от писмени източници – речници, диалектоложки, етнографски и фолклорни изследвания, архиви. Приведен е материал, събиран лично от авторката при самостоятелни теренни проучвания.

К. Мичева-Пейчева разкрива безспорното си умение за структурно организиране на богатия и разнообразен материал, за анализ на избраната научна проблематика, както и отлично познаване на литературата по изследваната тема. Трудът показва постиженията и възможностите на един млад, но вече изграден научен работник, който притежава висока научна компетентност и ерудиция, съчетавайки познания в различни области на хуманитаристиката.

Книгата, която е докторска дисертация на К. Мичева-Пейчева, излиза с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ към МОМН.

Марияна Витанова

Диян Желязков. Българско-латински речник. Второ преработено и допълнено издание. С., Българска книжница, 2012. 546 с.

Добре известно е в българската лексикографска практика, че има няколко издавани латинско-български речника, като се почне от многобройните издания на речника на Ив. Брожка и д-р Д. Делиделвов, поправен и допълван от Хр. М. Данов, mine се през професионално специализираните медицински, анатомични, правни и др. двуезични речници и се стигне до отдавна изчерпания „Латинско-български речник“ на Михаил Войнов и Александър Милев, издаден през 1999 г. (791 с.), който по същество представя обновеното с 3 000 думи издание от 1945 г.

Само една година след излизането на първия по рода си „Българско-латински речник“ (С., Алфаграф, 2011, 310 с.), който съдържа над 12 150 думи, авторът му – Диян Желязков, подготви и издаде неговото второ, преработено и допълнено издание. Така на практика в родната лексикография се запълни една празнина (като се изключат единичните примери на електронни специализирани латинско-български и българо-латински речници като напр. <http://translator-bg.com/content/view/65/37/lang,bg/>) и всички, които изучават латински език: ученици, студенти филолози и историци, научни работници, специалисти в областта на историята, изкуството и литературата през Средните векове, преводачи и др., вече имат на разположение този полезен лексикографски труд.

Макар да не е професионален лексикограф, Д. Желязков от години се труди усърдно и отговорно на това трудно поприще и опитът, който е придобил при съставянето на Т. 1 на „Сравнителен английско-български речник“, очевидно му е помогнал в работата му и над новия речник. Авторът няма претенции за изработването на пълен речник, тъй като е добре известна богатата лексика на средновековния латински език, но използвайки трудовете на български, руски, немски, италиански, английски и сръбски съставители (добросъвестно посочени на с. 8), той представя речник, който вече съдържа над 18 500 думи.

Речникът е организиран в традиционния азбучен порядък. Повечето речникови статии са с разгърната структура – с добре отразена полисемия и богата фразеология, срв. напр. статията със заглавка **отдавам** – 1. Отдавам под наем; 2. Отдавам на обезчестяване; 3. Отдавам предпочитание; 4. Отдавам почит; 5. Отдавам на търг и др.

Към една българска лексема много често авторът привежда няколко латински синонима, вж. напр. при статията за **щедър**, където са дадени девет синонимни латински лексеми: *beneficus, -a, -um; benignus, -a, -um; effusus, -a, -um; largus, -a, -um; liberalis, -e; locuples, -etis; munificus, -a, -um; prodigus, -a, -um; prolixus, -a, -um*. Омонимията е представена имплицитно, т.е. без специални графични

обозначения над десния край на думата, каквато е обичайната лексикографска практика.

Тъй като българските думи според концепцията на Д. Желязков не получават граматичен квалификатор, какъвто обаче е поставен на латинските им съответствия, авторът е бил принуден на места да пояснява в скоби семантиката на думата, както е постъпил напр.: при представянето на прилагателното **вещ** (*обучен*) и при съществителното име **вещ** (*предмет*).

Прави впечатление авторовото усилие да представя лексемите във възможно най-пълната им парадигма, напр. **повелител, повелителен, повелителка, повелително, повеля, повелявам**. Специално за латинските глаголи Д. Желязков се е постарал навсякъде да посочи с арабска цифра спрежението, към което се отнасят.

В речника са намерили място думи, кратки и станали вече крилати изрази и сентенции от класическия, а също и от средновековния латински език. Но специалистите по медицина, право и др. ще открият тук само отделни медицински, ботанически, юридически и пр. научни термини, тъй като научната терминология по принцип се включва в специализираните речници и не би могло да се изисква да присъства в речник от предлагания тип.

Изданието е придружено от кратко въведение, в което Д. Желязков представя основните принципи, по които е съставил речника си. За улеснение на читателя са посочени напр.: начинът, по който се изписват латинските думи и техните окончания; различните използвани от автора съкращения, пояснения и др. Поотделно авторът пояснява представянето на съществителните, прилагателните имена и глаголите. Всичко това повишава четивността и позволява бърза работа с речника.

В края на въведението са поместени кратки бележки за най-важните особености на латинската фонетика и акцентология, с които авторът очевидно се опитва да компенсира основния недостатък на своя труд – опростената и осъвременена графика, с която са представени латинските думи, изписани на съвременна латиница. Липсата на диакритични надредни знаци прави невъзможно напр. разграничаването на дълги и кратки гласни. Не е отбелязано и ударението. При съвременните възможности на шрифтовете, с които разполагат компютрите, всичко това е могло да бъде избягнато и тогава авторът не би препращал своите читатели към използването на латинско-български речник.

При последващо издание на речника, каквото пожелавам от сърце на автора, освен към графичните пропуски, си позволявам да обърна неговото внимание и към оглеждане на речниковия материал още веднъж, за да отпаднат от него онези думи и съчетания, които очевидно не са принадлежали към смятаната за мъртъв от края на V век латински език, като напр. Америка, Съединени американски щати, компютър и др.

„Българско-латинският речник“ на Д. Желязков без съмнение е необходим не само на специалистите и учащите се, но и на всички, които искат да обогатят знанията си за езиковата култура и история на човечеството, в чиито основи лежи свещеният латински език. С появата на този сериозен труд българската лексикография, макар и в XXI в., догонва и се изравнява с онези европейски науки, като напр. сръбската, руската, немската и др., които създават подобни речници още в средата на XIX в.

Славка Керемидчиева

СЪОБЩЕНИЯ

Наградени българисти

На тържественото събрание в Българската академия на науките по случай Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост – 24 май бе обявено награждаването с Почетния знак „Марин Дринов“ на проф. Дмитрий Буланин – за изследователската му работа в областта на археографията, кодикологията и текстологията на старобългарската и старуската литература, византийско-славянските литературни връзки и преводи от гръцки и на доц. Нина Пономарьова – за дългогодишните ѝ изследвания, проучвания и публикуване на творби на български автори от втората половина на XX век.

Нов Център по български език, литература и култура в Киев

На 26 май 2013 г. в Института по филологии към Киевския национален университет „Тарас Шевченко“ се откри Център по български език, литература и култура. Гости на тържеството бяха Маргарита Попова – вицепрезидент на България, проф. Петро Бех – проректор по международната дейност, Красимир Минчев – посланик на България в Украйна, проф. Григорий Семенюк – директор на Филологическия институт, Антон Кисе – депутат в Парламента на Украйна и президент на Асоциацията на българите в Украйна, проф. Олга Паламарчук – завеждащ Катедрата по славянски филологии, преподаватели и студенти българисти, учени, представители на различни академични и обществени институции.

От името на Киевския национален университет приветствие поднесе проф. Петро Бех. Проректорът увери, че ръководството на Университета по вся-

какъв начин ще подпомага работата на новооткрития Център и ще съдейства за обмена на студенти и преподаватели в областта на образованието и науката между Украйна и България.

Вицепрезидентът на Р България Маргарита Попова изрази своята радост и задоволство от откриването на Центъра по български език, литература и култура в Киев и подчерта ролята на българистиката за развитието на славистиката в съвременния свят.

Директорът на Филологическия институт проф. Григорий Семенюк припомни, че 150 години в Киевския национален университет се изучават под една или друга форма български език и литература и подчерта, че тази година в Катедрата по славянски филологии предстои тържественото честване на 40 години от създаването на специалността „Български език и литература“.

От името на преподавателите българисти доц. Олена Чмир припомни ключови моменти от историята на българистиката в Киевския национален университет, като изтъкна, че в навечерието на 40-годишния юбилей на специалността съвсем закономерно се основава и Центърът по българистика.

Лекторът по български език, литература и култура в Киевския национален университет доц. Мариета Иванова-Гиргинова акцентира върху ролята на Българската академия на науките в администрирането на новооткрития Център. Доц. Гиргинова обяви и първото голямо дарение за Центъра по българистика от научни сборници, монографични изследвания, авторски книги и литературна периодика на Издателския център „Боян Пенев“.

Тържеството завърши с разглеждане на изложбата „Съкровище на словото“ – специален дар от Института за литература при БАН.

**БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA**

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

26/2013

Редактор проф. Анисава Милтенова

Съставители доц. Никола Казански, Емилия Волева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Велина Богданова Мавродинова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова

Формат 70X100/16 Печатни коли 7.125

ISSN 1311-8544

Издавателство „Изток–Запад“